

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Restauroinnin koulutusohjelma/Rakennusrestaurointi

Minttu Lukkala

RESTAUROINTI VANHAN SUOJELLUN KIINTEISTÖN
KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTTAMISESSA
Hissit Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Restauroinnin koulutusohjelma

LUKKALA, MINTTU

Restaurointi vanhan suojellun kiinteistön käyttötarkoituksen muuttamisessa; Hissit Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen

Opinnäytetyö

112 sivua + 20 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Anne Räsänen

Toimeksiantaja

Vahanen Oy

Maaliskuu 2010

Avainsanat

Lapinlahden sairaala, hissit, rakennussuojelu, restaurointi

Lapinlahden sairaala-alueelle suunnitellaan parasta aikaa säilyttävää korjausta. Päärakennuksen käyttötarkoitus muuttuu ja rakennuksen esteettömyyttä parannetaan uusille käyttäjille sopivaksi, muun muassa asentamalla kaksi hissiä. Päärakennus on suojeltu rakennussuojelulaille ja se on jaettu suojeluluokkiin, joka aiheuttaa haasteita suunnittelutyöhön. Restauroijien käyttö hankkeessa, jossa vähemmän arvokkaan suojellun rakennuksen käyttötarkoitusta muutetaan, on usein harvinaista, vaikka kyse olisi säilyttävästä korjauksesta.

Työni tavoitteena on osoittaa, kuinka käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä asennettavat hissit vaikuttavat Lapinlahden sairaalan päärakennukseen, mitä kaikkea hissin suunnittelussa on otettava huomioon ja kuinka päärakennuksen suojelumääräykset pyritään toteuttamaan muutostöistä huolimatta. Pyrin myös selvittämään, mikä restauroinnin ja restauroijan osuus voisi olla hankkeessa, jossa vanhan suojellun rakennuksen käyttötarkoitusta muutetaan. Tarkoituksena on, että työtä voi hyödyntää kaikissa restaurointitoimenpiteitä sisältävissä korjaushankkeissa.

Tutkin hissien vaikutusta päärakennuksen jokaiseen kerrokseen vertaamalla nykyisiä ja suunniteltuja pohjapiirtoksia keskenään. Otin huomioon myös hissien sijainnin päärakennuksen suojelualueilla ja mietin, olisiko hissit voitu sijoittaa päärakennukseen toisin. Valokuvasin alueet ja tein havainnekuvia aiheutuvista muutoksista. Restauroijan roolia selvitin muun muassa restaurointitoimenpiteiden ja restauroinnin merkityksen kautta, ottaen huomioon rakennuksen historiallisen arvon.

Suojellun rakennuksen käyttötarkoitusta muutettaessa, varsinkin kun on kyse säilyttävistä toimenpiteistä, tulisi koulutettuja restauroinnin ammattilaisia hyödyntää hankkeen suunnittelusta aina käytännön toteutukseen saakka. Restaurointi on monille epämääräinen käsite, mikä vaikuttaa restauroinnin ammattilaisten hyödyntämiseen muutoskohteissa. Restauroijille on kuitenkin mahdollista löytää oma paikkansa korjausrakentamisen alalta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Restoration

LUKKALA, MINTTU

Restoration in changing old listed buildings' purpose of use; Elevators in Lapinlahti hospital's main building

Bachelor's Thesis

112 pages + 20 pages of appendices

Supervisor

Anne Räsänen, lecturer

Commissioned by

Vahanen Oy

March 2010

Keywords

Lapinlahti hospital, elevators, conservation, restoration

A preservation restoration project is currently being planned for Lapinlahti's old hospital-area. During the construction work, the main buildings accessibility must be improved by installing two elevators. The main building is protected by building preservation law and it has been divided into conservation areas. Using restoration techniques or a restorer in a project, which involves a change of use of the building, is very rare even when the project is a preservation restoration project.

The goal was to show how much the change of buildings purpose of use, especially the installation of elevators, is going to affect it. A further goal was to show that a restorer is an asset to the whole preservation restoration project. It should be clear and defined what is to be restored and what the goals are and what restoration procedures can be used in a project where the buildings purpose of use is changed.

The affect of the elevators on the building's architecture, was examined by comparing current floor plans to the proposed floor plans of each floor of the main building. The role of the restorer was investigated through different restoration procedures and the meaning of restoration by considering the history of the building and the reasons for changing its purpose of use.

Installing elevators in the main building is only a small part of the whole preservation project, but elevators will affect and change lot of structures in each floor of the main building. When changing the building's purpose of use, especially when it is a matter of preservation procedures, qualified restoration professionals should be used in different assignments. We cannot ever recover what has been removed. Because of this, restoration procedures are important when changing a building's purpose of use.

SISÄLLYS

KIITOKSET

KÄSITELUETTELO

1	JOHDANTO	11
2	LAPINLAHDEN SAIRAALA-ALUE	13
	2.1 Sairaalan perustaminen	13
	2.2 Sairaala-alueen rakennukset	14
	2.3 Sairaala-alueen säilyttävä korjaus	16
3	PÄÄRAKENNUS	18
	3.1 Rakennusvaiheet	19
	3.2 Elämää Lapinlahden sairaalassa	22
	3.3 Syyt käyttötarkoituksen muuttamiseen	25
	3.4 Päärakennuksen kerrostumat	28
	3.5 Päärakennuksen nykytila	29
	3.6 Tehdyt tutkimukset	31
	3.7 Uusi käyttötarkoitus	32
	3.8 Tulevat muutostyöt	34
4	SUOJELUMENETELMÄT	36
	4.1 Päärakennuksen suojele	38
	4.2 Päärakennuksen suojelumääräykset	39
	4.3 Päärakennuksen suojeluluokitus	40
	4.3.1 Ensimmäinen kerros	43
	4.3.2 Toinen kerros	43
	4.3.3 Kolmas kerros	44
5	HISSIEN RAKENTAMINEN SUOJELTUUN RAKENNUKSEEN	45
	5.1 Hissin suunnittelu rakennukseen	45
	5.2 Rakennuksen esteettömyys	47
	5.2.1 Määräykset	48
	5.2.2 Hissit	49

5.2.3	Esteettömyys päärakennuksessa	50
5.3	Päärakennuksen hissit	51
5.4	Hissien sijainti ja suojeluluokat päärakennuksessa	52
5.4.1	Hissi A	54
5.4.2	Hissi B	55
5.4.3	Oma suunnitelma hissien A ja B sijainnista	57
5.5	Asentamisesta aiheutuvat rakenteelliset muutokset päärakennuksessa	59
5.5.1	Kellari	60
5.5.2	Ensimmäinen kerros	61
5.5.3	Toinen kerros	62
5.5.4	Kolmas kerros	64
6	RESTAUROINNIN MERKITYS	65
6.1	Restauroinnin ongelmat	67
6.1.1	Restaurointi-käsite	68
6.1.2	Restaurointinäkemykset	69
6.1.3	Materiaalien ongelmallisuus	70
6.2	Restauroinnin tarkoitus	71
6.3	Restaurointi ja rakennuksen arvo	74
6.4	Restaurointi ja käyttötarkoituksen muutos	76
6.5	Restauroijan rooli muutoskohteessa	80
6.6	Restaurointitoimenpiteet	83
6.6.1	Rakennushistoriallinen selvitys	84
6.6.2	Inventointi	85
6.6.3	Dokumentointi	86
6.6.4	Väritutkimukset	88
6.6.5	Vauriokartoitus	91
6.6.6	Purkutyöt	92
6.6.7	Pintojen ja materiaalien kunnostus sekä hyödyntäminen	93
6.6.8	Restaurointimenetelmien ja materiaalien valvonta	94
6.6.9	Restaurointitoimenpiteiden koonti	95
6.6.10	Huolto-ohjeet	96

7	POHDINTA	98
8	YHTEENVETO	101
	LÄHTEET	105
	KUVALUETTELO	
	LIITTEET	

Liite 1. Vuoden 1837 Lapinlahden alueesta

Liite 2. Vuoden 1895 kartta Lapinniemestä

Liite 3. Lapinlahden Sairaalan korjaushankkeen aikataulu

Liite 4. Valtion rakennusten suojeluluokitus

Liite 5. Rakennussuojelulaki

Liite 6. Päärakennuksen ensimmäisen kerroksen suojelualueet (A3)

Liite 7. Päärakennuksen toisen kerroksen suojelualueet (A3)

Liite 8. Päärakennuksen kolmannen kerroksen suojelualueet (A3)

Liite 9. Päärakennuksen ullakon hirsinen ansarakenne

Liite 10. Suomen perustuslaki (371/1999)

Liite 11. Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Liite 12. Maankäyttö- ja rakennusasetus (895/1999)

Liite 13. F1 Esteetön rakennus

Liite 14. F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus

Liite 15. Minttu Lukkalan suunnitelma hissien sijainnista Lapinlahden sairaalan päärakennuksen C-alueella

KIITOKSET

Haluan kiittää kaikkia, jotka olivat osallisena opinnäytetyöni valmistumiseen.

Työni sai alkunsa Vahanen Oy:n arkkitehtien Minna Aarnion sekä Marjaana Tenkasen toimesta, jotka inspiroivat minut Lapinlahden sairaalan maailmaan. Haluan kiittää heitä, sekä rakennesuunnittelija Arto Roinea Lapinlahden sairaalaan liittyvän aineiston hankinnasta ja kannustuksesta.

Kiitän Keijo Koskista Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalinista, joka ystävällisesti auttoi minua Lapinlahden sairaala-alueeseen kuuluvan aineiston hankinnassa. Kiitän myös Museoviraston rakennushistorian osaston Helena Rosénia joka auttoi ja kannusti minua opinnäytetyöni tekemisessä.

Kiitän Lapinlahden käyttöpäällikköä Heikki Vaaraa, joka päästi minut kevään aikana sairaalan päärakennukseen hankkimaan lisääaineistoa työhöni.

Haluan kiittää korvaamattomasta tuesta ja kannustuksesta, sekä kommentteista hyviä ystäviäni ja kollegoitani Mari Lehtistä ja Venla Vuorelaa, joihin pystyin tukeutumaan tilanteessa kuin tilanteessa.

Haluan muistaa ja osoittaa erityiskiitoksen rakkaalle edesmenneelle ukilleni, vastaavalle rakennusmestarille, Lauri Antero Räsäselle, joka kannusti minua opinnoissani aina viimeisiin päiviinsä saakka. Ilman hänen järkähtämätöntä tukeaan ja luottamusta tulevaisuuteeni en olisi nykyinen itseni. Lepää rauhassa.

Suurimmat kiitokset kuuluvat läheisilleni, isälleni Harri Lukkalalle, äidilleni Kirsi Lukkalalle, sisaruksilleni Jasmin Lukkalalle ja Tita Piipariselle, sekä mummulleni Riitta Räsäselle ja tädilleni Hanna Koivulalle, jotka ovat jaksaneet kannustaa minua tinkimättömästi, ymmärtäväisesti ja inspiroivasti koko työni ajan. Heidän tukensa on ollut korvaamatonta.

Kiitän myös kärsivällisyydestä, henkisestä tuesta ja kannustuksesta rakasta poikaystävääni Joni Hännistä, joka on pysynyt rinnallani pitkästä välimatkasta huolimatta koko nelivuotisen koulutaipaleeni ajan.

Minttu Lukkala, Vantaalla 21.4.2010.

KÄSITELUETTELO

Käsitteluettelon *) merkittyjen käsitteiden lähteenä on käytetty Otavan isoa tietosanakirjaa, Encyclopedia fennica. Osa 1, kuudes painos, 1960. Osa 2, viides painos, 1961. Osa 4, 1962. Osa 6, 1963. Osa 7, toinen painos, 1964. Otava, Helsinki.

*) Ansarakenne	Rakennustekninen kannatin. Tuki, vinotukien vahvistama palkki. vrt. Palkki. (Osa 1.)
*) Apotti	(<i>aram. abba</i> = isä), luostarin johtajan virkanimi useissa, etenkin vanhemmissa munkkikunnissa. (Osa 1.)
*) Arboretum	(<i>lat.</i> < <i>arbor</i> = puu), puisto, jossa etupäässä ulkomaisia puu- ja pensaslajeja viljelemällä pyritään hankkimaan selvyyttä niiden metsänhoidollisista tai kauneudellisista ominaisuuksista asianomaisen maan olosuhteita silmällä pitäen. (Osa 1.)
*) Frigidarium	[<i>frīgidā'r</i>] (<i>lat.</i>), muinaisroomalaisissa kylpylöissä oleva kylmien kylpyjen osasto. (Osa 2.)
HUS	Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiiri-kuntayhtymä
HYKS	Helsingin yliopistollinen keskussairaalaliitto
IV-konehuone	Ilmanvaihtokonehuone
*) Kaasukello	Kaasusäiliö. (Osa 4.)
*) Kopeekka	(<i>ven. kopeika</i>), venäläinen vaihtoraha = 1/100 ruplaa. (Osa 4.)
*) Kreosootti	(<i>kreik. kreās</i> = liha, <i>sōzein</i> = säilöä), puiden öljymäinen antiseptinen neste. Etenkin kivihielestä saatavaa kreosootti-

öljyä käytetään puun lahosuojaukseen. (Osa 4.) Yleisnimitys useille korkean lämpötilan avulla puusta, kivihielestä tai kreosoottipensaan pihkasta valmistetuille kemiallisille aineille. Käytetty puunsuojaukseen 1800-luvulta asti, käytetty myös kosteuseristeenä. (Kreosootti 2010.) vrt. kivihiilipiki, kreosiitti, koliterva, karboliterva.

Lunastettu potilas	Vastoin omaa tahtoa hoitoon otettu potilas
LVI-tekniikka	Lämmitys-, vesijohto- ja ilmanvaihtotekniikka
Mosaiikkibetoni	Sementin, kiviaineksen, veden ja väriaineiden seos. Paikallavalettu tai tehdasvalmisteisista laatoista tehty pinnallaan täplikkään kirjava lattianpäällyste. (Mosaiikkibetoni 2010.)
MRA	Maankäyttö- ja rakennusasetus
MRL	Maankäyttö- ja rakennuslaki
Nousukeskus	Pääkeskuksen ja ryhmäkeskuksen välillä oleva sähkötekni- nen jakokeskus.
* ^o) Obduktiohuone	(lat. obdu'ctiō = peittäminen, myöhäislat. avaaminen), → ruumiinavaushuone – obdusoida, toimittaa ruumiinavaus. (Osa 6.)
PAH-yhdisteet	Polysykliset aromaattiset hiilivedyt. Ympäristömyrkköjä ja suurina pitoisuuksina sekä karsinogeenisiä että mutagee- nisiä.
RakMk	Suomen rakentamismääräyskokoelma
* ^o) Rupla	(ven. <i>rubl</i>) Venäjän rahayksikkö. (Osa 7.)

*^o) Venäjän santarmisto (ransk. *gens d'armes* [žãda'rm] = asemiehet), raskaasti aseistetusta väestä koottu järjestyskomppanioidina toiminut sotilaspoliisi. Tehtävänä yleisen järjestyksen, rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen. Venäjän vallan aikana Suomessa oli venäjän santarmeja useissa kaupungeissa ja eräillä maaseutupaikkakunnilla. He suorittivat pääasiallisesti rajavartio- ja valtiollisen poliisin tehtäviä. (Osa 7.)

Y-säätiö Osta yksittäisiä huoneistoja asunto-osakeyhtiöistä ja rakennuttaa vuokrataloja eri puolille Suomea (ysaatio 2010).

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni pääaiheena on restaurointi vanhan suojellun kiinteistön käyttötarkoituksen muuttamisessa. Esimerkkikohteena on Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus ja sinne suunnitteilla oleva säilyttävä korjaushanke. Korjaushanke sisältää sairaala-alueen viisi rakennusta sekä pihapiirin. Rakennukset eivät täytä kaikkia tämän päivän vaatimuksia ja joidenkin rakennusosien kunto on huono. Rakennuksiin suunnitellut muutostyöt ovat laajoja ja kattavat rakennukset kauttaaltaan. Tämä toi haasteita aiheen rajaukselle.

Keskityin Lapinlahden sairaala-alueen suojeltuun päärakennukseen ja sinne suunnitteilla oleviin muutostöihin. Hieman tarkemmin perehdyin muutostöiden yhteydessä asennettavien hissien suunnitteluun ja niiden asentamista koskeviin esteettömyysmääräyksiin, sekä rakentamisen yhteydessä tapahtuviin rakenteellisiin muutoksiin. Tämä siksi, että hissien asentaminen on olennainen ja erittäin konkreettinen osa päärakennuksen käyttötarkoituksen muuttumista, lisäksi niistä aiheutuu rakennukselle paljon haittoja restauroinnin näkökulmasta katsottuna. Tämän vuoksi pääaiheen lisäksi toisena aiheena on: Hissit Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen.

Pystyäkseen ymmärtämään kohteen ainutlaatuisuuden ja sen arvon restauroinnin näkökulmasta, on syytä tietää, kuinka on päädytty tähänhetkiseen tilanteeseen, mitkä syyt ovat vaikuttaneet käyttötarkoituksen muuttumiseen, mikä on päärakennuksen uusi käyttötarkoitus ja tämän hetkinen tila ja miten hankkeessa edetään tästä eteenpäin.

Sairaalan alkuperäinen käyttötarkoitus psykiatrisena sairaalana päättyi vuonna 2005 ja huoli rakennusten kohtalosta on ollut esillä jo useiden vuosien ajan. Alue on merkittävä rakennussuojelukohde jo pelkästään sen lähes 170-vuotiaan historian takia. Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus on suojeltu rakennussuojelulailla, joka ohjaa rakennuksen muutostöitä. On myös syytä tietää, millä muilla tavoin pystytään yksittäinen rakennus tai rakennettu alue suojelemaan. Rakennuksen ollessa suojeltu se tarkoittaa, että kohteella on tietyt suojelumääräykset. Suojelumääräysten lisäksi Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen on suunniteltu vielä oma suojeluluokitus, joka on tärkeä myös asennettavien hissien kannalta, sillä suojelualueet määrittävät suurilta osin hissien sijainnin päärakennuksessa.

Restaurointi tai restauroijan rooli hankkeessa, jossa suojellun rakennuksen käyttö-tarkoitusta muutetaan, ei ole itsestään selvää. Restaurointitoimenpiteiden ja niiden tarkoituksen ollessa epäselviä, ei osata turvautua restauroijan apuun ja ammattitaitoon. Restaurointi on myös sanana moniulotteinen, eikä tiedetä mitä restauroija voi käytännössä tehdä. Restauroijan roolia ja restaurointitoimenpiteitä määriteltäessä restauroinnin kohde on erittäin tärkeä. On ymmärrettävä rakennuksen historian merkitys rakennuksen suojelun ja sen rakennus- ja kulttuurihistoriallisen arvon kannalta. Lisäksi on ymmärrettävä nykyajan rakennusvaatimuksia sekä otettava huomioon tulevien uusien käyttäjäryhmien erityisvaatimukset. Asiaa ei voi tarkastella ainoastaan yhdestä näkökulmasta, vaan on pystyttävä tarkastelemaan kokonaisuutta kaikkien hankkeeseen osallistuvien kannalta.

Lapinlahden päärakennuksen säilyttävä korjaushanke on samalla käyttötarkoituksen muutoskohde. Se aiheuttaa restauroinnin näkökulmasta useita ristiriitoja. On mietittävä, mikä on restauroinnin tarkoitus ja miten restauroinnillinen näkökulma ja toimenpiteet sovitetaan yhteen. Rakennuksen kannalta on kuitenkin parempi, että sen käyttöhistoria jatkuu kuin että se jäisi tyhjilleen tai purettaisiin. Kaikki nämä asiat, sairaala-alueen historia, päärakennuksen historia, suojelutoimenpiteet ja tulevat muutokset vaikuttavat restauroijan rooliin ja restaurointitoimenpiteisiin. Kun hahmottaa kokonaisuuden, voi määrittää restauroijan roolin jokaiseen käyttötarkoituksen muutoskohteen sopivaksi.

Opinnäytetyöni tavoitteena on, että kappaleen 6 sisältöä voidaan hyödyntää yleisesti kaikkien restaurointitoimenpiteitä sisältävien korjaushankkeiden yhteydessä, ei pelkästään Lapinlahden päärakennuksen säilyttävässä korjaushankkeessa. Restaurointi ei tarkoita vain vuosisatoja vanhojen rakennusten korjaamista, vaan rakennuksen kunnossapitoa ja säilyttämistä mahdollisimman autenttisena ja käyttökelpoisena. Tämän takia restaurointitoimenpiteitä ja säilyttävää ideologiaa voidaan noudattaa kaikissa korjaushankkeissa, myös hankkeissa, jossa rakennuksen käyttötarkoitus muuttuu.

Lapinlahden sairaala-alueen korjaushanke on vielä hankesuunnitteluvaiheessa ja suunnittelutyö etenee jatkuvasti. Tämän takia materiaalin löytäminen oli melko haastavaa. Hankesuunnitelmiin on ollut osallisena useita osapuolia, joilta tietoa on täytynyt hankkia. Sairaala-alueeseen liittyvän aiheeni sain Vahanen Oy:n arkkitehdeilta Marjaana Tenkaselta ja Minna Aarniolta.

2 LAPINLAHDEN SAIRAALA-ALUE

2.1 Sairaalan perustaminen

Vuonna 1833 määrättiin lääkintöylihallituksen (entinen lääkintökollegion organisaatio) virkaa toimittavaksi ylijohtajaksi Carl Daniel Von Haartman. Kehittyi ajatus uuden, koko maan tarpeisiin riittävän keskuslaitoksen rakentamisesta. Senaatin määräyksellä vuonna 1834 ylijohtaja Von Haartmania ja intendentti Carl Ludvig Engeliä kehoitettiin valitsemaan tulevalle uudelle sairaalalle sopiva rakennuspaikka Helsingistä tai sen ulkopuolelta. Samalla heidän oli laadittava sairaalaa varten piirustukset ja kustannusarvio. (Achté 1991, 27.)

Engelin piirustukset ja kustannusarvio valmistuivat 17.6.1835, samalla uuden sairaalan paikaksi Engel ja Von Haartman ehdottivat Helsingin läheisyydessä sijaitsevaa kaunista Lapinlahden niemeä. Alue valittiin sen sijainnin, luonnonkauneuden ja niemeä ympäröivän syvän vesialueen takia. Lapinlahden niemi oli myös riittävän etäällä kaupungin väenpaljoudesta. Lisäksi alueella oli makeanveden lähde juoma- ja kylpyveden saannin turvaamiseksi. Senaatti käsitteli Engelin ja Von Haartmanin suunnitelmat istunnossaan 13.10.1835, josta ne toimitettiin keisari Nikolai I:lle hyväksyttäviksi. Keisari hyväksyi ja vahvisti suunnitelmat 3.8.1836. (Achté 1991, 27–28; Ikkala & Knapas 206, 26.)

Joulukuun 20. päivänä vuonna 1836 Lapinlahden sairaalan rakentamisesta pidettiin urakkahuutokauppa. Urakoitsijaksi valittiin kauppias Nikolai Korastileff ja sairaalan rakennustyöt päätettiin käynnistää ensi tilassa. Vuonna 1837 hieman ennen rakennustöiden aloittamista Engelin alkuperäiset suunnitelmat muutettiin peilikuvaksi, jolloin suunnitellusta rakennuksen eteläsivusta tulikin pohjoissivu. Rakennustyöt oli tarkoitus saada valmiiksi kolmessa vuodessa. (Achté 1991, 43; Rosén 1988, 41.)

Työt etenivät nopeasti ja ensimmäisenä rakennusvuonna 1837 molemmat päärakennuksen yksikerroksiset itäsiiven talousrakennukset olivat rakennettu vesikattoon asti, myös päärakennuksen alin kerros oli lähes valmis. Päärakennus näkyi Lapinlahden alueen kartassa jo samana vuonna (Liite 1). Vuoden 1838 aikana rakennustyöt etenivät aikataulun mukaisesti ja länsisiivet valmistuivat. Kolmantena vuonna 1839 suoritettiin päärakennuksen viimeistelytöitä. Vaikka rakennustyöt olivat pysyneet aikataulussa, ei töitä saatu valmiiksi urakkasopimuksen mukaisessa ajassa, lokakuun loppuun menness-

sä. Yhtenä syynä rakennustöiden viivästymiseen saattoi olla urakoitsijan, sekä arkkitehti Engelin kuolema rakennustöiden aikana. (Achté 1974, 18–19; Achté 1991, 43; Rosén 1988, 41, 45.)

Vuonna 1840 jatkettiin päärakennustöiden viimeistelyä muutos- ja lisätöineen. Uuden sairaalan rakennustyöt viivästyivät lopulta alkuperäisestä tavoitteestaan puolitoista vuotta ja sairaala pystyi aloittamaan toimintansa psykiatrisena hoitolaitoksena viimein 1.7.1841 keisarillisen asetuksen mukaisesti. Rakennuksen viimeistelytyöt, kuten putki- ja tietyöt valmistuivat kuitenkin vasta vuonna 1843. Lapinlahden sairaalasta tuli Suomen suuruutinsäädöksen ensimmäinen mielisairaala, joka on samalla yksi maailman vanhimmista psykiatrisista sairaaloista. (Achté 1991, 24, 30; Ikkala & Knapas 2006, 24; Rosén 1988, 48–50.)

Uuden sairaalan rakentaminen Lapinlahteen oli osa mielisairaanhoidon laajempaa muutosta. Ylijohtaja Carl Daniel Von Haartman oli laatinut jo vuonna 1836 ehdotuksen koko maan mielisairaanhoidon järjestämiseksi. Von Haartmanin ehdotus lähetettiin keisari Nikolai I:n hyväksyttäväksi 16.3.1839. Helmikuun 4. päivä vuonna 1840 keisari Nikolai I antoi Von Haartmanin ehdotukseen perustuen keisarillisen asetuksen ”heikkomielisten holhouksesta ja paremmista laitoksista heidän parantamiseksi”. Asetuksen mukaan uusi Lapinlahden sairaala eli Houruinhuone Helsingin tykönä oli varattu heikkomielisten parantamiseen Suomen kaikista Isoruhtinaanmaan paikoista. (Ikkala & Knapas 2006, 24; Rosén 1988, 45–46.)

2.2 Sairaala-alueen rakennukset

Lapinlahden sairaala-alue oli valmistumisaikanaan erittäin edistysellinen hoitolaitos. Alue oli yli 17,5 hehtaarin laajuinen (Liite 2) ja suunnittelussa oli otettu huomioon tulevien potilaiden hyvinvointi. Potilaille pyrittiin luomaan turvallinen ja viihtyisä ympäristö, jossa oli mahdollisuus tervehtyä erilaisten virkistysmahdollisuuksien ja työnteon parissa. Sairaalan ympärillä sijaitsevan puiston kaunistaminen muun muassa erilaisin istutuksin kuului oleellisesti rakennusaikaiseen työohjelmaan. Virkistysmahdollisuuksien ja työnteon toteuttamiseksi sairaala-alueella sijaitsi päärakennuksen lisäksi myös useita lisärakennuksia. (Achté 1991, 30; Koskinen & Shalin 2008b, 18.)

Sairaalan aloittaessa toimintansa vuonna 1841 alueella ei ollut saunarakennusta, mutta se rakennettiin pian toiminnan alettua. Saunan lisäksi alueelle rakennettiin alkuperäis-

piirustusten mukaisesti puinen pesula sekä puuliiteri, jossa sijaitisi obduktio- eli ruumiinavaushuone. Sekä puuliiteri että pesula sijaitsivat rannan läheisyydessä, päärakennuksen pohjoissiiven puolella. Sairaala-alueelle rakennettiin myös pieni portinvartijan asunto tai tupa, josta ei ole säilynyt piirustuksia tähän päivään. Rakennuskantaan kuului lisäksi miesten ja naisten erilliset uimarakennukset, keilarata, sikala, lato sekä vanhat kasvihuoneet, jotka kaikki on aikojen saatossa jo purettu. Lisäksi sairaalan alkuperäinen puistoalue on pienentynyt huomattavasti. Puisto on enää vain kolmanneksen sen alkuperäisestä laajuudesta. (Achté 1991, 30, 33.)

Rakennuksia rakennettiin vuosisadan vaihteen molemmin puolin. Vanhin säilynyt ulkorakennus on vuonna 1870 valmistunut liiterirakennus. Liiterirakennus on puurakenteinen ja huonokuntoinen. Alueella on säilynyt myös vuonna 1882 rakennettu puinen maalarin- ja nikkarinverstas. Verstaan yhteydessä oli aikoinaan pieni asunto sekä muutaman vuoden ajan myös obduktiohuone. Rakennus oli viime vuosiin saakka musiikkiterapian käytössä. Sairaala-alueelle rakennettiin oma erillinen pieni ruumiinavausrakennus vuonna 1895, joka purettiin 1970-luvun alussa. Sairaala-alueen rannassa sijaitsee edelleen myös saunarakennus. Alkuperäinen puinen saunarakennus korvattiin uudella saunarakennuksella 1880-luvun lopulla, jonka jälkeen sauna laajennettiin 1900-luvun alussa nykyiseen asuunsa. (Achté 1991, 30.)

Rannassa sijaitsee entinen pesutupa- ja leipomorakennus, niin sanottu Venetsia-talo. Alun perin kaksikerroksinen Venetsia-talo rakennettiin vuonna 1895. Vuonna 1906 Venetsia-taloon rakennettiin uusi ja matala eteläinen lisäsiipi sähkökeskusta varten sekä savupiippu. 1910-luvun alkupuolella Venetsia-talon alkuperäistä osaa korotettiin ja siihen rakennettiin yksi kerros lisää. Lisäkerrokseen sijoitettiin asuntoja. Venetsia-taloon rakennettu komea savupiippu on aikojen saatossa purettu. Nykyisin talo on tyhjillään ja odottaa korjausta sekä uusia käyttäjiä. (Achté 1991, 33; Koskinen & Shalin 2008b, 18.)

Lapinlahden sairaala-alueella on säilynyt myös päärakennuksen sisäänkäynnin edustalla sijaitseva puinen varastorakennus. 1900-luvun alussa valmistunut varastorakennus ei ole säilynyt aivan alkuperäisessä asussaan, sillä se paloi vuonna 1905, jonka jälkeen se kunnostettiin. Vuonna 1913 varastorakennusta korjattiin uudelleen, jolloin se sain nykyisen asunsa ja sitä alettiin kutsua nimellä Omenapuutalo. (Achté 1991, 33.)

Sairaala-alueen itäisen puiston puolella, kasvimaan läheisyydessä sijaisee edelleen kaivorakennus (kaivon katos), sekä jääkellari, joka on luultavasti peräisin 1910-luvulta. Rannassa sijaitsee pieni työkaluvaja ja päärakennuksen pohjoispuolella, ranta-alueella 1840–50-luvulla rakennettu huoltorakennus. Huoltorakennukseen on myöhemmin 1930-luvulla rakennettu lisäosa. (Achté 1991, 33; Koskinen & Shalin 2008b, 18.)

2.3 Sairaala-alueen säilyttävä korjaus

Lapinlahden sairaala-alue sijaitsee osoitteessa Lapinlahdentie 6, 00180 Helsinki. Alue kuuluu kaupunginosaan 20, kortteliin 432 ja tonttiin 5:2. Sairaala-alueen rakennukset on suojeltu rakennussuojelulaille vuonna 1994 ja puistoalue tullaan suojelemaan asemakaavalla. Lapinlahden sairaala- ja puistoalueella ei ole tällä hetkellä voimassa olevaa asemakaavaa. Alueen asemakaava on valmisteltavana kaupunkisuunnitteluvirastossa, joka odottaa sairaalarakennusten lopullisen käyttötarkoituksen selviämistä. Asemakaavan valmistelun kannalta on oleellista, että käytetään lopullisia suunnitelmia, joissa käyttötarkoitus ei enää muutu. Asemakaavamerkintä olisi muutettava, jos rakennusten käyttötarkoitus muuttuisi huomattavasti, esimerkiksi jos sairaalasta tehtäisiin hotelli. Kaavoituksen tavoitteena on myös avata puistoalue kaikille yhtenäiseksi virkistysalueeksi, sekä mahdollistaa kevyen liikenteen kulkuyhteys puiston läpi. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 12, 18–19; Lapinlahti 2010.)

Alueella tehdään säilyttävä korjaus eli muutostyöt tulee tehdä niin, ettei alueen kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia tai kaupunkikuvallisia ominaispiirteitä turmella. Korjaustyön on tilannut Helsingin kaupungin tilakeskus. Rakennuttajana toimii Helsingin kaupungin rakennusviraston HKR-rakennuttaja. Rakennusten tuleva käyttäjä on Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. (Hankesuunnitelma 2008, 8.)

Lapinlahden sairaala-alueen rakennukset sijaitsevat ympäri vanhaa puistoaluetta (Kuva 1). Puistoalueella sijaitsee päärakennuksen lisäksi Venetsia-talo (numero 1), huoltorakennus (numero 2), Omenapuutalo (numero 3) sekä vuonna 1892 rakennettu Terapiatalo (numero 4). Pihapiirissä sijaitsee myös Y-säätiön omistama asuinkerrostalo Koivula (numero 5), joka ei kuulu Lapinlahden sairaala-alueen alkuperäiseen rakennuskantaan. Asuinkerrostalo Koivula ei myöskään sisälly tulevaan säilyttävään korjaushankkeeseen.

Kuva 1. Sairaala-alueen rakennukset. (Lukkala 2010.)

Tuleva korjaushanke sisältää sairaalan päärakennuksen lisäksi, Venetsia-talon (Kuva 2), Terapiatalon (Kuva 3), Omenapuutalon (Kuva 4) ja Huoltorakennuksen (Kuva 5) korjaustoimenpiteet, sekä pihapiirin ja sisäpihojen kunnostustyöt. Kunnostustöiden yhteydessä päärakennukseen asennetaan kaksi hissiä ja Venetsia-taloon yksi hissi. (Hankesuunnitelma 2009, 12.)

Kuva 2. Venetsia-talo. (Lukkala 2010.) Kuva 3. Terapiatalo. (Lukkala 2010.)

Kuva 4. Omenapuutalo. (Lukkala 2010.)

Kuva 5. Huoltorakennus. (Lukkala 2010.)

3 PÄÄRAKENNUS

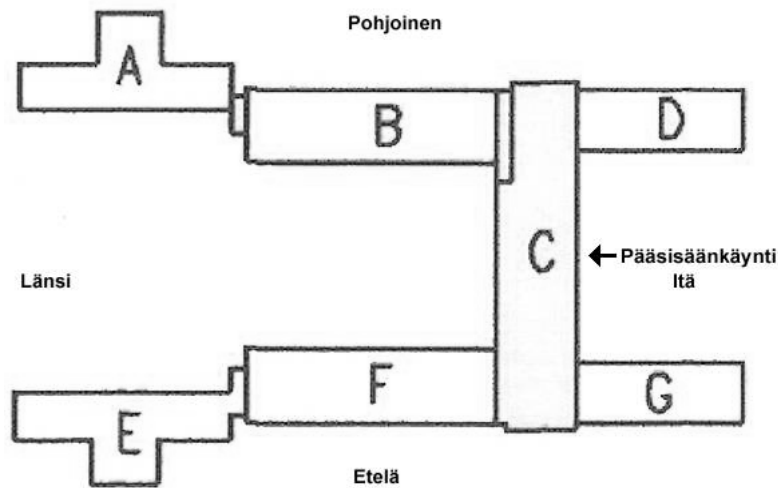
Lapinlahden sairaala (Kuva 6) toimi psykiatrisena sairaalana 164 vuotta. Sairaaloiminta alueella päättyi vuonna 2005 ja rakennusten kohtaloa mietittiin jo useita vuosia ennen toiminnan päättymistä. Sairaala-alueen päärakennuksen historia on monivaiheinen. Päärakennuksen ulkoarkkitehtuuri on muuttunut melko paljon vuosikymmenien aikana tehdyissä laajennustöissä. Sisätilojen alkuperäinen ilme ja tilajako on kuitenkin säilynyt lähes ennallaan. Historiaa tarkastelemalla voi ymmärtää, kuinka on päädytty nykyiseen tilanteeseen ja mitkä syyt ovat vaikuttaneet käyttötarkoituksen muuttumiseen. Päärakennuksen nykyinen tila ja tuleva käyttötarkoitus, sekä hankkeessa tähän mennessä tehdyt tutkimukset auttavat hahmottamaan rakennuksen korjaustarpeita.

Kuva 6. Päärakennuksen sisäänkäynti. (Lukkala 2010.)

3.1 Rakennusvaiheet

Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus on H-kirjaimen mallinen ja se on jaettu seitsemään eri alueeseen. Alueet on merkitty pohjapiirustuksiin kirjaimin A–G (Kuva 7). A- ja E-alueet ovat yksikerroksisia, tämän takia niitä ei näy toisen ja kolmannen kerroksen pohjapiirustuksissa. Päärakennuksen pitkät julkisivut, ilman A- ja E-alueita ovat lähes 90 metriä pitkät ja kokonaisleveys C-alueen kohdalta on noin 60 metriä. Päärakennusta on laajennettu ja paranneltu useasti sen käyttöönottovuoden 1841 jälkeen. Kunnostus- ja muutostyöt ovat olleet lähinnä tilamuutoksia, pintarakenteiden uusimista ja ilmastoinnin rakentamista. (Hankesuunnitelma 2009, 12; Rosén 1988, 55.)

Kuva 7. Päärakennuksen jaottelu A–G alueisiin. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy, Inventointi 2007, 1. kerros.)

Päärakennus on rakennettu useassa vaiheessa (Taulukko 1). Rakennushankkeen ensimmäisessä vaiheessa vuosina 1837–1842 rakennettiin päärakennuksen B-, C- ja F-alueet. Päärakennuksen väliosa C rakennettiin kaksikerroksiseksi ja se oli koko rakennuksen keskeinen osa. Siellä sijaitsi muun muassa ylilääkärin ja hänen perheensä asunto. Päärakennuksen länsipuolelle sijoitetut B- ja F-alueet eli potilassiivet olivat myös kaksikerroksiset. B-alueelle sijoitettiin naispotilaat ja F-alueelle miespotilaat. Samaan aikaan rakennettiin myös yksikerroksiset D- ja G-alueet, joista D-alueella toimi keittiö, panimo ja leivintupa. G-alue toimi tallina. (Hankesuunnitelma 2009, 12; Koskinen & Schalin 2008b, 16.)

Taulukko 1. Lapinlahden sairaalan päärakennuksen rakennusvaiheet.

Vuosi / Vuodet	Rakennusvaiheet ja muutokset
1837–1842	- Potilassiivet B ja F - Väliosia C - Keittiö, panimo ja leivintupa D - Talli G
1875–1877	- Selliosastot A ja E - Potilassiipien ikkunat pienennettiin
1890	- D-osa kaksikerroksiseksi - B- ja F-osien portaikkojen alle uudet sisäänkäynnit - (samoihin aikoihin) B- ja F-osien lännen puoleiset ikkunat pienennettiin ja varustettiin kalterein
n. 1905	- C-osan pohjoiseen porrashuoneeseen uusi väliseinä
1910-luku	- C-osan ullakolle laboratorio-tilat - B-osan ullakolle vastaanottohuoneet - F-osan ullakolle huoneita - Pääjulkisivun ikkunat vaihdettiin - A- ja E-osien ikkunat suurennettiin
1920-luku	- G-osa kaksikerroksiseksi, 1. krs. muutettiin auditorioksi ja asunnoksi, 2. krs uudet laboratoriotilat - Ullakkoportaiden tilalle uusi mosaiikkibetoninen portaikko - Päärakennuksen peruskorjaus (1925), kaakeliuunit poistettiin, tilalle keskuslämmitys (1928) - Kellariin huoltotunnelit
1930–1940-luku	- G-osa kolmikerroksiseksi - C-osan ullakolle lisätiloja - B-osan ullakolle lisätiloja - F-osan ullakolle lisätiloja
1950–1960-luku	- A- ja E-osissa tilamuutoksia - C-osan 2. kerroksen asunto muutettiin klinikan toimitiloiksi - B-osan huoneiden ovia muutettiin ulospäin aukeaviksi - Päärakennuksen 1. kerroksessa tilajakomuutoksia - Päärakennukseen lisättiin useita wc-tiloja
1970-luku	- A- ja E-osissa tilamuutoksia - D-osan 1. kerroksessa pieniä tilamuutoksia - D-osan 2. kerros muutettiin toimintaterapiatilaksi - G-osan 2. kerroksessa pieniä tilamuutoksia - Päärakennuksessa wc-tilojen korjauksia
1980-luku	- D-osan 1. kerroksessa tilamuutoksia
1990-luku	- A- ja E-osien perusparannus - B- ja F-osien wc- ja sosiaalitilojen korjaukset - G-osaan koneellinen ilmanvaihto - Päärakennuksen julkisivuun tilakohtaiset tuuletusaukot

Taulukko 1. (Achté 1974, 63, 197; Hankesuunnitelma 2009, 12; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 16–18; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Shalin 2008a, 1–2.)

Levottomille ja epäsiisteille potilaille rakennettiin omat erityisosastonsa. Nämä uudet erityisosastot eli selliosastot rakennettiin vuosien 1875–1877 välisenä aikana päärakennuksen jatkeeksi J. Basilierin suunnittelemissa A- ja E-alueilla. Yksikerroksiset A- ja E-selliosastot rakennettiin molemmista potilassiivistä länteen päin. (Achté 1974, 63; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 17.)

Vuonna 1890 keittiö eli D-alue korotettiin kaksikerroksiseksi. Toiseen kerrokseen sijoitettiin lääkärin asunto sekä neljä huonetta sairaalan käyttöön. Samoihin aikoihin päärakennuksen B- ja F-osien lännen puoleiset ikkunat muurattiin pienemmiksi ja varustettiin kalterein. Alueiden B- ja F- portaikkojen alle avattiin myös uusia sisäänkäyntejä ennen vuotta 1905. Vuoden 1905 aikoihin C-osan pohjoisen portaikon luona sijaitsevien kahden sisäänkäynnin väliin rakennettiin uusi väliseinä. (Hankesuunnitelma 2009, 12; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 17.)

1910-luvulla aloitettiin päärakennuksen ullakkotilojen muutostyöt sairaalan käyttötiloiksi. C-alueen ullakolle rakennettiin laboratoriotilat ja päärakennuksen B-alueen ullakkotiloihin rakennettiin puolestaan vastaanottohuoneita. F-alueen ullakon päätyihin rakennettiin lisähuoneita potilaille. Ullakkokerrokseen avattiin myös uusi kulkureitti rakennettuja tiloja varten. Päärakennuksesta tuli näin kolmikerroksinen. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 17.)

G-aluetta korotettiin kaksikerroksiseksi 1920-luvulla. Uuteen kerrokseen sijoitettiin uudet laboratoriotilat, jolloin vanhojen ullakkoportaiden tilalle rakennettiin uusi mosaiikkibetonista valmistettu portaikko. Samoihin aikoihin G-alueen ensimmäinen kerros muutettiin auditorioksi ja asunnoksi. Vuonna 1925 sairaalan peruskorjauksen yhteydessä, päärakennuksen vanhat kaakeliuunit poistettiin keskuslämmityksen tieltä, joka asennettiin viimein vuonna 1928. Samalla päärakennuksen kellaritiloihin rakennettiin huoltotunnelit lämpöputkistoja varten. (Achté 1974, 197; Hankesuunnitelma 2009, 12; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 17.)

1930- ja 1940-luvuilla jatkettiin päärakennuksen kolmannen kerroksen täydentämistä. B-alueen ullakkotiloja laajennettiin eteläsivuun ja länsipäätyyn rakennetuilla huoneilla. F-aluetta laajennettiin myös lisähuoneiden osalta. Uusi huonerivi sijoitettiin osaston sisäpihan puoleiseen sivuun. Myös päärakennuksen C-alueen ullakkotiloihin rakennettiin lisää tiloja. Samaan aikaan G-alueen ullakkotilat otettiin sairaalan käyttöön. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 17.)

Sellisiipien A ja E osalta tilamuutoksia tehtiin lähinnä 1950- ja 1960-luvuilla. Samoihin aikoihin 1950- ja 1960-luvuilla, koko päärakennukseen lisättiin useita wc-tiloja. C-alueen toisessa kerroksessa sijaitseva asunto muutettiin klinikan toimitiloiksi 1960-luvulla. 1970-luvulla rakennuksessa tapahtui tilamuutoksia A-, E- ja D-alueilla. Keittiön eli D-alueen ensimmäiseen kerrokseen tehtiin pieniä muutoksia ja toinen kerros muutettiin kokonaan toimintaterapiatilaksi. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 18.)

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen rakennusvaiheiden viimeiset muutokset, ennen nykyistä korjaushanketta, tehtiin 1980- ja 1990-luvulla. 1980-luvulla tehtiin tilamuutoksia päärakennuksen D-osan koko ensimmäiseen kerrokseen. 1990-luvulla A-, B-, E- ja F-alueilla, toisin sanoen vanhoihin potilas- ja sellisiipiin tehtiin perusparannukset. Samassa yhteydessä julkisivuun avattiin tilakohtaiset tuuletusaukot ja G-alueelle rakennettiin koneellinen ilmanvaihto. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 18.)

3.2 Elämää Lapinlahden sairaalassa

Sairaalan alkuvuosina käytettiin uusimpia mahdollisia hoitokeinoja. Niihin kuuluivat muun muassa pakkohoitokeinot, esimerkiksi pakkopaidat, oksettavien aineiden käyttö, ulostuslääkkeet, elohopeavoiteet ja peräruiskeet. Näitä käytettiin Suomessa yleisesti potilaiden hoitamiseen. Hoitomuodot kehittyivät vuosikymmenien edetessä ja sairaalan toiminta muuttui sen mukaisesti. (Achté 1974, 36–38.)

Päärakennuksen pohjoispuolella, B-alueella oli naispotilaiden osasto. Miespotilaat sijoitettiin päärakennuksen etelänpuoleiseen F-alueeseen. Molempien osastojen huoneet sijaitsivat käytävän molemmin puolin ja huoneita oli kummassakin kerroksessa 23. Huonetta kohden oli sijoitettu joko yksi tai kaksi potilasta. Potilashuoneet olivat suhteellisen pieniä, mutta niissä oli pyritty ajattelemaan potilaiden viihtyvyyttä. Esimerkiksi ikkunoissa ei ollut kaltereita ja ainoastaan ovien lukitus erotti ne tavallisista ovista. Potilasosastoille oli rakennettu myös vesiklosetit, jotka ovat mahdollisesti maan ensimmäisiä vesiklosetteja. Potilaille tarjoihtiin päivittäin aamiainen klo 8, lounas klo 13 ja iltateria klo 18. (Achté 1991, 73, 75; Rosén 1988, 58, 60.)

1840-luvulla suurin osa sairaalan potilaista oli ollut mielisairaana jo pitkään ennen sairaalaan tuloaan, monet jopa 20–30 vuotta. Osa oli ollut sairaita jo lapsesta saakka.

Nämä potilaat luokiteltiin parantumattomiksi. Pelättiin, että sairaala täyttyisi parantumattomista potilaista, eikä sairaala voisi enää toimia parannushoitolaitoksena, niin kuin aluperin oli suunniteltu. Tämä johti siihen, että Lapinlahden sairaalassa otettiin käyttöön päivämaksujärjestelmä, eikä niin sanottuja lunastettuja potilaita enää sairaalaan otettu. Päivämaksujärjestelmän mukaisesti potilaat jaettiin kolmeen maksuluokkaan varallisuutensa ja maksukykyensä mukaan. Ensimmäiseen maksuluokkaan kuuluivat varakkaimmat henkilöt, joilta perittiin yksi hopearuupla päivää kohden. Toiseen maksuluokkaan kuuluivat keskinkertaisen varakkaat, heiltä veloitettiin 50 hopeakopeekkaa päivältä. Viimeiseen maksuluokkaan kuuluivat varattomat potilaat, joilta perittiin 25 hopeakopeekkaa päivältä. (Achté 1974, 53–54; Achté 1991, 62, 66.)

Sairaalan puistoalue kuului oleellisena osana potilaiden hoitoon. Potilaat saivat liikkua laajasti sairaalan puistoalueella erilaisissa työtehtävissään. Miehet työskentelivät alueen länsiosassa ja naiset itäosassa. Miespotilaat tekivätkin suurimman osan puiston raivaustöistä, jotka kestivät useiden vuosien ajan. Maa oli hyvin kivistä ja karua, joten käytävien ja ruohokenttien tekeminen vaati paljon aikaa. Näistä maaperän kivistä ladottiin aikoinaan sairaalan ja Läntisen hautausmaan välinen kivimuuri sekä laiturilaitteet Lapinlahden rantojen ympärille. Kesäaikaan tapahtuva työskentely ja oleskelu puistoalueella paransivat, vahvistivat ja virkistivät sekä potilaita että henkilökuntaa. Varsinaiset puiston tasoitus- ja istutustyöt aloitettiin 1850-luvulla. (Achté 1991, 59–60; Ikkala, Knapas 2006, 26.)

Puutarhasta tuli perusta sairaalan omavaraisuudelle. Siellä kasvatettuja omenoita, luumuja, päärynöitä, kirsikoita, maa-artisokkaa, parsaa, kaalia, perunoita ja kukkia myytiin Helsingin kauppatorilla sijainneella myyntipaikalla. Sairaalan alueelle perustettiin myös pieni taimitarha. Alueelle istutettiin tammimetsikkö sekä kirsikka- ja päärynälehtoja. Kasvien lajimäärä oli parhaimmillaan lähes 300, joista osa on vielä tänäkin päivänä jäljellä. Vuosien 1868–1904 aikana sairaala-alueelle valmistui myös muotopuutarha sekä arboretum eli useista eri puu- ja pensaslajeista koottu kokoelma. (Achté 1991, 65; Ikkala, Knapas 2006, 24.)

1800-luvun loppupuolella Lapinlahden sairaalassa hoidettiin muun muassa masennuksesta kärsiviä potilaita, kiihkomielisiä, vainoharhaisia, vajaamielisiä, kaatumatautisia sekä juoppohulluja. Pakkokeinojen käytöstä hoitomenetelmänä luovuttiin sairaalassa pysyvästi vasta vuonna 1904. Se osoitti, että potilaat eivät olleetkaan niin

vaarallisia kuin uskottiin ja sairaala pyrittiin muuttamaan moderniksi psykiatrian klinikaksi. Vuonna 1906 sairaalaan asennettiin sähkövalot, sekä sähkötuuletuslaitteet ja -mankeli. Potilaiden määrä oli samana vuonna noussut jopa 190:een. (Achté 1974, 166; Achté 1991, 69.)

Lapinlahden sairaalassa on ollut hoidossa merkittäviä suomalaisia henkilöitä. Josef Julius Wecksell, runoilija ja yksi lahjakkaimmista romantiikan jälkimmäisten ruotsinkielisistä kirjailijoista tuli Lapinlahteen vuonna 1862, jossa hän vietti loppuelämänsä. Aleksis Kivi, Suomen kansalliskirjailija toimitettiin Lapinlahden sairaalaan hoidettavaksi huhtikuussa vuonna 1871. Hän oli hoidettava sairaalassa seuraavan vuoden helmikuuhun asti, jonka jälkeen hänet siirrettiin parantumattomana ja huonokuntoisena sairaalasta veljensä perheen luokse. Hän kuoli myöhemmin samana vuonna. Myös Jean Sibelius on osa Lapinlahden sairaalan historiaa, ei tosin potilaana vaan vierailijana. Lapinlahden sairaalan ylilääkärinä vuodesta 1909 kuolemaansa saakka vuoteen 1922 toiminut Christian Sibelius oli Jean Sibeliuksen veli. Vuonna 1918, Suomen sisällissodan aikana, Jean Sibeliuksen oli vaikea syventyä sävellystyöhönsä sotaoloissa, joten hän päätyi perheensä kanssa asettumaan veljensä Christianin luokse Lapinlahden sairaalaan. (Achté 1974, 102, 116–117, 160–162, 179–180.)

Jatkosodassa vuonna 1944, Helsingin suurpommitusten aikaan Lapinlahden sairaala-alueelle tippui useita pommeja. Sairaalassa oli pommitusten alkaessa 150 potilasta, jotka ohjattiin alakerran käytäviin kiviseiniin turviin, puuttuvan pommisuojaan takia. Ensimmäiset pommit putosivat sairaalan pihalle särkien suurimman osan ikkunoista. Potilaille annettiin lupa lähteä halutessaan pois sairaala-alueelta. Pommeja putosi Venetsia-taloon ja henkilökunnan asuinrakennukseen. Kaiken kaikkiaan alueella havaittiin pommitusten loputtua 18 pommikuoppaa. Useita potilaita, sekä osa henkilökuntaa kuoli. Uusia potilaita ei enää sota-aikana otettu vastaan ja entiset lähetettiin pois alueelta. Lapinlahteen jäi vain muutama lääkäri ja hoitaja. (Achté 1974, 210–211.)

Sairaalatoiminta palautui ja jatkui Lapinlahden rakennuksissa sota-ajan jälkeen. Valtion omistamasta sairaalasta tuli vuonna 1958 osa Helsingin Yliopistollista Keskussairaala. Samalla sen nimeksi tuli HYKS:n hermotautien ja psykiatrian klinikat. Vuonna 1966 nimi vaihtui Helsingin yliopistollisen keskussairaalan

psykiatrian klinikaksi, kun neurologian klinikka siirtyi Meilahden uuteen sairaalarakennukseen. (Achté 1974, 235.)

3.3 Syyt käyttötarkoituksen muuttamiseen

1970-luvulla lääketiede kehittyi ja hoidosta tuli entistä lääkitympää. Tämä johti siihen, että aluperin erittäin tärkeänä pidetyn Lapinlahden sairaala-alueen (Kuva 8) puiston merkitys alkoi väistyä hoidon kannalta taka-alalle. Samalla kiristettiin sairaalan tehokkuusvaatimuksia ja pyrittiin välttämään potilaiden laitostumista. Tämä johti avohoidon kehittymiseen, joka puolestaan johti useiden mielisairaaloiden alasajoon 1970-luvulta lähtien. (Ikkala & Knapas 2006, 28.)

Kuva 8. Lapinlahden sairaala-alue, mahdollisesti 1930- tai 1950-luvulla. (Muokattu. Rosén 1988, kuva 19.)

Lapinlahden sairaala-alue luovutettiin Helsingin yliopistolliselle keskussairaalaliitolle (HYKS) korvauksetta vuonna 1958. Ainoana ehtona luovuttamiselle oli, että aluetta piti käyttää sairaalatarkoitukseen, muuten sairaala-alue palautuisi korvauksetta Helsingin kaupungin hallintaan ja rakennukset luovutettaisiin kaupungille mahdollisimman halvalla hinnalla. Vuosina 1986–1988 Lapinlahden sairaalan toimintoja suunniteltiin siirrettäviksi Meilahteen, Helsingin yliopistolliseen keskussairaalaan. Klinikkan siirtopäätös kuitenkin peruttiin, kun se sai osakseen vastustusta potilaiden, sairaalan henkilökunnan sekä Pro Lapinlahti liikkeen osalta. Näin sairaalatoiminta Lapinlahden sairaalassa sai jatkoa. (Ikkala & Knapas 2006, 28–29; Rosén 1988, 3.)

Vuonna 1999 Helsingin yliopistollinen keskussairaalaliitto päätti lopulta siirtää sairaalatoiminnat yli 40-vuoden jälkeen pois Lapinlahden sairaala-alueelta ja sijoittaa

ne uudelleen Hesperian sairaalaan. Tämä tarkoitti, että vuoden 1958 ehtojen mukaisesti Lapinlahden sairaala-alue oli myytävä takaisin Helsingin kaupungille. (Ikkana & Knapas 2006, 28–29.)

HYKS lopetti toimintansa Lapinlahden sairaala-alueella syksyllä vuonna 1999. Samaan aikaan Museovirasto vetosi kirjeitsi sairaalatoimintojen jatkamiseksi alueella. Vuoden 2000 alussa, Lapinlahden sairaala-alueen rakennukset vuokrattiin Helsingin ja Uudenmaan Sairaanhoidopiiri-kuntayhtymälle (HUS). Vuokrasopimus tehtiin kolmeksi vuodeksi eli vuoden 2003 loppuun asti. (Ikkala & Knapas 2006, 29.)

Vuoden 2000 aikana Helsingin kaupungin virkamiesvalmistelu yritti nopeuttaa sairaalatoiminnan lopettamista. Tämä turhautti psykiatrian asiantuntijoita ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoidopiiri joutui yleisen mielipiteen painostuksen alaisena kokoamaan työryhmän, jonka tehtävänä oli miettiä psykiatrisen hoidon järjestämistä pääkaupunkiseudulla. Raportti valmistui vuonna 2001. Työryhmä ehdotti, että Lapinlahden sairaala-alueen rakennuksia hyödynnettäisiin nuorisopsykiatrian osaamiskeskuksena tai Helsingin pitkäaikaispotilaiden kuntoutusyksikkönä. (Ikkala & Knapas 2006, 31.)

Samaan aikaan vuonna 2001, sairaalatoiminnan jatkamista sairaala-alueen rakennuksissa pidettiin taloudellisesti mahdottomana. Rakennusten korjauskustannuksista ja vuokrista aiheutuvat kustannukset olisivat liian suuret. Tästä huolimatta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoidopiiri kannatti työryhmän ehdotusta nuorisopsykiatrian osaamiskeskuksesta ja ehdotus sai tukea sekä kaupungin terveyslautakunnalta että kaupunginhallitukselta. (Ikkala & Knapas 2006, 31.)

Lapinlahden sairaala-alueen soveltuvuutta nuorisopsykiatrian sairaalaksi alettiin selvittää tarkemmin. Asiaa puolitoista vuotta selvittänyt työryhmä päätyi lopulta vuonna 2003 siihen, että sairaala on liian suuri nuorisopsykiatrian sairaalaksi. Samalla työryhmä ehdotti aikuispsykiatrian osaston jäämistä sairaala-alueelle, vaikka päätös aikuispsykiatrian siirtymisestä Hesperian sairaalaan tehtiin jo vuonna 1999. Kiinteistöviraston mielestä työryhmän ehdotus oli vastoin vuonna 1999–2001 tehdyn hankesuunnitelman toiminnallisia ja tilankäytöllisiä sopimuksia ja päätöksiä. (Ikkala & Knapas 2006, 31–33.)

Lopullinen päätös sairaala-alueen käytöstä jäi lopulta Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin päätettäväksi. He päättivät lopettaa psykiatrisen hoidon Lapinlahden sairaala-alueella vuoden 2003 huhtikuussa ja siirtää potilaat Hesperian sairaalaan viimeistään vuonna 2006. Lopettamispäätöksen ollessa selvä, hylättiin ajatus Lapinlahden sairaala-alueen uudesta käytöstä mielenterveystyössä. Myös Helsingin kaupunginhallitus hylkäsi ehdotuksen Lapinlahden sairaala-alueen rakennusten säilyttämisestä mielenterveystyön käytössä. Tämän jälkeen aloitettiin neuvottelut sairaalan muuttamiseksi Helsingin kauppakorkeakoulun täydennyskoulutuskeskukseksi. Tämä ajatus ei kuitenkaan kestänyt pitkään. (Ikkala & Knapas 2006, 33.)

Lapinlahden sairaalan uuden käyttötarkoituksen miettiminen oli kestänyt jo useita vuosia. Vuonna 2003, kun lopettamispäätös oli tehty, Helsingin kaupungin kiinteistövirasto aloitti uusien maksukykyisten vuokralaisten etsimisen Lapinlahden sairaala-alueen rakennuksiin. Kiinteistöviraston tavoitteena oli muodostaa sairaala-alueelle mielenterveystyötä jatkava keskus, johon koottaisiin kaikki mielenterveysjärjestöt. Hanketta valmisteltiin vuosina 2003–2005. Samaan aikaan kuitenkin todettiin, ettei Hesperian sairaalassa ole tarpeeksi potilaspaikkoja aikuispsykiatrilalle, jolloin Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ilmoitti tarvitsevansa pitkäaikaista vuokratilaa Lapinlahden sairaala-alueen päärakennuksesta. (Ikkala & Knapas 2006, 34.)

Elokuussa vuonna 2005 Helsingin kaupunginhallitus päätti osallistua Lapinlahden sairaala-alueen rakennuksia koskevan hankesuunnittelun tekoon yhdessä Y-säätiön kanssa. Y-säätiö oli selvittänyt sairaalarakennusten tulevaa käyttöä useiden eri tahojen kanssa ja esimerkiksi Suomen mielenterveysseura r.y. ja Mielenterveyden keskusliitto r.y. olivat halukkaita vuokraamaan tiloja alueelta peruskorjausten jälkeen. Hankesuunnitelman tekoon ryhdyttiin, kun Lapinlahden sairaala-alueen rakennukset vapautuivat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin käytöstä 31.12.2005. Tällöin päättyi Lapinlahden sairaalan historia psykiatrisena sairaalana. (Ikkala & Knapas 2006, 34.)

Rakennusten pitkä käyttöhistoria on pohjana nykyiselle käyttötarkoituksen muutosprosessille, joka on edennyt jo suunnitteluvaiheeseen. Hankesuunnittelun aikana on käynyt ilmi, että Lapinlahden sairaala-alueen rakennukset ovat pääosin tyydyttävässä tai huonossa kunnossa. Rakennukset eivät täytä esimerkiksi nykyisiä turvallisuus-, esteettömyys-, poistumistie-, paloturvallisuus- ja ilmastointivaatimuksia. Talotekniikka on vanhentunutta ja puutteellista. Pintamateriaalit ja rakennusosat ovat kuluneita ja

rakenteet sisältävät haitta-aineita, kuten asbestia ja PAH-yhdisteitä. Nämä ongelmat aiheuttavat haittoja sisätilojen käytön terveellisyyden ja toiminnallisuuden suhteen. Päärakennuksessa on myös monin paikoin hallitsemattomia kosteusvaurioita. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 13, 19.)

Ennen uusien käyttäjien muuttamista, päärakennukseen on tehtävä laajoja kunnostus- ja korjaustoimenpiteitä. Lapinlahden sairaala-alueen päärakennuksen vanhat rakenteet ja rakennusosat ovat korjauskelpoisia ja parannettavissa nykyisten viranomaisvaatimusten mukaisiksi. Rakennusten korjauksesta ja rakennustoimenpiteistä on neuvoteltu useiden eri tahojen kanssa ja lähtökohtana on säilyttävä korjaus. Hankkeen suunnittelutyöt ovat hyvässä vauhdissa. (Hankesuunnitelma 2009, 13, 19.)

3.4 Päärakennuksen kerrostumat

Lisätilojen tarve johti vuosien kuluessa useisiin laajennuksiin, jonka vuoksi päärakennuksen nykyinen ulkoasu ei vastaa täysin sen alkuperäistä ulkoasua. Sisätilat ovat onnistuneet säilyttämään alkuperäisen asunsa ja tunnelmansa harvinaisen hyvin. Vuosien saatossa rakennetut lisäykset niin julkisivuun kuin sisätiloihin luovat rakennukseen ajallisia kerrostumia, jotka ovat sopusoinnussa alkuperäisen asun kanssa. Yhdessä nämä kerrokset luovat erittäin hyvin säilyneen ja harvinaisen aikamatkan historian läpi.

Päärakennuksen kaikki alkuperäiset ikkunat ovat vuosikymmenien saatossa vaihtuneet ja nykyiset ikkunat on pääosin asennettu 1900-luvun alkupuolella. Ikkuna- ja ovijaot ovat kuitenkin suurimmalta osin säilyneet alkuperäisen kaltaisina. Parhaiten muutoksilta ovat säilyneet päärakennuksen kahdeksan portaikkoo. Ne ovat säilyneet koko rakennuksessa erittäin hyvin ja ovat lähes muuttumattomia niin muodoiltaan kuin materiaaleiltaan. Lisäksi sairaalan päärakennuksen toisen kerroksen C-osassa sijainneesta sairaalan ylilääkärin asunnosta on löytynyt useiden tapettikerrosten alta erittäin hyvin säilyneitä alkuperäisiä koristeellisia katto- ja seinämaalauksia. (Hankesuunnitelma 2009, 22.)

Päärakennuksen ovet tuovat hyvin esille rakennuksen ajalliset kerrostumat. Toisen kerroksen ovet ovat säilyneet suurelta osin alkuperäisinä päärakennuksen B-, C-, F- ja G-osissa. Ullakon kaikki ovet ovat myös alkuperäisiä ja kertovat omaa tarinaansa ullakon rakennusvaiheista 1910-luvulta aina 1940-luvulle. Ensimmäisessä kerroksessa

esiintyy alkuperäisiä ja 1950-luvun muutosten aikaisia ovia sekä muutamia uudempia ovia. (Hankesuunnitelma 2009, 22.)

3.5 Päärakennuksen nykytila

Lapinlahden sairaalan päärakennus lepää harmaakivisokkelin päällä. Ulkoseinät ovat massiivitiiltä, jonka pinta on pääosin rapattu. Osa ulkopinnasta on slammattu. Julkisivun vanhan rappauksen päällä oleva kalkkimaali on haalistunut vaalean kellertävän ja luonnonvalkoisen sävyiseksi. (Hankesuunnitelma 2009, 13; Roine 2010.)

Päärakennuksen etelä- ja pohjoisjulkisivuilla on parvekkeita, jotka ovat nykyisin erittäin huonossa kunnossa. Parvekkeet tullaan purkamaan. Vesikatteena on sinkitty ja pääosin mustanruskeaksi maalattu teräksinen rivipeltikate. Päärakennuksen (Kuva 9) kantavat väliseinät ovat tiilestä muuratut. Väli- ja yläpohjat ovat rakenteeltaan puuta ja täytteenä on käytetty hiekkaa, turvetta ja sammalta. Alapohjarakenteena on suurimalta osin tuulettuva rossipohja, vain päärakennuksen C-osassa on maanvarainen alapohja. (Hankesuunnitelma 2008, 39; Hankesuunnitelma 2009, 13; Roine 2010.)

Kuva 9. Lapinlahden sairaalan päärakennus. (Lukkala 2010.)

Päärakennuksessa on tehty rakenneavauksia, joiden vuoksi lattia-, seinä- ja kattorakenteita on avattu ympäri taloa (Kuva 10). Osa kattorakenteiden avauksista vuotaa ja vettä tuli katon läpi päärakennuksen F-osan kolmanteen kerrokseen (Kuva 11), vaikka vesikatto vaikutti ehjältä. Vuotamisen tarkemmista syistä ei ollut tietoa kun kävimme Arto Roineen kanssa tutustumassa päärakennukseen 2.2.2010. (Roine 2010.)

Kuva 10. Päärakennuksen rakenteita on avattu. (Lukkala 2010.)

Kuva 11. Vettä vuotaa kolmanteen kerrokseen. (Lukkala 2010.)

Päärakennusta ovat tilapäisesti käyttäneet vuoden 2005 jälkeen erilaiset lastenkoti- ja päivätoiminnot. Ne ovat sijoittuneet päärakennuksen E-, F- ja G-osien potilassiipiin. Lisäksi Pro Lapinlahdella on ollut tiloja käytössä sairaala-alueen rakennuksissa. Rakennuksesta on myös vuokrattu tiloja elokuvien tekoon. Osaan huoneista on rakennettu lavasteita ja osa on maalattu erikoisesti roiskien, käyttäen useita värisävyjä (Kuvat 12 ja 13). (Hankesuunnitelma 2009, 13; Roine 2010.)

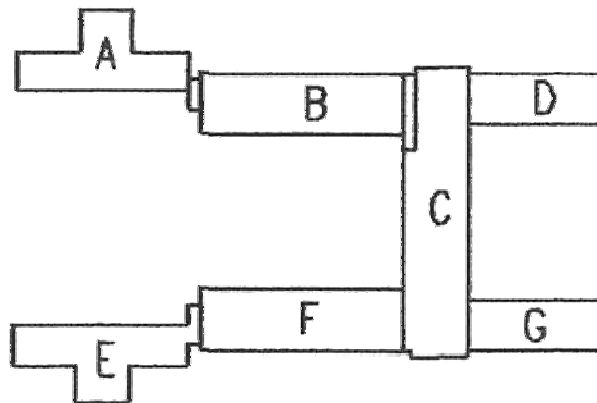
Kuva 12. Lavaste 3. kerroksen pylväsalissa. (Lukkala 2010.)

Kuva 13. Lavastemaalauk 3. kerros, C-alueen pohjoispääty. (Lukkala 2010.)

Tällä hetkellä päärakennuksen muutamissa huonetiloissa toimivat Oulunkylän perhetukikeskus, sekä Helsingin kaupungin Leppäsuon päiväkoti, muuten päärakennus on tyhjiään. Perhetukikeskuksen on tarkoitus toimia päärakennuksessa niin kauan, kunnes korjaustyöt alkavat. Päiväkotitoiminnan on tarkoitus siirtyä uusiin tiloihin mahdollisimman pian. Päärakennuksen sisätiloissa työskentelee tällä hetkellä, helmikuussa 2010, Koristemaalaaamo Ocra, joka on tehnyt väritutkimuksia päärakennuksen eri osissa jo muutaman vuoden ajan. (Roine 2010.)

Päärakennus on jaettu nykyisten suunnitelmien mukaan A-G-alueisiin (Kuva 14). Alueissa A ja E on vain yksi kerros. Alueissa B, D, F ja G on kolme kerrosta. C-alueeseen kuuluu kaksi kerrosta, sekä ullakkotila, jossa sijaitsee IV-konehuone. Vuosien aikana koko päärakennuksessa on tapahtunut lähinnä vain pieniä muutoksia. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet päärakennuksen A-, E-alueilla eli niin sanotuissa sellisiivissä, sekä D-alueen ensimmäisen kerroksen keittiötiloissa. (Hankesuunnitelma 2009, 22.)

Kuva 14. Päärakennuksen jaottelu A-G alueisiin. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 1. kerros.)

3.6 Tehdyt tutkimukset

Lapinlahden sairaalan päärakennuksesta on tehty useita tutkimuksia vuodesta 2002 lähtien. Suoritetut tutkimukset (Taulukko 2) on tehty hankesuunnitteluvaiheessa tai sitä ennen. Tutkimusten avulla on selvitetty rakenteiden kuntoa ja korjaustarvetta. Kaikkia asioita ei kuitenkaan ole voitu tutkia vielä hankesuunnitteluvaiheessa, joten hankkeen ja suunnittelutyön edetessä on varauduttava lisätutkimuksiin.

Tutkimustulosten perusteella on useisiin kohtiin valittu rakenteen tai rakennusosan uusiminen. Tällä tavoin on pyritty varmistamaan hankkeen riittävä kustannustaso ja

toimivat ratkaisut koko talossa. Tutkimustulosten perusteella muutoksia tullaan tekemään muun muassa LVI-tekniikan, sähkötekniikan ja paloteknisien ratkaisujen osalta. (Hankesuunnitelma 2009, 16, 25–33.)

Taulukko 2. Päärakennukseen suoritettut tutkimukset aikajärjestyksessä.

Tutkimus	Raportin valmistumis- päivämäärä	Tekijä
Kuntoarvio	28.1.2002 ja 7.2.2002	Raksystems Oy
Rakennetekninen selvitys käytettävyysselvitystä varten	15.12.2005	Insinööritoimisto Mikko Vahanen Oy
Tilankäyttötutkimus	14.12.2006	Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen Ky
Käyttökelpoisuus selvitys	14.3.2007	Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen Ky
Kuntoarvio	30.3.2007	Helsingin kaupungin rakennusvirasto = HKR
Vesikatteiden kuntotutkimus	1.10.2007	Kattotutka Oy
Suppea hormikartoitus	Lokakuu 2007	Helsingin nuohouspiiri
Ulkopuolisten jäte- ja sadevesiviemäreiden kuntotutkimus	22.10.2007	Painehuuhtelu Oy PTV
Lämpö- ja vesijohtojen kuntotutkimus	22.10.2007	Suomen Vuototekniikka Oy
Kosteus- ja sisäilmatekninen kuntotutkimus	14.12.2007	Insinööritoimisto Mikko Vahanen Oy
Rakennushistoriallinen inventointi	19.2.2008	Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy
Värikerrostutkimus	24.9.–3.10.2008	Koristemaalaaamo Ocra

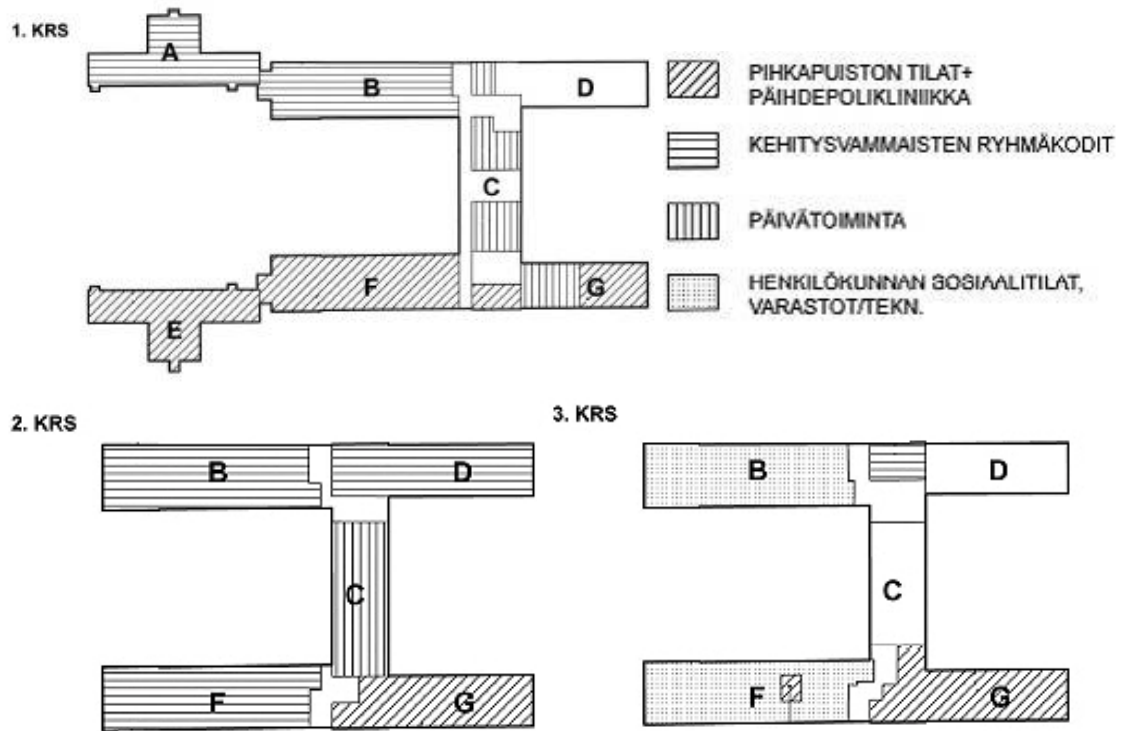
Taulukko 2. (Hankesuunnitelma 2008, 7; Hankesuunnitelma 2009, 20; LVIA-Rakennustapaselostus 2008, 6.)

3.7 Uusi käyttötarkoitus

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen vanhat sairaala- ja asuintilat kunnostetaan Helsingin sosiaaliviraston eri käyttäjäryhmien tarpeiden mukaisiksi tiloiksi. Päärakennukseen sijoitetaan nuorten päihdepoliklinikka, Pihkapuiston arviointi- ja vastaanot-

toyksikkö, kehitysvammaisten ryhmäkoteja sekä vammaisten päivätoimintaa. Käyttäjille on varattu omat sekä yhteiset tilat päärakennuksesta (Kuva 15).

Kuva 15. Käyttäjille varatut tilat päärakennuksesta. (Muokattu. Hankesuunnitelma 2009, 15.)

Lapinlahden sairaalan toivotaan toimivan korjaushankkeen jälkeen sopusointuisena ja tasapainoisena kokonaisuutena kauniissa luonnonmaisemassa ja ympäristössä. Tämän toivotaan luovan rauhoittava ja parantava asuin ympäristö levottomille nuorille sekä hyvä asuin ympäristö kehitysvammaisille. (Hankesuunnitelma 2009, 13–14.)

Päärakennukseen sijoitetaan nuorten päihdeosaamiskeskus, joka sisältää Pihkapiiston arviointi- ja vastaanottoyksikön sekä nuorten päihdepsykiatrian poliklinikan. Heille on varattu käyttöön yhteensä 1388 hym² (hyötyneliometriä). Pihkapiiston arviointi- ja vastaanottoyksikkö sijoitetaan päärakennuksen ensimmäisen kerroksen alueisiin C, E, F ja G sekä toisen kerroksen alueeseen G. Nuorten päihdepsykiatrian poliklinikka sijoitetaan päärakennuksen kolmannen kerroksen G-osaan. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 13.)

Kehitysvammaisten kuusi ryhmäkotiä sijoitetaan sekä päärakennukseen että Venetsia-rakennukseen. Yhteensä heille on varattu käyttöön 2127 hym². Päärakennuksen ensimmäisen kerroksen A- ja B-osiin sijoitetaan Ryhmäkoti Kuusela ja Kriisiyksikkö.

Ryhmäkodit, nimeltään DD-asuntola ja Alppila sijoitetaan päärakennuksen toisen kerroksen B- ja D-osiin. Ensiaskeleen koti sijoitetaan päärakennuksen toisen kerroksen F-osaan. Venetsia-taloon tullaan sijoittamaan Ryhmäkoti Päivölä. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 13–14.)

Kehitysvammaisten päivätoiminta sijoitetaan päärakennukseen, Omenapuutaloon ja Terapiataloon. Päärakennuksessa päivätoiminnalle on varattu käyttöön 588 hym², Omenapuutalossa 65 hym² ja Terapiatalossa 134 hym². Kehitysvammaisten päivätoiminta sijoitetaan päärakennuksen ensimmäisen ja toisen kerroksen C-osaan. Vaikeavammaisten päivätoiminta sijoitetaan päärakennuksen ensimmäisen kerroksen C-osaan. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 14.)

Lisäksi kaikkien käyttäjäryhmien yhteisiin tiloihin päärakennuksessa on varattu 915 hym². Yhteisiin tiloihin kuuluvat ensimmäisen kerroksen C-osassa sijaitseva infopiste ja kirkkosali, sekä keittiö ja ruokailutilat päärakennuksen ensimmäisen kerroksen D-osassa. Lisäksi yhteisiin tiloihin kuuluu liikuntasali-auditorio ensimmäisen kerroksen osassa G. Erillisessä huoltorakennuksessa tulee olemaan myös yhteiset saunatilat. (Hankesuunnitelma 2009, 3, 14.)

3.8 Tulevat muutostyöt

Tulevat muutostyöt ovat tällä hetkellä suunnitteilla. Alustavan aikataulun mukaan urakkalaskenta-aineisto on valmiina vuoden 2010 helmikuun aikana ja rakennustyöt pystytään aloittamaan Lapinlahden sairaala-alueella vuoden 2011 tammikuun aikana. Päärakennus otetaan alustavien suunnitelmien mukaan käyttöön vuoden 2013 loppuun mennessä. Suunnitelmiin perustuen korjaushankkeelle on tehty jana-aikatalu (Liite 3). (Hankesuunnitelma 2009, 3, 34–35.)

Suunnittelutöissä otetaan huomioon, että kyseessä on rakennussuojelulla suojeltu rakennus. Se edellyttää päärakennuksen hienovaraisempaa korjausta. Uusi käyttö on sopeutettava vanhoihin puitteisiin sopivaksi ja korjaustöiden on tapahduttava vanhan päärakennuksen ehdoilla. Tämä tarkoittaa, että on varauduttava vaativien ja tavanno- maisesta rakennustyöstä poikkeavien ratkaisujen ja yksityiskohtien kehittämiseen. Tekniikan, käyttömukavuuden ja turvallisuuden vuoksi tehtävät muutostyöt edellyttävät kuitenkin vanhojen rakennusosien uusimista, parantamista tai täydentämistä. Myös esteettömyysvaatimukset sekä hissien asentaminen tulevat aiheuttamaan muu-

tostöitä niin sisätiloissa kuin ulkonakin. (Hankesuunnitelma 2009, 12, 16; Ikkala & Knapas 2006, 121.)

Päärakennuksen rakenteelliset toimenpiteet sisältävät muun muassa alapohjan puurakenteiden avaamista ja puupalkiston korjaamista, lisäksi alapohjan lämmöneristys uusitaan. Myös yläpohjan lämmöneristystä parannetaan. Päärakennuksen C-alueen maanvarainen alapohja sisältää haitallista kreosoottia, joten se puretaan ja tilalle vältetään uusi maanvarainen lattia. Kantaviin tiiliseiniin avataan hormeja sekä tehdään uusia oviaukkoja. Puurakenteiset välipohjat avataan ja korjataan, samalla tikkurapatut katot (Kuva 16) kunnostetaan. (Hankesuunnitelma 2009, 25–26.)

Kuva 16. Päärakennuksen 3. kerroksen tikkurapatu katto. (Lukkala 2010.)

Tutkimusten perusteella muutostöitä tapahtuu myös päärakennuksen lämmitys-, vesijohto- ja ilmanvaihtotekniikan eli LVI-tekniikan osalta. LVI-tekniikka aiheuttaa toimenpiteitä muun muassa lämmitysjärjestelmien, vesi- ja viemärijärjestelmien, ilmanvaihtojärjestelmien, rakennusautomaation, jäähdytysjärjestelmien ja palontorjuntajärjestelmien osalta. Lähes kaikki järjestelmät pyritään uusimaan. Samalla myös päärakennuksen sähkötekniikka uusitaan. (Hankesuunnitelma 2009, 25–29.)

Päärakennuksen palotekniset ratkaisut tullaan myös uusimaan tulevien muutostöiden aikana nykyvaatimuksia vastaaviksi. Päärakennus jaetaan paloluokkiin ja paloluokille määritellään tietyt suojaustasot. Lisäksi päärakennus palo-osastoidaan ja savunpoisto sekä poistuminen rakennuksesta suunnitellaan uudelleen. Myös akustiikan kannalta

joudutaan tekemään muutoksia muun muassa rakenteiden eristykseen niin, että ne vastaavat tarvittavia vaatimuksia. (Hankesuunnitelma 2009, 30, 32–33.)

4 SUOJELUMENETELMÄT

Rakennussuojelukohteita on Suomessa noin 20 000. Rakennusten suojelua valvovat ja ohjaavat sekä ympäristökeskus että Museovirasto yhdessä kunnan viranomaisten kanssa. Museoviraston tehtävänä on ohjata ja neuvoa myös Lapinlahden sairaala-alueen omistajaa eli Helsingin kaupungin kiinteistövirastoa arvokkaiden rakennusten suojelussa. Suojelun tavoitteena on rakennusten säilyttäminen ja korjaaminen mahdollisimman alkuperäisiä materiaaleja ja menetelmiä käyttäen. Käyttötarkoituksen muuttuessa pyritään etsimään sellainen uusi käyttötarkoitus, joka edellyttää rakennuksiin mahdollisimman vähän muutoksia. Suojelumenetelmien avulla pyritään säilyttämään kaikkein arvokkaimmat rakennukset ja kohteet tuleville sukupolville. (Hankesuunnitelma 2009, 21; Helsingin kaupungin hallitus 2007; Lainsäädäntö, Museovirasto 2010.)

Suomessa rakennuksia voidaan suojella kaavasuojelulla, rakennussuojelulailla, valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella tai kirkkolaililla. Kirkkolaililla (1054/93) suojellaan kirkolliset rakennukset, sekä mahdollisesti niiden kiinteät sisustukset ja taideteokset. Tällä hetkellä kirkkolaililla on suojeltu noin 800 kirkollisrakennusta. Rakennussuojelulaki ja asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta kuuluvat erityislaeilla suojeltuihin kohteisiin. Rakennussuojelulailla on suojeltu noin 250 rakennusta ja valtion suojeluasetuksilla on suojeltu noin 800 rakennusta sekä 200 rakennettua aluetta. (Energiatodistus ja suojellut talot, Rakennusperinto 2010; Kaavoitus ja suojelu 2010.)

Valtion omistamat, kulttuurihistoriallisesti arvokkaimmat ja parhaiten säilyneet kohteet on usein suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetulla asetuksella (480/85). Tämä asetus on hyväksytty vuonna 1987 rakennushallituksen sekä Museoviraston toimesta. Valtion rakennusten suojeluluokitus (Liite 4) määrittelee rakennuksen suojelun laajuuden. Asetuksella suojellut rakennukset kuuluvat joko suojeltaviin tai varjeltaviin rakennuksiin. Suojellulle rakennukselle annetaan S1, S2, S3 tai S4 merkintä. (Mattinen 1998, 23–24.)

Valtion omistamia, arvokkaiksi luokiteltuja rakennuksia, jotka eivät kuitenkaan yllä kulttuurihistoriallisesti merkittävien suojelukohteiden joukkoon, ehdotetaan varjelta-

vaksi. Varjeltavaksi asetettuja rakennuksia tai rakennusryhmiä ei saa oleellisesti muuttaa tai purkaa ilman Museoviraston ja rakennushallituksen lausuntoa. Varjelupäätöksellä voidaan suojella myös uudempia modernin arkkitehtuurin rakennuksia, jotka saattavat tulla myöhemmin suojelluiksi rakennuksiksi. Näille rakennuksille tai rakennusryhmille annetaan V1, V2 tai V3 merkintä. (Mattinen 1998, 23–24.)

Yksittäisiä rakennuksia koskevat suojelumerkinnät ovat S1, S2, V1 ja V2. Rakennetun ympäristön ja rakennusryhmien suojelumerkintöihin kuuluvat S3, S4 ja V3. Näihin suojeluryhmiin kuuluu lähes poikkeuksetta puisto tai pihamiljö. Luokittelun perusteella rakennus voidaan suojella kokonaan, mukaanlukien sisätilat, tai vain osittain. Osittainen suojelu voi kohdistua esimerkiksi vain rakennuksen julkisivuun. (Mattinen 1998, 23–24.)

Rakennussuojelulailla pyritään suojelemaan rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita, jotka ovat merkityksellisiä kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämisen kannalta. Suojeltavalla kohteella on oltava kulttuurihistoriallista merkitystä joko rakennushistorian, rakennustaiteen tai rakennustekniikan kannalta. Suojelu voi koskea myös esimerkiksi rakennuksen osaa, kiinteää sisustusta tai rakennukseen liittyvää puistoa. Lisäksi suojeluperusteena voi olla rakennuksen käyttö, sen ainutlaatuisuus tai tyypillisuus, sekä ympäristöarvot. Laajoja aluekokonaisuuksia tai maisemaa ei kuitenkaan voi suojella rakennussuojelulailla. Rakennussuojelulakia voidaan soveltaa myös asemakaavoitetuilla alueilla, jos suojelukohteeksi esitetyllä rakennuksella on huomattavaa valtakunnallista merkitystä tai jos arvokkaiden tilojen säilymistä ei voida taata kaavoituksen tai maankäyttö- ja rakennuslain keinoin. (Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö, 2010; Lainsäädäntö, Museovirasto 2010.)

Rakennuksia pystytään suojelemaan myös kaavasuojelulla. Maankäyttö- ja rakennuslain (132/99) mukaan suojelumääräykset voidaan antaa maakuntakaavassa, yleiskaavassa tai asemakaavassa. Kaavasuojelulla pyritään suojelemaan, säilyttämään ja turvaamaan rakennetun kulttuuriympäristön ominaisluonne ja erityispiirteet. Näiden piirteiden säilyttämiseksi kaavaan annetaan suojelumerkintä. Suojelumerkeillä osoitetaan, että alue on suojeltu sen kulttuurihistoriallisten piirteiden vuoksi. Tällä voidaan osoittaa myös, että kyseessä oleva kohde on suojeltu rakennussuojelulailla. Kaavojen suojelumerkintöinä käytetään SR-, sr-, s-, srs- ja SRS-merkintöjä tarkennuksineen ja indekseineen. Kaavasuojelu kohdistuu pääosin kohteen ulkoasuun ja käyttötarkoituk-

seen. Lisäksi se vaikuttaa korjaus- ja muutostöiden yhteydessä tehtäviin muutoksiin, materiaaleihin, työtapoihin ja käytettäviin värisävyihin. (Energiatodistus ja suojellut talot, Rakennusperinto 2010; Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä, Rakennusperinto 2010.)

Suojelumenetelmien (Taulukko 3) sisältämät suojelutoimenpiteet ja suojelumääräykset määritetään erikseen jokaisen kohteen kulttuurihistoriallisen ja rakennushistoriallisen arvon mukaan. Museovirasto valvoo rakennusten suojelua ja sen on hyväksyttävä kohteelle määritettävät suojelumääräykset. (Kaavoitus ja suojelu 2010.)

Taulukko 3. Suojelumenetelmät ja niiden käyttö.

Suojelumenetelmä	Laki / Asetus	Mitä suojellaan	Suojelumerkintä / Suojeluluokitus
Kaavasuojaus; maakuntakaava, yleiskaava, asemakaava	Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/99	Mm. Rakennetun kulttuuriympäristön-, ulkoasun-, käyttötarkoi- tuksen- ja sisätilojen suojaus	SR-, sr-, s-, srs- ja SRS-merkinnät
Rakennussuojaus	Rakennussuo- jelulaki 60/85	Mm. Rakennusten, rakennusryhmien, rakennetun alueen, rakennuksen osan ja kiinteän sisustuksen suojaus	
Valtion omistami- en rakennusten suojaus	Suojeluasetus 480/85	Mm. Yksittäisen raken- nuksen-, rakennusryh- mien- ja rakennetun ympäristön suojelu	Suojeltavat: S1, S2, S3, S4 Varjeltavat: V1, V2, V3
Kirkkolailla suojaus	Kirkkolaki 1054/93	Kirkollisrakennusten, niiden kiinteiden sisustusten ja taideteosten suojelu	

Taulukko 3. (Kaavoitus ja suojelu 2010; Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä, Rakennusperinto 2010; Lainsäädäntö, Museovirasto 2010; Mattinen 1998, 23–24; Rakennussuojelua ja maisemasuojelua koskeva lainsäädäntö, 2010.)

4.1 Päärakennuksen suojelu

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen sekä alueen muiden rakennusten suojele-
miseksi rakennussuojelulailla vedottiin vuonna 1993, alueen valtakunnallisesti merkit-

tävän kulttuurihistorian säilymiseksi. Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo koostuu useista tekijöistä, joten rakennusten suojelun tarve määritettiin erilaisten tutkimusten pohjalta. Rakennuksen merkitystä voidaan arvioida arviointikriteerein, jolloin aluetta tarkastellaan rakennushistoriallisista ja historiallisista näkökulmista sekä maisemallisista näkökulmista. Lapinlahden sairaala-alue rakennuksineen ja puistomiljöineen on arvokas näistä kaikista näkökulmista tarkasteltuna. Päärakennuksen käyttöä ja toimintaa ei kuitenkaan pystytä suojelemaan samalla tavalla kuin itse rakennusta. Ei ole olemassa keinoja tukea alkuperäisen toiminnan jatkumista sairaala-alueella, eivätkä rakennusten käyttöarvot vaikuta rakennussuojeluprosessiin. (Ikkala & Knapas 2006, 23; Mattinen 1998, 19.)

Lapinlahden rakennuksia koskeva rakennussuojeluesitys tehtiin kirjallisesti Uudenmaan lääninhallitukselle vuonna 1993. Uudenmaan lääninhallitus antoi päätöksen 3.9.1993, joka määräsi Lapinlahden sairaala-alueen vanhat rakennukset suojeltavaksi rakennussuojelulain (18.1.1985/60) 1 ja 2 §:n perusteella (Liite 5). Helsingin ympäristökeskus hyväksyi ja vahvisti lääninhallituksen suojelupäätöksen vuonna 1994 (VN/YM päätös 26.4.1994, diaario C 653/IV/1998), jolloin sairaala-alueen rakennusten suojelu rakennussuojelulailla tuli laillisesti voimaan. Suojelupäätös sisältää muun muassa rakennusten suojelumääräykset. (Hankesuunnitelma 2008, 3; Helsingin kaupunginhallitus 2007; Lainsäädäntö, Museovirasto 2010.)

4.2 Päärakennuksen suojelumääräykset

Lapinlahden sairaalan päärakennusta koskevissa suojelumääräyksissä todetaan, että rakennusten ulkoasua kunnostettaessa ja hoidettaessa on tavoitteena pidettävä niiden nykyisen asun säilyttämistä. Lisäksi luonteeltaan alkuperäisessä asussa säilyneissä sisätiloissa saadaan tehdä vain ennallistavia muutoksia, jotka ovat väliaikaisia ja poistettavissa. Muissa tiloissa ovat käytön vaatimat välttämättömät muutokset sallittuja. Kaikkiin Lapinlahden sairaala-alueen rakennuksiin tehtäviin muutoksiin on hankittava Museoviraston suostumus. Suojelumääräysten mukaan rakennuksia ympäristöineen tulee hoitaa ja käyttää siten, että niiden kulttuurihistoriallinen arvo säilyy. (Hankesuunnitelma 2009, 21.)

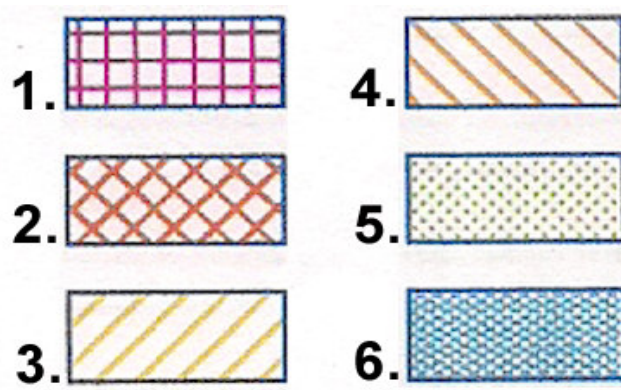
Suojelumääräysten toteutuminen on määritelty Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa lisäksi suojeluluokituksin, joiden avulla pyritään toteuttamaan suojelumääräykset

päärakennuksen eri osissa. Museovirastolla on oikeus myöntää suojelumääräyksistä vähäisiä poikkeuksia. (Hankesuunnitelma 2009, 21.)

4.3 Päärakennuksen suojeluluokitus

Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa on tehty aikojen saatossa useita korjauksia, parannuksia, tilamuutoksia ja laajennuksia. Tämä kerroksellisuus ja päärakennuksen suuruus ovat osaltaan vaikeuttaneet suojelualueiden ja suojelutoimenpiteiden määrittämistä. Päärakennus on suojeltu rakennussuojelulailla ja tulevien kunnostustöiden lähtökohtana on säilyttävä korjaus. Tavoitteena on säilyttää historialliset rakennusvaiheet sekä tehdä korjaustyöt niin, että ne ovat tunnistettavissa. Suojeluluokituksesta ei ole olemassa yleistä käytäntöä tai tarkkoja määräyksiä, vaan ne on suunniteltava tarkasti suojeltavan rakennuksen tarpeiden mukaan. (Hankesuunnitelma 2009, 10; Koskinen 2010.)

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy, sai tehtäväkseen päärakennuksen inventoinnin. Inventointi oli osa Lapinlahden sairaalan hankesuunnitelmaa, jota varten arkkitehti Keijo Koskinen yhdessä arkkitehtiopiskelija Kristiina Tervaskannon kanssa kehittivät päärakennuksen suojeluluokituksen. Heidän oli tutkimusten perusteella päätettävä, mitkä päärakennuksen osat ovat kulturihistoriallisesti arvokkaita ja mitkä puolestaan epäoleellisia suojelun kannalta. He päätyivät suojeluluokitukseen, johon kuuluu kuusi (6) eri suojelu- / korjaustasoa (Kuva 17). (Koskinen 2010.)

Kuva 17. Suojeluluokituksen kuusi eri suojelu- ja korjaustasoa. (Lukkala 2010.)

Museovirasto totesi, että Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n kehittämistä suojeluluokista kolme ensimmäistä (1–3) olivat suojelumääräysten mukaisia. Näissä suojeluluokissa, 1–3, tehdään säilyttäviä korjauksia. Kolme viimeistä luokkaa (4–6)

mahdollistavat suuremmat muutokset kuin ylemmät suojeluluokat ja toimivat suuntaantavina suunnitelmina tilojen korjauksille. Nämä suojeluluokat, 4–6, kuuluvat korjauksen ja peruskorjauksen alaisuuteen, joka sallii suuremmat muutokset. Tämän suojeluluokituksen pohjalta on laadittu päärakennuksen säilyttävään korjaukseen tähtäävät suunnitelmat. (Koskinen 2010; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 19–21; Mentu, Rosén 2008.)

Suojeluluokkaan 1. kuuluvat historiallisesti kaikkein tärkeimmät osat. Niitä ovat tilat, joissa on runsaasti säilyneitä rakennusosia. Näihin tiloihin kuuluvat keskeiset julkiset tilat ja runsaimmin yksityiskohtia sisältävät tilat, kuten porrashuoneet sekä osa vanhaa yllilääkärin asuntoa toisessa kerroksessa, päärakennuksen C-osassa. Tavoitteena näissä tiloissa on säilyttää vanhat rakenteet, rakennusosat ja yksityiskohdat, sekä palauttaa tilojen alkuperäinen luonne. Vanhat värikerrokset pyritään ottamaan esiin mekaanisesti tai maalinpoistoaineiden avulla. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 19.)

Suojeluluokkaan 2. kuuluvat lähinnä päärakennuksen B-, C- ja F-osien, ensimmäisen ja toisen kerroksen vanhat pääkäytävät. Nämä vanhat pääkäytävät on rakennettu päärakennuksen ensimmäisen rakennusvaiheen aikana. Tavoitteena näissä tiloissa on kunnostaa hyvin säilyneet vanhat runkorakenteet, rakennusosat ja yksityiskohdat. Uudet pintakäsittelyt ja rakenteet suunnitellaan toimiviksi suojelun ja käytön kannalta. Suojeluluokkiin yksi ja kaksi kuuluvilla alueilla korjauksessa pyritään käyttämään vanhoja värimalleja, -maalauksia sekä värejä, joiden käsittely-yhdistelmät laaditaan tehtyjen tutkimusten perusteella. (Hankesuunnitelma 2008, 39; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 19–20.)

Suojeluluokkaan 3. kuuluvat tilat, joissa vanhat rakennusosat ja huonejako ovat säilyneet hyvin. Tähän kuuluu pääasiassa ensimmäisen rakennusvaiheen aikana rakennetut potilashuonerivistöt. Tavoitteena tiloissa, joissa ei vaadita muutoksia, on kunnostaa vanhat säilyneet rakenteet, rakennusosat ja yksityiskohdat vanhaan asuunsa. Tilamutoksissa pyritään säilyttämään tilat selkeän muotoisina, sallimalla kuitenkin tulevien toimintojen edellyttämät rakenteelliset muutokset. Pinnat käsitellään uudelleen, ottaen huomioon pinnoista tehdyt väriselvitystutkimukset. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 20.)

Suojeluluokkaan 4. kuuluvat tilat, joissa huonejako ja runkorakenteet ovat säilyneet hyvin, mutta joissa rakennusosat, esimerkiksi kaikki ovet, on uusittu. Tavoitteena näissä tiloissa on nykyisten rakennusosien ja yksityiskohtien, kuten ovien ja listojen säilyttäminen tai uusiminen tulevien käyttövaatimusten mukaisiksi. Myös vanha huonejako pyritään säilyttämään. Suojeluluokkiin kolme ja neljä kuuluvilla alueilla pintakäsittely tapahtuu niin sanotusti kunnostusmaalauksena, eli pinnat käsitellään uudelleen tilojen vaatimusten mukaan. (Hankesuunnitelma 2008, 39; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 20.)

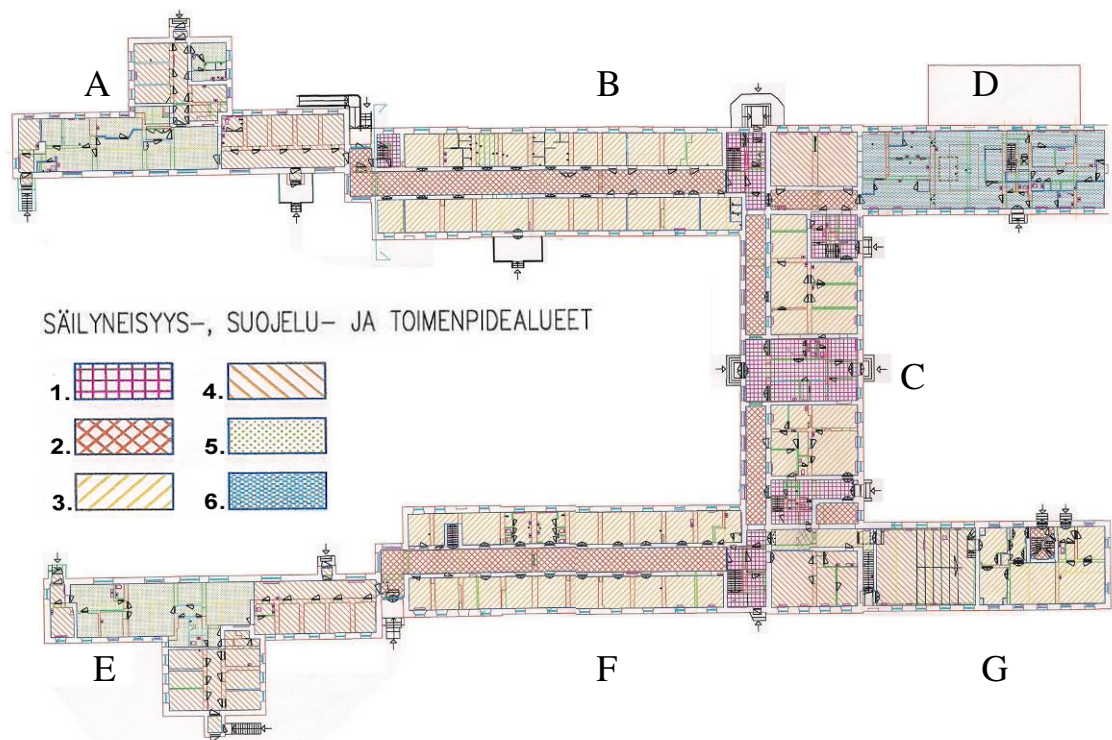
Suojeluluokkaan 5. kuuluvat tilat, joissa huonejako ja runkorakenteet on kokonaan muutettu ja rakennusosat on uusittu. Tähän kuuluvat myös tilat, jotka ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan, mutta joihin täytyy uuden käytön ja rakennustekniikan vuoksi tehdä suuria muutoksia. Tavoitteena näissä tiloissa on tehdä uudet tilajaot mahdollisimman samankaltaiseksi kuin alkuperäiset. Nykyiset listat ja ovet ynnä muut yksityiskohdat pyritään säilyttämään. (Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 20–21.)

Suojeluluokkaan 6. kuuluvat tilat, joiden huonejako ja runkorakenteet ovat kokonaan muutettu ja rakennusosat uusittu. Näihin tiloihin tehdään tulevan käytön vaatimusten mukaan tarpeelliset muutokset uudisrakentamalla. Suojeluluokkaan viisi ja kuusi kuuluvilla alueilla käytetään Maalaus RYL 2001:n mukaisia maalisuosituksia. (Hankesuunnitelma 2008, 45; Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b, 21.)

Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukselle määrätyt suojeluluokat eivät suojele rakennusta kaikilta nykyajan vaatimuksilta. Rakennuksen pysyessä julkisessa käytössä on esimerkiksi hissien asentaminen lähes pakollista. Kaikkien hankkeessa mukana olevien on tehtävä joustavia ja kaikkia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja päärakennuksen suojelun ja nykyajan vaatimusten toteutumiseksi. Käytössä olevan päärakennuksen on pystyttävä vastaamaan käyttäjien erikoistarpeita, jolloin se mukautetaan olosuhteisiin sopiviksi. Muutostöiden tulisi kuitenkin tapahtua päärakennuksen ehdoilla. Muutostyöt hankaloittavat päärakennuksen suojelua, mutta suojelu kuitenkin toteutuu parhaiten, kun rakennus pysyy ihmisten käytössä. Silloin päärakennus voi jatkaa sen kulttuurihistoriallista, rakennushistoriallista ja käyttöhistoriallista elämää.

4.3.1 Ensimmäinen kerros

Ensimmäisessä kerroksessa on kaikkiin suojeluluokkiin kuuluvia alueita (Kuva 18 ja Liite 6). Päärakennuksen D-osassa sijaitsee keittiö, joka kuuluu kokonaisuudessaan suojeluluokkaan 6. A- ja E-osissa on ainoastaan suojeluluokkiin 4 ja 5 kuuluvia alueita. Alueella G on suojeluluokkiin 3 ja 4 kuuluvia alueita, lukuunottamatta portaikkoa, joka kuuluu suojeluluokkaan 1. Päärakennuksen B- ja F-osat kuuluvat suojeluluokkiin 2 ja 3, lukuunottamatta niissä sijaitsevia portaikkoja, jotka kuuluvat suojeluluokkaan 1. Päärakennuksen C-osassa on suojeluluokkiin 1–4 kuuluvia alueita.

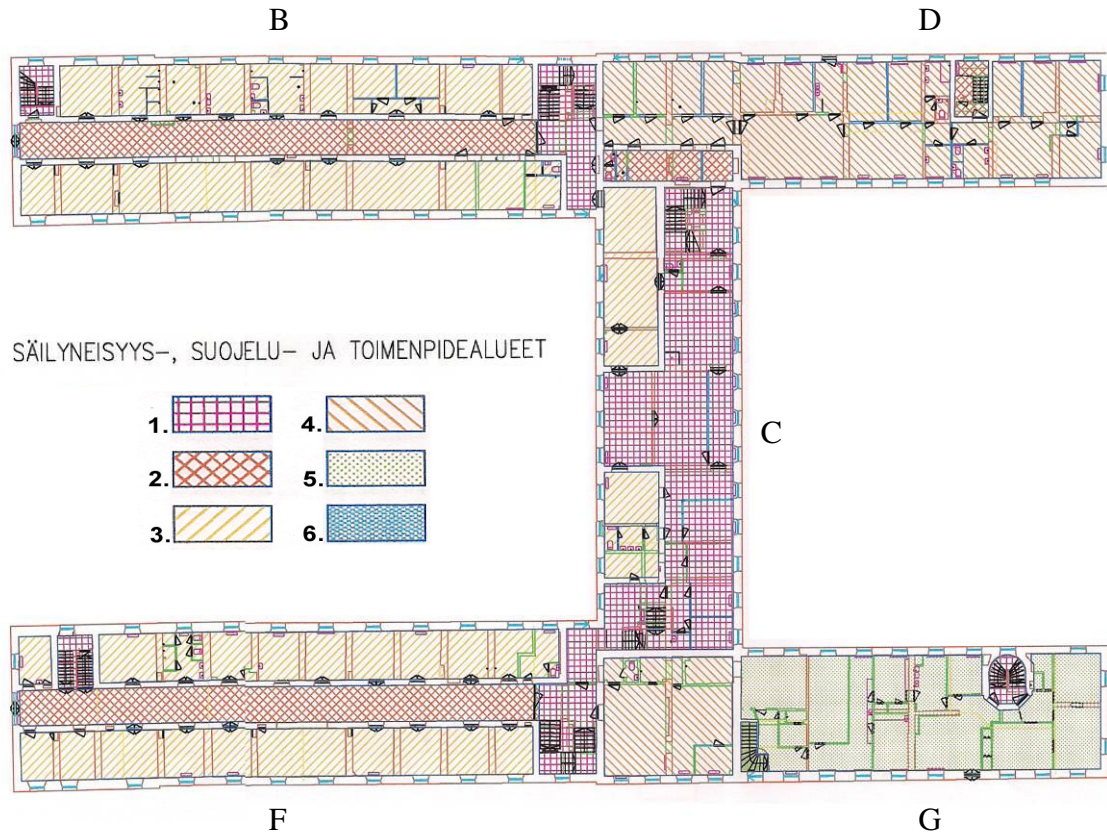

Kuva 18. Ensimmäisen kerroksen suojelualueet. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Shalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.)

4.3.2 Toinen kerros

Toisessa kerroksessa on suojeluluokkiin 1–5 kuuluvia alueita. (Kuva 19 ja Liite 7) Päärakennuksen A- ja E-osat ovat yksikerroksisia, joten niitä ei näy toisen kerroksen pohjakuvassa. Suojeluluokkaan 5 kuuluu ainoastaan toisen kerroksen G-osa, lukuunottamatta siellä sijaitsevaa portaikkoa, joka kuuluu suojeluluokkaan 1. Suojeluluokkaan 4 kuuluu päärakennuksen D-osa, lukuunottamatta portaikkoa, joka kuuluu suojeluluokkaan 1. Myös C-osan eteläpään kaksi huonetta kuuluvat suojeluluokkaan 4.

Suojeluluokkaan 2 ja 3 kuuluvat kummatkin vanhat potilassiivet eli alueet B ja F. Myös C-alueella sijaitsee muutamia suojeluluokkaan 2 ja 3 kuuluvia alueita. Ensimmäiseen suojeluluokkaan kuuluu lähes koko C-alue, jossa sijaitsee vanha yllilääkärin asunto. Täältä on löytynyt useita alkuperäisiä koristemaalauksia seinä- ja kattopinnoilta.

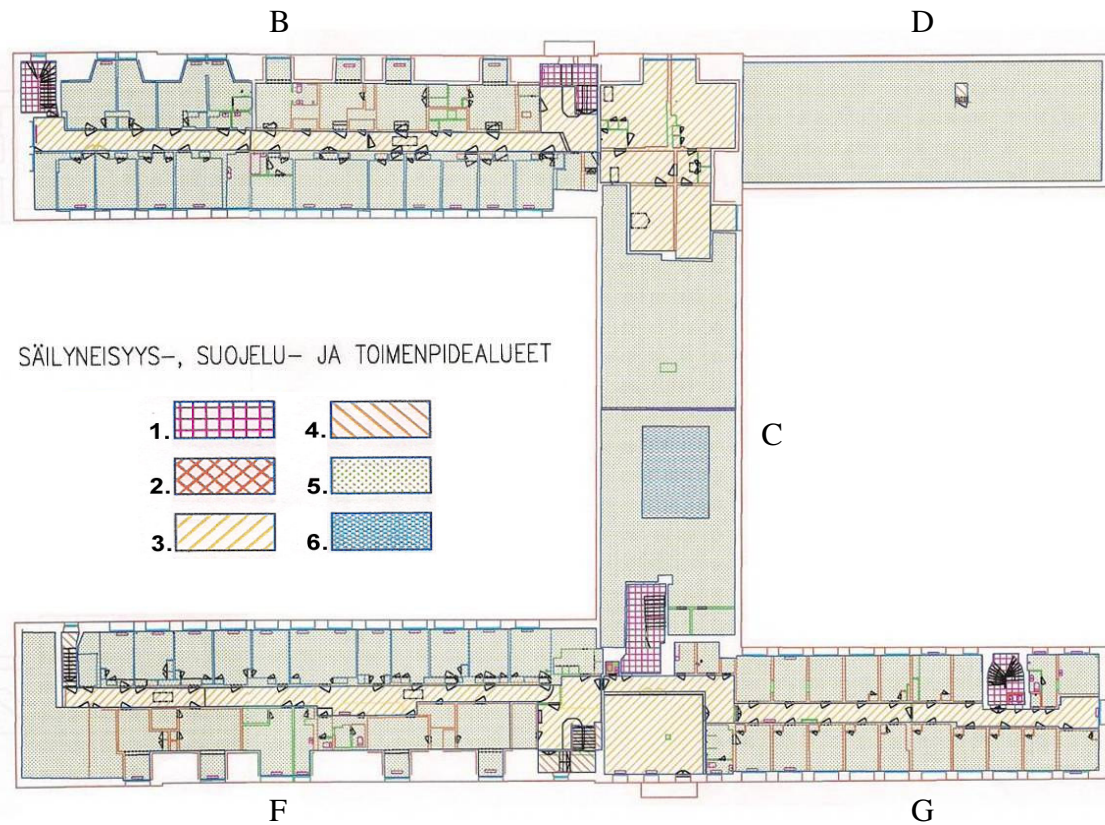

Kuva 19. Toisen kerroksen suojelualueet. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.)

4.3.3 Kolmas kerros

Kolmannessa kerroksessa on paljon ullakkotilaa ja myöhemmissä rakennusvaiheissa tehtyjä tiloja. Kerros kuuluu suurilta osin suojeluluokkaan 5 (Kuva 20 ja Liite 8). Päärakennuksen B-, F- ja G-osien potilaskäytävät kuuluvat suojeluluokkaan 3 ja portaikot suojeluluokkaan 1. Keskellä C-osan ullakkotilaa on vanha hirsinen ansarakenne (Liite 9), joka kuuluu myös ensimmäiseen suojeluluokkaan. Ullakolla sijaitsee lisäksi suojeluluokkaan 6 kuuluva IV-konehuone, joka tullaan uusimaan tulevien muutostöiden yhteydessä. (Roine 2010.)

Kuva 20. Kolmannen kerroksen suojelualueet. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.)

5 HISSIEN RAKENTAMINEN SUOJELTUUN RAKENNUKSEEN

5.1 Hissin suunnittelu rakennukseen

Hissien sijainti määritetään aina tapauskohtaisesti, sillä jokainen rakennus on yksilöllinen. Vanhaan aluperin hissittömään rakennukseen ei ole varattu erillistä tilaa hisseille, joten hissien sijainti on suunniteltava tarkkaan. Hissit on sijoitettava rakennukseen niin, että ne noudattavat kaikkia rakennusta ja hissien asentamista koskevia määräyksiä. Lisäksi niiden tulee olla sijoitettu rakennuksen keskeisille paikoille, jotta liikkuminen rakennuksessa on mahdollisimman vaivatonta kaikille käyttäjille.

Hissi pystytään rakentamaan lähes kaikkiin vanhoihin kerrostaloihin jälkiasennuksena. Niiden suunnittelussa on kuitenkin useita vaihtoehtoja. Taloudellisesti ja rakennusteknisesti hissi on helpoin sijoittaa vanhaan, jo olemassa olevaan porrashuoneeseen. Tällöin hissien tarvitsema ylimääräinen tila otetaan kaventamalla vanhoja portaita. Portaiden ollessa valmiiksi kapeat, eikä ylimääräistä tilaa hissille siellä ole, voidaan

julkisivuun mahdollisesti rakentaa erillinen hissitorni. Toinen vaihtoehto portaiden ollessa kapeat, on suunnitella ja rakentaa uusi hissi vanhaan porrashuoneeseen ja samalla rakentaa rakennuksen julkisivuun, rungon ulkopuolelle uusi porrastorni. (Hissi ei ole rakennustaiteen vihollinen, Rakennusperintö 2010; Lautiainen 2008, 10.)

Rungon ulkopuolelle asennettava lisätorni on tehtävä asema- tai rakennuskaavamääräysten mukaisesti. Ulkopuolinen porras- tai hissitorni muuttaa merkittävästi rakennuksen porrashuoneen lisäksi sen julkisivua. Julkisivun muuttuessa täytyy arvioida ulkopuolisen porras- tai hissikuilun vaikutus kaupunkikuvaan ja mahdollisesti myös asemakaavamääräyksiin. Rakennuksen julkisivun tai porrashuoneen ollessa suojeltu, täytyy huolella punnita erilaisia asennusvaihtoehtoja. Joissain tapauksissa rungon ulkopuolelle rakennettu hissi- tai porrastorni voi olla suojelun kannalta paras ratkaisu, esimerkiksi sisäpihalle rakennettuna. Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen hissejä ei ole suositeltu asennettavaksi edellä mainitulla tavalla. (Hissi ei ole rakennustaiteen vihollinen, Rakennusperintö 2010; Lautiainen 2008, 10.)

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen julkisivun muuttaminen tai hissien sijoittaminen porrashuoneisiin ei ole mahdollista niiden korkean suojeluluokituksen vuoksi. Tässä tapauksessa hissi voidaan suunnitella rakennettavaksi esimerkiksi käyttötilojen puolelle. Käyttötilojen puolelle rakentaminen on hyvä vaihtoehto Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa, mutta esimerkiksi asuinkerrostaloissa tämä edellyttäisi, että asukkaiden olisi luovuttava asumisneliöstään hissien asentamisen seurauksena. Hissien asentaminen käyttötilavyöhykkeille on rakennusteknisesti haastavaa. Joka tapauksessa hissiratkaisun on oltava varsinkin korjausrakentamiskohteessa rakennuksen arkkitehtuuriin ja tulevaan ympäristöönsä sopiva. Lisäksi sen on täytettävä muun muassa esteettömyysvaatimukset sekä viranomaismääräykset. (Rakennustieto 2007, 30; Tenkanen 2010.)

Jälkiasennuksena rakennettavan hissien tulisi olla tyylikäs ja sopusointuisa osa rakennuksen historiallista kerrostumaa. Joissakin tapauksissa uuden rakennusosan toivotaan erottuvan selvästi vanhasta, mutta ratkaisujen ei kuitenkaan tarvitse olla liian silmiinpistäviä. Hissit voidaan nykyään suunnitella ja mitoittaa jokaiseen rakennukseen yksilöllisesti ja standardeista poiketen, rakennustaiteellisista tai muista erityisistä. Hisseihin on nykyään saatavissa myös erilaisia kerrostaso- ja hissikorin ovia, jotka voidaan suunnitella ja valmistaa yksilöllisesti rakennuksen porrashuoneisiin sopiviksi.

Tällä tavalla pystytään säilyttämään tai muuttamaan vanhan rakennuksen tunnelmaa. Hissin kustannukset saattavat kuitenkin hieman nousta, jos kerrostaso- ja hissikorin ovet suunnitellaan ja valmistetaan yksilöllisesti. (Hissi ei ole rakennustaiteen viholinen, Rakennusperintö 2010; Lautiainen 2008, 19; RT 1994, 3.)

Hissien suunnittelu alkaa luonnossuunnitteluvaiheesta. Tässä vaiheessa arvioidaan hissien asennusvaihtoehtoja koko korjaushankkeen ja muutostöiden kannalta. Samalla ollaan yhteydessä rakennusvalvonta- ja pelastusviranomaisiin sekä Museovirastoon, mikäli kyse on suojellusta rakennuksesta. Luonnossuunnittelussa on otettava huomioon kaikki asennusvaihtoehdot, viranomaisten määräykset sekä mahdolliset Museoviraston lausunnot, sillä muutosten tekeminen hankkeen myöhemmissä vaiheissa on erittäin vaikeaa. Hissin rakentamispäätös sekä hankkeen ratkaisut ja periaatteet tehdään luonnossuunnitelman pohjalta. Tämän jälkeen voidaan ryhtyä varsinaiseen suunnittelutyöhön. (Laukkanen 2008, 24.)

Hissien rakentaminen on vaativaa ja edellyttää huolellista suunnittelua ja toteutusta. Hissisuunnittelussa ovat mukana hissien valmistaja, arkkitehti ja muut suunnittelijat. Arkkitehti laatii rakennuksesta tarkat asema- ja pohjapiirustukset, joissa näkyy selvästi hissien sijainti ja koko. Lisäksi arkkitehti tekee selvityksen hissien asentamiseen liittyvistä rakenteista sekä määrittää eri osien ja rakenteiden materiaalit. Arkkitehdin suunnitelmien pohjalta tehdään rakennesuunnitelmat, jotka laatii rakennesuunnittelija. Rakennesuunnittelija perehtyy jo olemassa oleviin rakenteisiin, ja jos hissien tieltä joudutaan purkamaan rakenteita, laatii kyseinen henkilö myös purkupiirustukset. Purkupiirustuksista ilmenee muun muassa purkutöiden laajuus sekä rakenteet, joita ei saa vahingoittaa. Lisäksi rakennesuunnittelija perehtyy hissikuilun rakenteeseen. Arkkitehti- ja rakennesuunnittelun lisäksi hissien asentaminen edellyttää erillisiä sähkö- ja ilmanvaihtosuunnitelmia. Hissien asentamista koskeviin hankkeisiin on aina haettava myös rakennuslupa. (Lautiainen 2008, 26–28.)

5.2 Rakennuksen esteettömyys

Rakennuksen esteettömyys kattaa rakennuksen ulko- ja sisätilat, kulkuyhteydet, kuten luiskat, portaat, hissit, ovet, portit ja kynnykset sekä kalusteet ja valaistuksen että rakennuksen sisäpinnat lattiasta kattoon. Esteettömyys koetaan usein haitaksi rakennusuojelun kannalta, eikä sitä tulekkaan toteuttaa, jos se vaikuttaa oleellisesti koko rakennuksen arkkitehtuuriin. Esteettömyysvaatimusten tuominen suojeltuun rakennuk-

seen vaatii erittäin hyvää suunnittelua sekä hyötyjen ja haittojen kunnollista selvittämistä. On kuitenkin otettava huomioon, että rakennuksen on palveltava useita käyttäjäryhmiä, joten kompromisseja joudutaan esteettömyyden takia tekemään. (Hissi ei ole rakennustaiteen vihollinen, Rakennusperintö 2010.)

Esteettömyydellä pyritään saavuttamaan tasa-arvoinen, toimiva ja turvallinen tila kaikille käyttäjille. Se tarkoittaa helppoa pääsyä rakennuksen jokaiseen osaan ja kerrokseen. Rakennuksen esteettömyydellä pyritään huomioimaan liikuntarajoitteisten, näkö- ja kuulovammaisten sekä ikäihmisten tarpeet liikkumisen helpottamiseksi. Lisäksi siitä on hyötyä myös muille käyttäjäryhmille kuten lapsille tai rakennuksessa työskenteleville henkilöille, kuten siivoojille. (Muhonen 2007, 3.)

5.2.1 Määräykset

Rakennuksen esteettömyyden määräykset (Taulukko 4) perustuvat perustuslakiin, maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä -asetukseen ja Suomen rakentamismääräyskokoelman asetuksiin. Suomen perustuslaissa, 731/1999, 6 § (Liite 10) todetaan, että ihmisillä on oikeus olla yhdenvertaisia, eikä ketään saa asettaa eri asemaan esimerkiksi terveydentilan tai vammaisuuden perusteella, ilman hyväksyttävää perustetta (Suomen perustuslaki 2010).

Vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) sekä maankäyttö- ja rakennusasetus (MRA) keskittyvät yleisesti ottaen rakennuksen esteettömyyden toteutumiseen jo suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa (Rakennustieto 2007, 9).

Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain kohdat 12 § kohta 1 ja 117 § 3 momentti (Liite 11) toteavat, että rakennuksen on palveltava käyttäjien tarpeita ja sovellettava myös liikuntarajoitteisten henkilöiden käyttöön (Maankäyttö- ja rakennuslaki 2010). Maankäyttö- ja rakennusasetuksen kohdissa 51 § ja 53 § (Liite 12) todetaan, että suunnittelulla tulee edistää asumistilojen toimivuutta ja soveltuvuutta erilaisiin asumistarpeisiin ja rakennuksen on täytettävä liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset (Maankäyttö- ja rakennusasetus 2010).

Suomen rakentamismääräyskokoelma (RakMk) täydentää rakentamista koskevia maankäyttö- ja rakennuslain määräyksiä. Näistä merkittävimpiä esteettömyyden kannalta ovat asetus F1 esteetön rakennus, F2 rakennuksen käyttöturvallisuus ja G1 asuntosuunnittelu (Rakennustieto 2007, 9).

Taulukko 4. Esteettömyyden määräykset.

Määräys	Lyhenne	Asetus/Pykälä	Asetuksien / Pykälien sisältö
Perustuslaki		731/1999, 6 §	Ihmisillä on oikeus olla yhdenvertaisia, eikä ketään saa asettaa eri asemaan esim. terveydentilan tai vammaisuuden perusteella.
Maankäyttö- ja rakennuslaki	MRL	132/1999, 12 § kohta 1 ja 117 § momentti 3	Rakennuksen on palveltava käyttäjien tarpeita ja sovelluttava myös liikuntarajoitteisten henkilöiden käyttöön
Maankäyttö- ja rakennusasetus	MRA	895/1999, 51 § ja 53 §	Suunnittelulla tulee edistää asuimistilojen toimivuutta ja soveltuvuutta erilaisiin asumistarpeisiin ja rakennuksen on täytettävä liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset
Suomen rakentamismääräyskokoelman asetus	RakMk	F1, F2 ja G1	F1: Esteetön rakennus F2: Rakennuksen käyttöturvallisuus G1: Asuntosuunnittelu

Taulukko 4. (Maankäyttö- ja rakennusasetus 2010; Maankäyttö- ja rakennuslaki 2010; Rakennustieto 2007, 9; Suomen perustuslaki 2010.)

5.2.2 Hissit

Suomen rakentamismääräyskokoelman asetuksen F1, kohdan 2.2.1 määräyksessä todetaan, että mikäli tasoero on kerroskorkeuden mittainen tai sitä suurempi, on liikkumisesteetön käynti, pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle, järjestettävä hissillä. Asetuksessa F1, kohdassa 2.2.2 on kerrottu hissikorin vähimmäismitat, hissien oviaukon suositellut leveydet sekä hissien hallintalaitteiden sijoittelu. (F1 Esteetön rakennus 2010.) Suomen rakentamismääräyskokoelman asetuksen F2, kohdan 3.6.1 määräyksessä todetaan, että henkilösiirtolaitteiden, kuten hissien tulee toimia turvallisesti ja ne on varustettava asianmukaisin turvalaittein (F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus 2010). Suomen rakentamismääräyskokoelman asetuksen F1 kohdat 2.2.1 ja 2.2.2 liitteessä 13 ja asetuksen F2 kohta 3.6.1 liitteessä 14.

Henkilöhissien suunnittelussa, hissirakentamisessa ja hissitekniikassa pyritään lisäksi noudattamaan Euroopan unionin hissidirektiiviä 95/16/EY, jossa on otettu huomioon liikuntarajoitteiset sekä näkö- ja kuulovammaiset (F1 Esteetön rakennus 2010). Siinä on määritelty muun muassa hissien eri osien toiminnot ja vaatimukset sekä tarvittavat turvajärjestelmät. Suomessa hissien eri osat ja rakenteet ovat vielä tämän lisäksi

erikseen standardisoitu. Standardeissa on tarkat määräykset muun muassa hissien rakenteelle, toiminnallisuudelle ja mitoitukselle. (Lautiainen 2008, 16; Rakennustieto 2007, 31.)

Yleisten hissien rakentamista koskevien asetusten, EU:n direktiivin ja määräysten lisäksi kaupungin rakennusvalvontaviranomaiset yhdessä palo- ja pelastuslaitoksen kanssa antavat omat lisäohjeensa ja määräyksensä hissien asentamista koskeviin hankkeisiin. Myös Museovirastolta on pyydettävä lausunto rakennuksen ollessa suojeltu tai muilla tavoin rakennushistoriallisesti arvokas. Kaikkien osapuolten lausuntojen perusteella hankkeelle myönnetään rakennuslupa sekä määritetään ehdot, joita hankkeessa on noudatettava. (Lautiainen 2008, 25.)

Hissejä asennetaan niin uudisrakentamisen kuin korjausrakentamisen yhteydessä. Ne ovat turvallisia ja tarjoavat vaivattoman liikkumisen tasolta toiselle. Hissit ovat vain pieni osa koko rakennuksen esteettömyyttä, mutta niiden asentaminen vaatii usein suuriakin muutoksia. On muistettava, että hissien rakentaminen vanhaan suojeltuun taloon on aina tapauskohtaista ja hissit pyritään suunnittelemaan mahdollisimman hyvin rakennuksen arkkitehtuuriin sopiviksi. (Hissi ei ole rakennustaiteen vihollinen, Rakennusperintö 2010; Rakennustieto 2007, 28–30.)

Rakennukselle sopivan hissien valintaan vaikuttaa muun muassa tilojen käyttötarkoitus, henkilömäärä ja kerrosten lukumäärä. Hissien suunnitelmien toteutettavuus sekä koneistotilan tarve vaikuttavat myös hissityypin valintaan. Lisäksi hissien mitoituksessa on huomioitava liikuntarajoitteisten mahdollinen pyörätuolin, rollaattorin tai hengityslaitteiden tilan tarve. Hissien sijainti, pysähdyspaikkojen lukumäärä sekä hissi- ja sähköturvallisuusmääräykset vaikuttavat myös rakennukselle sopivien hissien valintaan. (Rakennustieto 2007, 28; RT 1994, 8.)

5.2.3 Esteettömyys päärakennuksessa

Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa esteettömyysvaatimukset pyritään ottamaan hissien lisäksi suunnittelussa huomioon monin tavoin. Rakennuksen kolmannen kerroksen tasoerot puretaan ja ryhmäkotien keittiöt suunnitellaan tilaviksi ja toimiviksi. Näin erilaisilla apulaitteilla, kuten pyörätuolilla liikkuvat henkilöt pystyvät toimimaan mahdollisimman itsenäisesti. Lattia-, katto- ja seinäpintojen materiaalien ja värisävyjen valinnassa pyritään huomioimaan erilaisten käyttäjäryhmien erikoisvaatimukset.

Maalipintojen on oltava helposti puhdistettavissa ja värisävyjen on oltava neutraaleja. Vammaisille rakennetaan myös omat uudet saniteettitilat. (Hankesuunnitelma 2008, 16, 45.)

Päärakennukseen sijoitettavat kalusteet on mitoitettu yhteistiloissa niin, että ne ovat soveltuvia myös liikuntarajoitteisille. Lisäksi varusteiden sijoittelussa, mitoituksessa ja valinnassa otetaan huomioon rakennuksen tulevat uudet käyttäjäryhmät, liikunta-, näkö- ja monivammaiset. Esimerkiksi valaistut opasteet ja opastetaulut suunnitellaan yhteistyössä Museoviraston kanssa. (Hankesuunnitelma 2008, 46.)

5.3 Päärakennuksen hissit

Hissien rakentaminen Lapinlahden sairaalan päärakennukseen on oleellinen osa rakennuksen muutostöitä. Niiden asentamisessa päästään parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen eri viranomaisten, arkkitehtien ja muiden suunnittelijoiden yhteistyöllä. Hankkeessa on pyrittävä ottamaan mahdollisuuksien mukaan huomioon eri osapuolten toiveet ja näkemykset. Lisäksi on otettava huomioon nykyiset rakennusvaatimukset sekä hissien asentamista koskevat määräykset. Suunnittelutyöhön Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa oman haasteen luo myös suojelumääräysten toteuttaminen. Hissit on sopeutettava vanhoihin rakenteisiin sopiviksi ja rakentamisen on tapahduttava päärakennuksen ehdoilla. Toimiva hissiratkaisu ja onnistunut lopputulos vaativat huolellisen suunnittelun, hyvän aikataulun sekä eri suunnittelijoiden saumattoman yhteistyön.

Päärakennuksen hissit on suunniteltu esteettömyysvaatimusten mukaisiksi. Tämä tarkoittaa, että kaikki liikuntarajoitteiset sekä kuulo- ja näkövammaiset pystyvät helposti kulkemaan rakennuksen kerroksesta toiseen, vaikka käytössä olisi pyörätuoli tai rollaattori. Tämän takia päärakennukseen asennettavat hissit eivät voi olla kaikkein pienimpiä mahdollisia. Hissien aulatilojen on myös oltava esteettömiä. Päärakennuksen hissit on suunniteltu potilashisseiksi, joille on annettu omat kokomäärityksensä.

Päärakennuksen kahdelle potilashissille rakennetaan omat hissikuilut, joiden ala- ja yläpohjat sekä osa seinistä valetaan teräsbetonista. Osa kuilujen seinistä kuuluu vanhaan tiiliseinärakenteeseen. Hissit tulevat olemaan konehuoneettomia, jolloin ei tarvita erillistä konehuonetta, vaan hissien konehuone ja nostokone on sijoitettu hissikuilun

yläosaan. Konehuoneettomat hissit ovat nopeita, hiljaisia ja energiataloudellisia. (Hankesuunnitelma 2008, 48; Lautiainen 2008, 15.)

Päärakennuksen kummankin potilashissin hissikuilut ovat omat E160-luokan palo-osastonsa, jotka ylipaineistetaan tulipalotilanteissa. Hisseille ja poistumistievalaistukselle rakennetaan erillinen varavoimala. Kaikki kaapeloinnit tehdään paloeristettyinä, jolloin hissit voivat olla rajoitetusti käytössä myös palotilanteessa. (Hankesuunnitelma 2008, 48.)

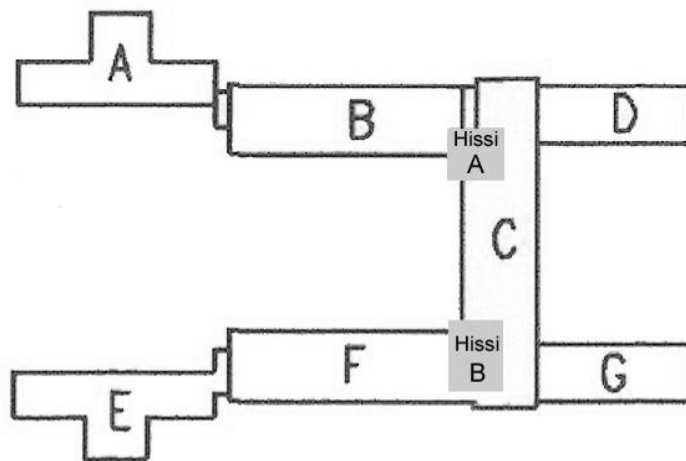
Alustavien suunnitelmien mukaan hissien pintamateriaalina kuilun ovissa ja edustoisissa on polttomaalattua terästä. Hissikorin seinät ja katto ovat harjattua ruostumatonta terästä. Lattiaan asennetaan puristekivilaatta. Päärakennuksen hissien tyyppi voi olla esimerkiksi Kone Oy:n BW 16/05–19, jossa ei ole läpikulkua ja joka on tarkoitettu 21 henkilölle tai maximissaan 1600 kg:lle. (Hankesuunnitelma 2008, 49.)

Hissikuilu tarvitsee tilaa leveydeltään 2,4 metriä ja syvyydeltään 2,85 metriä koko päärakennuksen korkeuden matkalla. Lisäksi kellariin on kaivettava noin 2 metriä syvä kuoppa hissiä ja lyijyistä vastapainoa varten. Ylätilaan eli vesikaton alle tarvitaan minimissään 3,1 metriä tilaa, jonne sijoitetaan matalan tilan suojalaitteet. Päärakennukseen asennettavat hissikorit tulevat olemaan leveydeltään 1,4 metriä, syvyydeltään 2,4 metriä ja korkeudeltaan 2,1 metriä. (Hankesuunnitelma 2008, 49.)

5.4 Hissien sijainti ja suojeluluokat päärakennuksessa

Hissit asennetaan alueille, jotka kuuluvat kaikenkaikkiaan suojeluluokkiin 1, 3, 4 ja 6. Päärakennuksen portaikot kuuluvat suojeluluokkaan yksi, jonne hissejä ei voida asentaa. Hissit pyritään asentamaan kuitenkin vanhojen portaikkojen läheisyyteen. Asentaminen tulee vaikuttamaan päärakennuksen jokaiseen kerrokseen hieman eri tavoin ja muutokset on otettava huomioon myös rakennuksen suojeluluokissa.

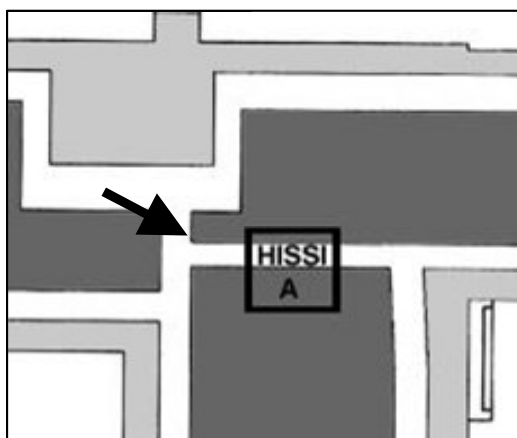
Hissit on suunniteltu sijoitettavaksi päärakennuksen C-alueen pohjois- ja eteläpäätyyn. Merkitsin hissien paikat pohjakuvaan kirjaimin A ja B helpottaakseni pohjapiirustusten tarkastelua. Hissi A sijaitsee päärakennuksen pohjoispäädyssä ja hissi B eteläpäädyssä (Kuva 21).

Kuva 21. Hissien A ja B paikat päärakennuksen pohjakuivassa. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Shalin Oy. Inventointi 2007, 1. kerros.)

Kävin sairaala-alueella tiistaina 2.2.2010 tutustumassa päärakennukseen yhdessä Vahanen Oy:n rakennesuunnittelija Arto Roineen kanssa. Lisäksi kävin paikan päällä tiistaina 9.3.2010 hankkimassa lisäaineistoa työtäni varten Lapinlahden sairaalan käyttöpäällikkö Heikki Vaaran kanssa. Samalla kuvasin päärakennuksen alueet, joihin hissit on suunniteltu asennettaviksi.

Kellaria ei ole jaoteltu eri suojeluluokkiin, mutta hissikuilun perustusten rakentaminen tulee aiheuttamaan muutoksia myös siellä. Kellarin nykyiset huoltotunnelit ovat ahtaita ja matalia. Niissä liikkuminen oli hankalaa, joten kävimme Roineen kanssa vain hissikuilun A pohjan paikalla (Kuva 23). Hissin tarkka sijainti oli hankala määrittellä paikanpäällä, sillä huoltotunneleita tullaan muuttamaan ja hissien suunniteltu sijainti on osittain tämänhetkisten seinärakenteiden sisällä (Kuva 22). Kuvassa 22 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 23 on otettu.

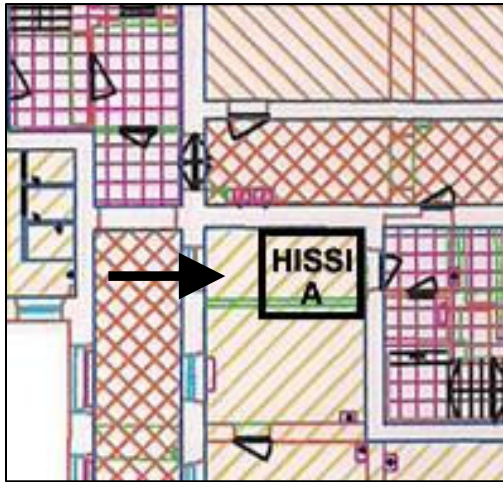
Kuva 22. Hissin sijainti on osittain seinärakenteiden sisällä. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Pohjapiirustus, kellari.)

Kuva 23. Suuntaa antava hissikuilun A pohjan sijainti. (Muokattu. Lukkala 2010.)

5.4.1 Hissi A

Ensimmäisessä kerroksessa hissi A sijoittuu suojeluluokkaan 3 kuuluvalle alueelle (Kuva 24) . Käynti hissiin tulee tapahtumaan hissiaulan kautta, johon ei ole tällä hetkellä valmista kulkua. Uusi kulku tulevaan hissiaulaan on suunniteltu hissien pohjoispuolella sijaitsevalta käytävältä. Käytävä kuuluu suojeluluokkaan 2. Hissi A sijoittuu nykyisin nousukeskuksena olevan huoneen itäosaan (Kuva 25). Kuvassa 24 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 25 on otettu.

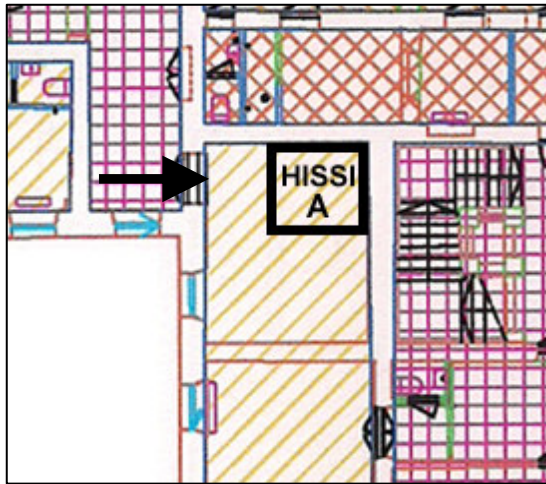

Kuva 24. Suojelualueet 1. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.)

Kuva 25. Hissin A sijainti. (Muokattu. Lukkala 2010.)

Toisessa kerroksessa hissi A sijoittuu kokonaan suojeluluokkaan 3 kuuluvalle alueelle (Kuva 26). Nykyisin huone on päiväkotitoiminnan käytössä ja siinä sijaitsee lasten pukutila. Hissi A sijoittuu nykyisen pukutilan pohjois- ja itäseinän vastaiseen nurkkaan (Kuva 27). Kulku uuteen hissiin tulee tapahtumaan suojeluluokkaan 1 kuuluvasta porrashuoneesta. Kuvassa 26 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 27 on otettu.

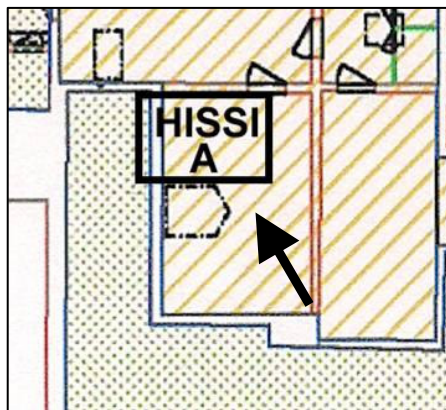

Kuva 26. Suojelualueet 2. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suo-
jelu- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.)

Kuva 27. Hissin A sijainti nykyisessä pukutilassa. (Muokattu. Lukkala 2010.)

Kolmannessa kerroksessa Hissi A sijoittuu pääosin suojeluluokkaan 3 kuuluvalle alueelle (Kuva 28). Osa hissistä ulottuu myös nykyiseen ullakotilaan, mikä on luokiteltu kuuluvaksi suojeluluokkaan 6. Uusi hissi A sijoittuu sairaalan entisen arkistohuoneen nurkkaan (Kuva 29). Tuleva uusi hissiaula tulee sijoittumaan kokonaan nykyiseen ullakotilaan. Kuvassa 28 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 29 on otettu.

Kuva 28. Suojelualueet 3. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suo-
jelu- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.)

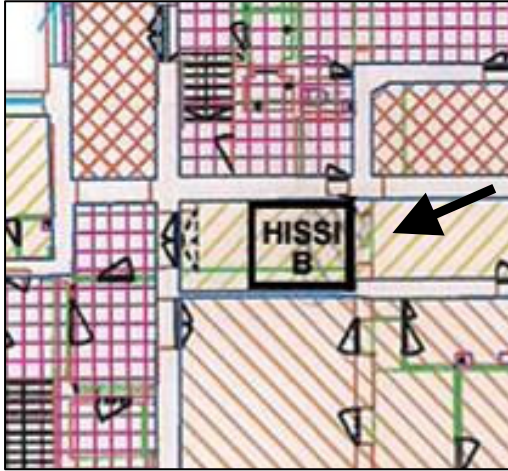
Kuva 29. Hissin sijainti entisen arkistohuoneen nurkassa. (Muokattu. Lukkala 2010.)

5.4.2 Hissi B

Ensimmäisen kerroksen hissi B sijoittuu suojeluluokkaan 3 kuuluvalle alueelle (Kuva 30), vanhaan valmiina olevaan käytävään, joka yhdistää päärakennuksen F- ja G-alueet toisiinsa. Kulku uuteen hissiin ja hissiaulaan tulee tapahtumaan käytävän

länsipuolella sijaitsevan, suojeluokkaan 1 kuuluvan porrashuoneen ja käytävän välisestä vanhasta parioviaukosta. Hissin taakse jäävän vanhan idänpuoleisen G-alueen aulatilan kulku tullaan sulkemaan hissien tieltä (Kuva 31). Kuvassa 30 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 31 on otettu.

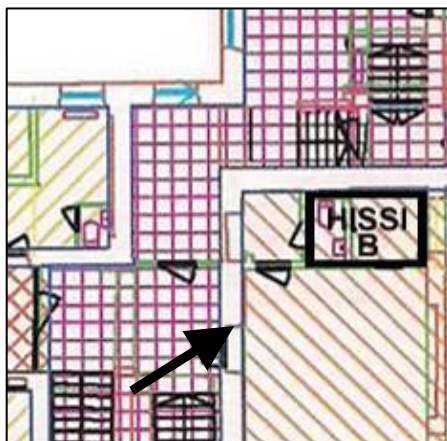

Kuva 30. Suojelualueet 1. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.)

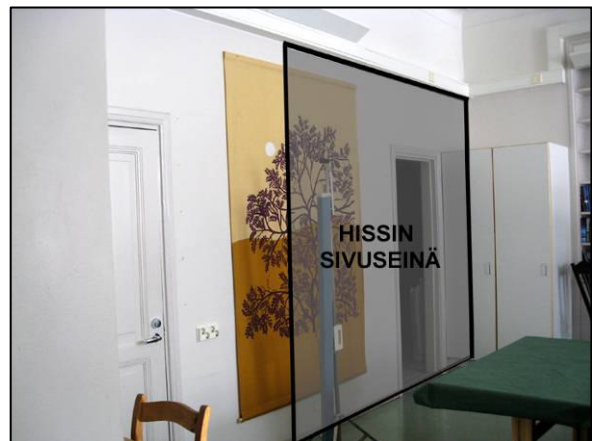

Kuva 31. Itäisen aulatilan seinä joudutaan sulkemaan hissien B tieltä. (Muokattu. Lukkala 2010.)

Toisessa kerroksessa hissi B sijoittuu suojeluokkaan 4 kuuluvalle alueelle (Kuva 32). Tällä hetkellä huone on perhetukikeskuksen käytössä ja siinä sijaitsee neuvotteluhuone, wc, varasto ja pukuhuonetilat. Uusi B-hissi sijoittuu lähinnä huoneen nykyisen wc:n ja pukuhuonetilojen paikalle (Kuva 33). Kuvassa 32 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 33 on otettu.

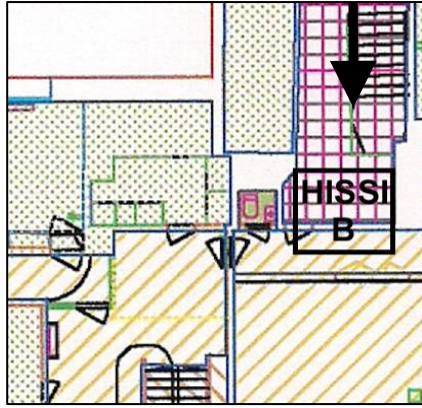
Kuva 32. Suojelualueet 2. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.)

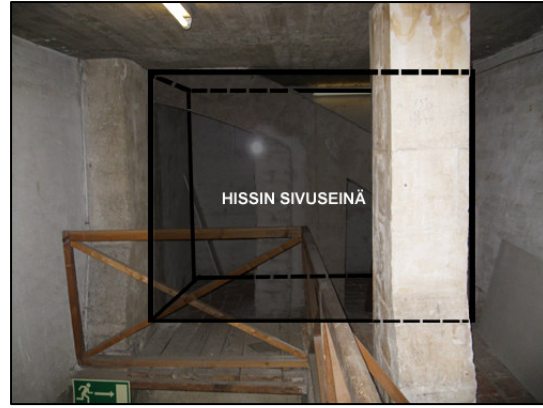
Kuva 33. Hissin B sijainti nykyisessä neuvotteluhuoneessa. (Muokattu. Lukkala 2010.)

Kolmannessa kerroksessa sijaitseva hissi B sijoittuu pääosin suojeluluokkaan 1 kuuluvalle alueelle (Kuva 34). Suurin osa alueesta sijoittuu vanhan ullakolle johtavan portaikon ylätasanteelle (Kuva 35). Osittain B-hissi sijoittuu myös vanhan käytävän puolelle, joka kuuluu suojeluluokkaan 3. Hissiaula sijoittuu lähinnä nykyisen wc:n paikalle. Kuvassa 34 oleva nuoli osoittaa mistä suunnasta kuva 35 on otettu.

Kuva 34. Suojelualueet 3. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.)

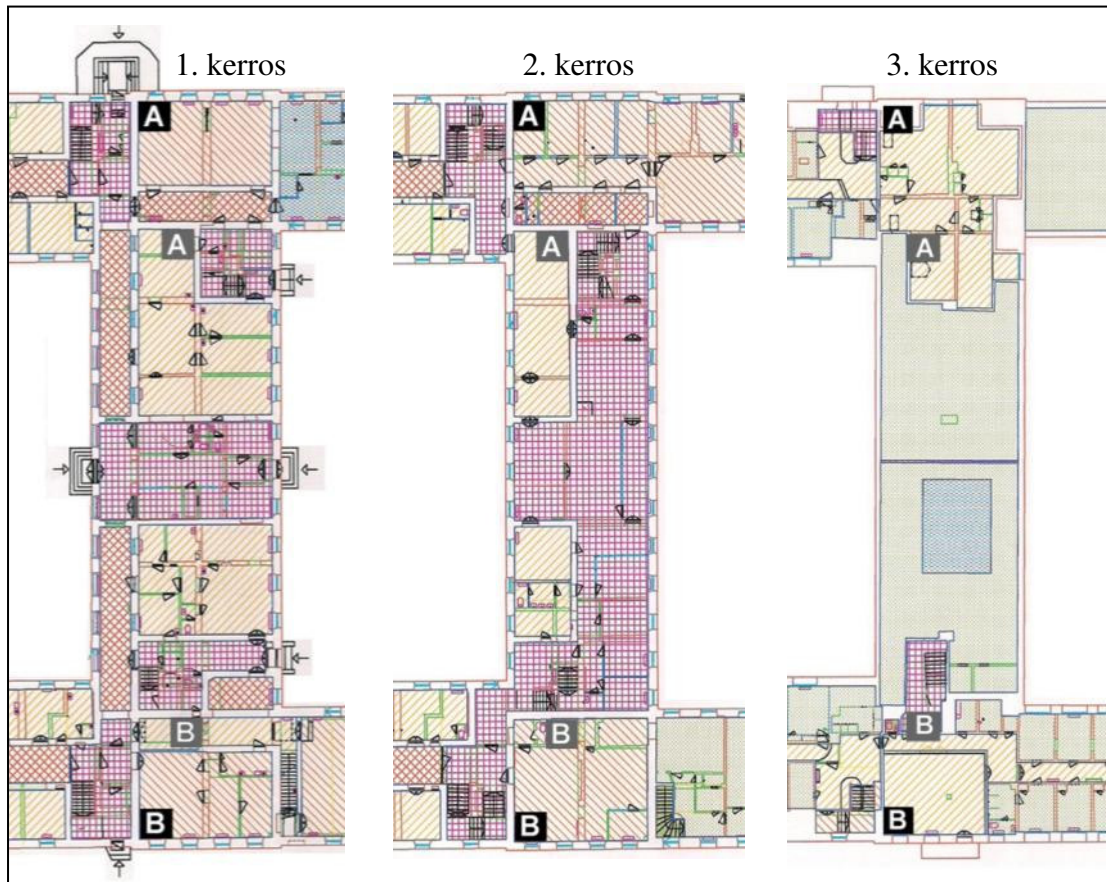
Kuva 35. Hissin sijainti vanhan portaikon ylätasanteelta. (Muokattu. Lukkala 2010.)

5.4.3 Oma suunnitelma hissien A ja B sijainnista

Hissit A ja B sijoittuvat päärakennuksessa nykyisten suunnitelmien perusteella kaiken kaikkiaan suojeluluokkiin 1, 3, 4 ja 6 kuuluville alueille. Pohjapiirustuksia tarkastelllessani mietin, olisiko hissit voitu suunnitella päärakennuksen C-alueelle toisin, paremmin suojelumääräyksiä ja säilyttävän korjaushankeen luonnetta noudattaen. Mietin myös, kuinka voitaisiin vähentää purkutöiden määrää ja säilyttää mahdollisimman hyvin nykyiset huone- ja tilajaot.

Omassa suunnitelmassani hissit A ja B sijoittuisivat edelleen C-alueen pohjois- ja eteläpäättyyn, tosin ulkoseinien läheisyyteen. Hissit olisivat edelleen lähellä porrashuoneita, eikä väliseinärakenteita tarvitsisi välttämättä muuttaa. Hissit kuuluisivat suojeluluokituksen perusteella pääosin niin sanotuille peruskorjausalueille, eli suojeluluokkaan 4, jossa sallitaan suuremmat muutokset verrattuna suojeluluokkiin 1–3. Vain kolmannessa kerroksessa kummatkin hissit sijoittuisivat suojeluluokkaan 3 kuuluville alueille (Kuva 36 ja Liite 15). Nykyisten suunnitelmien mukaiset hissien A ja B paikat

näkyvät päärakennuksen C-alueen pohjakuvissa harmaalla pohjalla ja oman suunnitelman mukaiset hissien A ja B paikat näkyvät kuvissa mustalla pohjalla.

Kuva 36. Oma suunnitelma hissien A ja B sijainnista päärakennuksen 1–3 kerroksessa. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 1–3. kerroksen pohjakuvat.)

Kyseisen suunnitelman toteuttaminen vaatisi lisätutkimuksia. Olisi tutkittava tarkemmin, olisiko suunnitelma mahdollista toteuttaa rakenne- ja paloteknisesti oikein, sekä kaikkien määräysten mukaisesti. Samalla olisi tehtävä mahdollisesti lisää rakenneavauksia. Kuitenkin pohjapiirustuksia, suojelumääräyksiä, sekä säilyttävän korjaushankkeen tavoitteita tarkasteltaessa, suunnitelmani saattaisi olla varteenotettava vaihtoehto.

Olisi myös tarkasteltava, kuinka hissit vaikuttaisivat päärakennuksen kattorakenteisiin. Kattorakenteita joudutaan muuttamaan kummassakin suunnitelmassa, joten olisi vertailtava muutosten vaikutusta sekä päärakennuksen rakenteisiin että julkisivuun. Lisäksi olisi otettava huomioon hissien sijainti uusille käyttäjille varatuissa tiloissa. Omassa ehdotuksessani hissit sijoittuisivat nykyisten suunnitelmien mukaan ensimmäisen kerroksen päivätoiminnan sekä pihkapuiston arviointi- ja vastaanottoyksikön tiloihin. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa hissit sijoittuisivat ryhmäkodeille

sekä pihkupuiston arvionti- ja vastaanottoyksikölle varattuihin tiloihin. Uusille käyttäjille varattujen tilojen merkitys ei kuitenkaan ole suunnittelun kannalta kaikkein tärkein asia, sillä tilojen pohjapiirustuksia pystytään vielä muuttamaan.

Koska hissit sijoittuisivat omassa suunnitelmassani ikkunoiden kohdalle, olisi tätäkin asiaa tutkittava tarkemmin. Ikkunoista ei välttämättä ole haittaa hissien asentamiselle, mutta sillä saattaisi olla vaikutusta päärakennuksen julkisivuun. Julkisivun ulkonäköä ei saa muuttaa, joten ikkunoita ei voi muurata umpeen. Tämä tarkoittaa, että suunnittelu olisi tehtävä niin, että julkisivussa ikkunat olisivat edelleen näkyvissä, mutta sisätiloissa ne jäisivät hissien takaseinän taakse piiloon. Tässä tapauksessa esimerkiksi lasihissien asentaminen saattaisi olla yksi vaihtoehto.

Hissejä on turha sovittaa Lapinlahden sairaala-alueen päärakennukseen niin sanotusti sopiviksi, sillä ne eivät ole kyseiselle rakennusaikakaudelle ominaisia. On hyväksyttävä, että hisseistä tulee osa päärakennuksen historiallisia kerrostumia, jolloin ne voisivat edustaa nykyaikaa parhaalla mahdollisella tavalla.

5.5 Asentamisesta aiheutuvat rakenteelliset muutokset päärakennuksessa

Päärakennukseen asennetaan kaksi hissiä, jotka vaativat kummatkin omat hissikuilunsa. Niiden asentaminen tulee aiheuttamaan rakenteellisia muutoksia aina kellarista vesikattoon saakka ja päärakennuksessa joudutaan tekemään kompromisseja hissien rakentamisen ja rakennussuojelun välillä. Hissit on kuitenkin asennettava rakennukseen uusien käyttäjien ja nykyisten esteettömyysvaatimusten vuoksi.

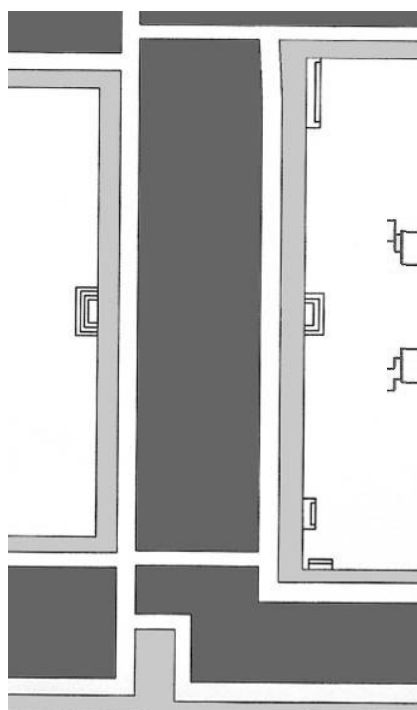
Hissien asentaminen aiheuttaa rakenteellisia muutoksia C-alueen maanvaraiseen alapohjarakenteeseen sekä puurakenteisiin välipohjiin. Muutostöiden yhteydessä vanhoja välipohjarakenteita joudutaan mahdollisesti vahvistamaan uusilla teräsrakenteilla. Hissien asentaminen vaikuttaa myös vesikattorakenteisiin sekä muutamiin väliseiniin. Ulkoseiniin hissien rakentaminen ei vaikuta, sillä hissit on suunniteltu päärakennuksen sisäosiin. (Hankesuunnitelma 2008, 5–6, 26.)

Muutoksia pystyy parhaiten tarkastelemaan vertaamalla nykyisiä ja suunniteltuja pohjaratkaisuja keskenään. Tarkastelin päärakennuksen jokaisesta kerroksesta piirrettyjä pohjapiirustuksia ja muokkasin arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n Inventointi 2007 pohjapiirustuksista sekä arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy:n

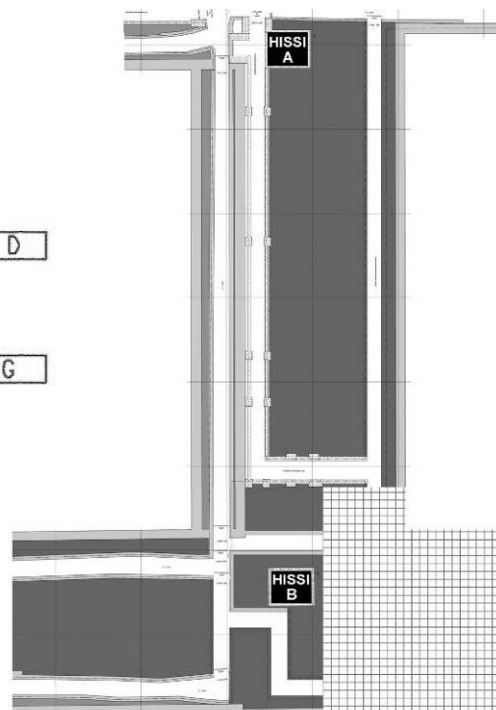
Työpiirustus 2010 pohjapiirustuksista kuvat, joissa hissien asentamisesta aiheutuvat rakenteelliset muutokset näkyvät parhaiten. Hissien asentaminen vaikuttaa vain päärakennuksen C-osan pohjois- ja eteläpäätyyn, joten rajasin kuvat koskemaan vain näitä alueita. Käytän seuraavissa pohjakuvissa edellisen kappaleen pohjakuvissa käyttämäni jaottelua A- ja B-hisseihin helpottamaan pohjapiirustusten tarkastelua.

5.5.1 Kellari

Kellarin nykyisessä pohjakuvassa näkyy valkoisina käytävinä vanhat huoltotunnelit (Kuva 37), joita pitkin pystyy tarkastelemaan päärakennuksen alapohjan kuntoa. Päärakennuksen C-alueen alapohjarakenne, johon hissit on suunniteltu asennettaviksi (Kuva 38) on maanvarainen. Hissien asentaminen tulee aiheuttamaan muutoksia, jonka johdosta päärakennuksen alle on tarkoitus rakentaa uusia huoltotunneleita tulevien hissikuilujen kiertämiseksi. Vanhoja huoltotunneleita on kapeimmista kohdista levennettävä uuden tekniikan takia. Kellarista on myös purettava vanhoja putkitunneleita uusien hissien tieltä. (Hankesuunnitelma 2008, 5, 14; Hankesuunnitelma 2009, 26.)

Kuva 37. Kellarin nykytila. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Pohjapiirustus, kellari.)

Kuva 38. Kellarin suunnitelmat. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, kellari C- ja F-siipi.)

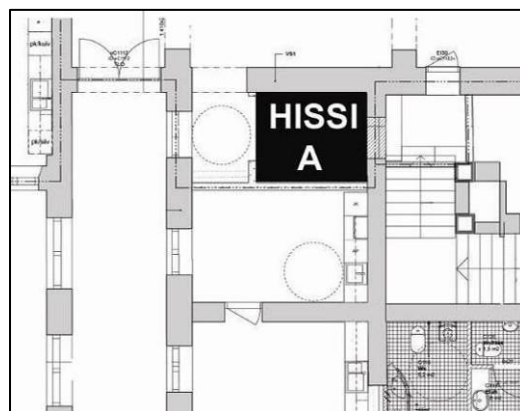
Kahden uuden betonisen hissikuilun perustukset on todennäköisesti louhittava päärakennuksen C-alueen alla sijaitsevaan kallioon. Hissikuilujen louhintatyön yhteydessä vanhojen anturoiden alapuolinen kallio joudutaan vahvistamaan tarvittaessa kalliopultein. Hissien ja uusien huoltotunneleiden vuoksi suoritettava louhinta vaikuttaa myös vanhoihin kantaviin seiniin, joiden alapuolinen kallio on vahvistettava tarvittaessa betonoimalla. Louhinnassa käytetään pieniä panoksia ja se pyritään toteuttamaan mahdollisimman varovaisesti. (Hankesuunnitelma 2008, 14.)

5.5.2 Ensimmäinen kerros

Ensimmäisen kerroksen pohjoispäädyn nykyisessä pohjakuvassa (Kuva 39) tulevan hissien ja hissiaulan paikalla sijaitsee tällä hetkellä nousukeskus sekä varastotilaa. Uuden pohjakuvan (Kuva 40) mukaan hissien A hissiaulaan tehdään uusi kulku, joka vaatii hissien pohjoispuolella sijaitsevan käytävän seinän osittaista purkamista. Tulevalla kulkualueella sijaitsee tällä hetkellä kahden lavuaarin vesipiste sekä kotelorakenne. Hissien taakse jäävä huoneeseen johtava vanha oviaukko suljetaan. Myös nykyisen nousukeskuksen ja varastohuoneen välistä kevyttä väliseinää siirretään hieman hissikuilun ja hissiaulan tieltä.

Kuva 39. Nykyinen pohjakuva, 1. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 1. kerros.)

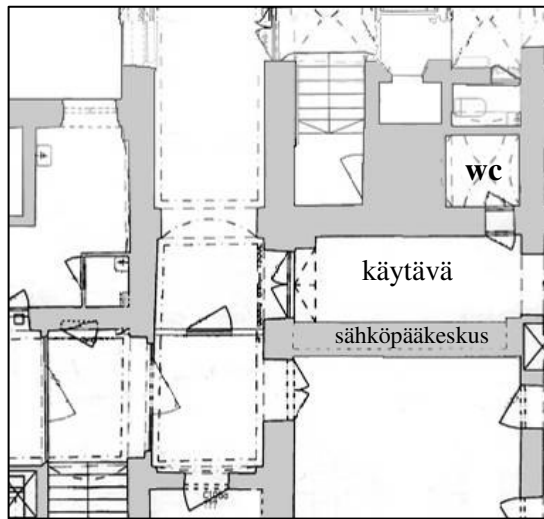

Kuva 40. Suunniteltu pohjakuva, 1. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 1. kerros, C-siipi.)

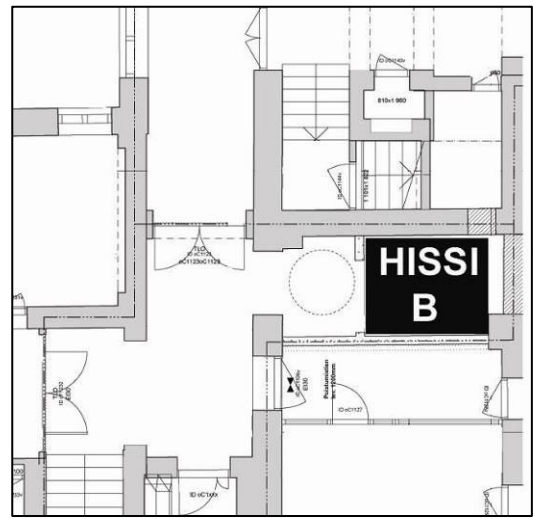
Ensimmäisen kerroksen eteläpäädyn nykyisessä pohjakuvassa (Kuva 41) hissien paikalla sijaitsee vanha läpikulkukäytävä päärakennuksen F- ja G- alueiden välillä. Käytävän eteläpuolella on kevytrakenteinen kaapisto, jossa sijaitsee nykyisin sähköpääkeskus. Uuden pohjakuvan (Kuva 42) mukaan hissien B taakse jäävä nykyinen oviaukko suljetaan. Kulku uuteen hissiin ja hissiaulaan tapahtuu käytävän länsipuolella

sijaitsevasta oviaukosta. Hissin pohjoissivun taakse jäävän wc-tilan nykyinen ovi suljetaan ja tilasta tehdään siivouskomero, johon tehdään uusi kulku mahdollisesti nykyisen wc:n pohjoispuolelta. Vanha sähköpääkeskus poistetaan hissien tieltä.

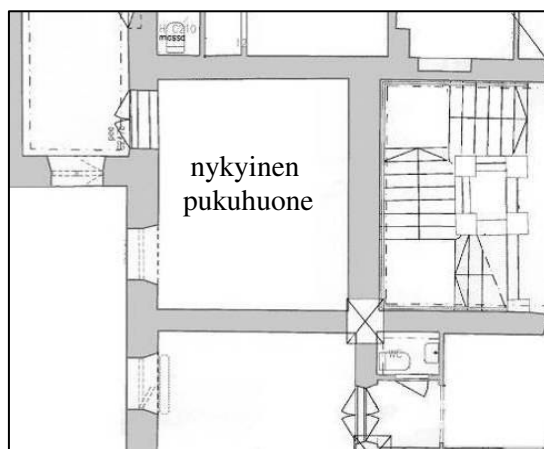
Kuva 41. Nykyinen pohjakuva, 1. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 1. kerros.)

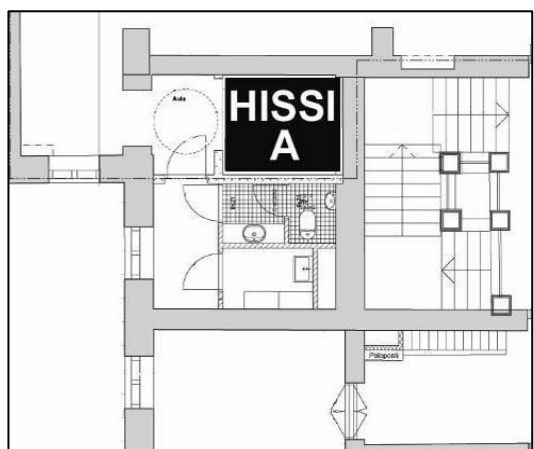
Kuva 42. Suunniteltu pohjakuva, 1. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 1. kerros, F-siipi.)

5.5.3 Toinen kerros

Toisen kerroksen pohjoispäädyn nykyisessä pohjakuva (Kuva 43) tulevan hissien A paikalla sijaitsee päiväkotitoiminnan käytössä oleva pukuhuone. Nykyinen pukuhuone on suuri ja se soveltuu uusien suunnitelmien mukaan hissien lisäksi myös wc-tilaksi ja siivouskomeroksi (Kuva 44). Nykyisiä väliseinärakenteita ei tarvitse hu-

Kuva 43. Nykyinen pohjakuva, 2. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 2. kerros.)

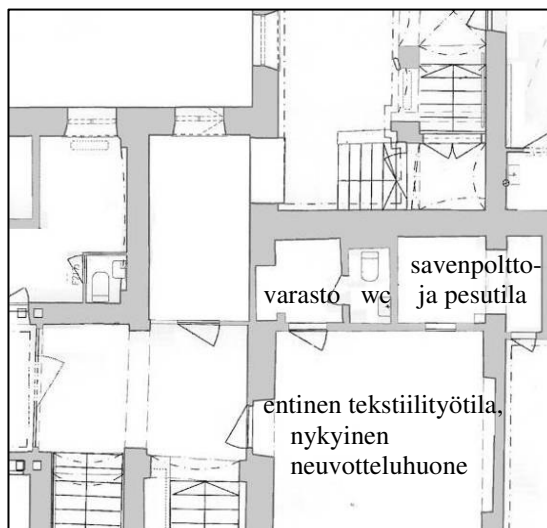

Kuva 44. Suunniteltu pohjakuva, 2. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 2. kerros, C-siipi.)

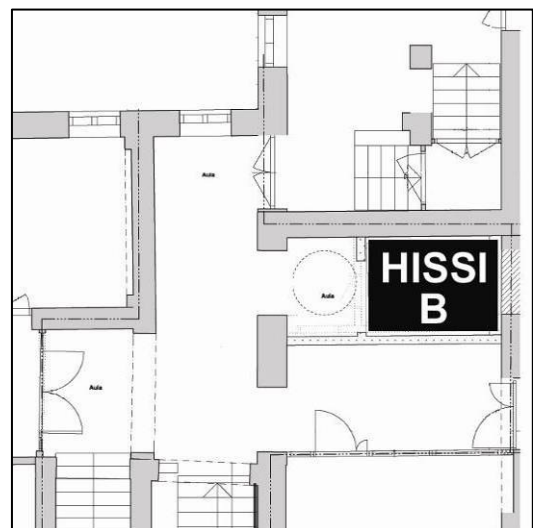
neessa muuttaa. Kulku uuteen hissiin ja hissiaulaan tapahtuu portaikosta, vanhan parioviaukon kautta. Kulku tehdään kuitenkin esteettömäksi ja pariovet poistetaan. Hissin lisäksi huoneen perälle, hissin eteläpuolelle, rakennetaan uudet kevytrakenteiset väliseinät erilliselle wc-tilalle sekä siivouskomerolle.

Toisen kerroksen eteläpäädyn pohjakuvassa (Kuva 45) tulevan B-hissin ja hissiaulan paikalla sijaitsee nykyisin wc sekä varastotila. Nykyisen wc:n itäpuolella on sijainnut entinen savenpoltto- ja pesutila. Wc, varasto sekä entinen savenpoltto- ja pesutilat ovat kuuluneet entiseen tekstiilityötilaan, joka toimii nykyään Oulunkylän perhetuki-keskuksen neuvotteluhuoneena. Kulku neuvotteluhuoneeseen tapahtuu huoneen eteläpuolella sijaitsevasta porrashuoneesta.

Uuden pohjakuvan (Kuva 46) mukaan kulku uuteen hissiaulaan tehdään purkamalla vanhan varastohuoneen ja porrashuoneen välinen seinä. Käynti B-hissiin tapahtuu entisen wc:n oven kohdalta. Entinen savenpoltto- ja pesutila jää lähes kokonaan hissin alle. Hissin takaseinän taakse jäävä kulku suljetaan. Hissin ja hissiaulan tieltä poistetaan lisäksi varaston, wc:n sekä savenpoltto- ja pesutilan välinen yhteinen kevyt väliseinä. Vanha tekstiilityötila eli nykyinen neuvotteluhuone jaetaan kevyellä väliseinällä, joka luo käytävän päärakennuksen F- ja G-alueiden välille.

Kuva 45. Nykyinen pohjakuva, 2. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 2. kerros.)

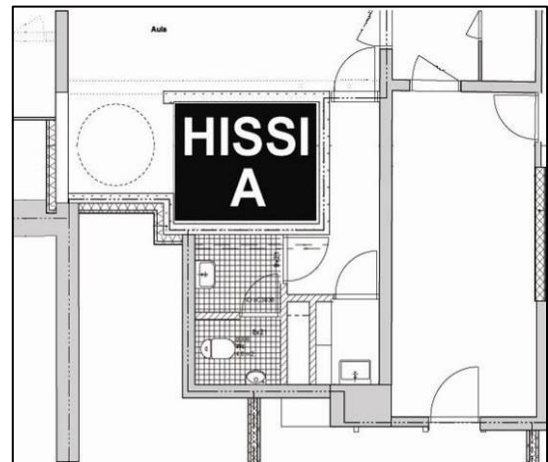
Kuva 46. Suunniteltu pohjakuva, 2. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 2. kerros, F-siipi.)

5.5.4 Kolmas kerros

Kolmannessa kerroksessa, pohjoispäädyn nykyisessä pohjakuvassa (Kuva 47), A-hissin ja hissiaulan paikalla sijaitsee sairaalan pieni arkistohuone sekä ullakkotilaa. Uuden pohjakuvan (Kuva 48) mukaan entiseen arkistohuoneeseen sijoitetaan hissini A lisäksi uusi wc-tila sekä siivouskomero. Vanhan arkistohuoneen sekä huoneen pohjoispuolella sijaitsevan käytävän välinen seinä puretaan samoin kuin osa arkistohuoneen ja ullakon välistä seinää. Hissiaula sijoittuu nykyiseen ullakkotilaan. Kulku uuteen wc- ja siivouskomerotilaan vaatii myös oviaukon siirtämistä itäänpäin.

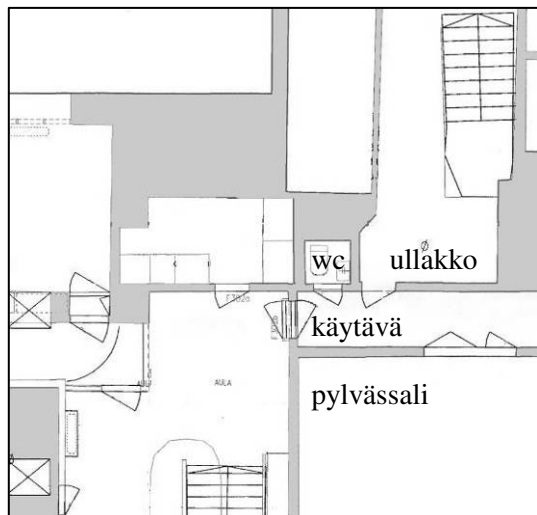
Kuva 47. Nykyinen pohjakuva, 3. kerros, Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Shalin Oy. Inventointi 2007, 3. kerros.)

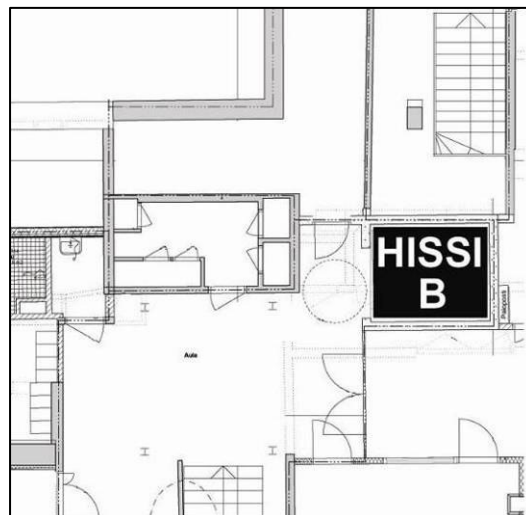
Kuva 48. Suunniteltu pohjakuva, 3. kerros Hissi A. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 3. kerros C-siipi.)

Kolmannen kerroksen eteläpäädyn nykyisessä pohjakuvassa (Kuva 49) tulevan uuden B-hissin ja hissiaulan paikalla sijaitsee wc-tila, käytävä sekä ullakkotiloihin johtavan vanhan portaikon ylätasanne. Käytävän eteläpuolella on tällä hetkellä pylvässaliksi kutsuttu huone. Uuden pohjakuvan (Kuva 50) mukaan suuri osa vanhaa portaikon ylätasannetta puretaan hissini B tieltä. Hissiaulan paikalla sijaitseva wc-puretaan ja samalta alueelta tehdään uusi kulku ullakkotiloihin. Lisäksi hissini eteläpuolella sijaitseva käytävän seinä puretaan ja vanha pylvässali jaetaan kahdeksi erilliseksi huoneeksi, joihin tehdään kulku porrashuoneen aulasta.

Kuva 49. Nykyinen pohjakuva, 3. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, 3. kerros.)

Kuva 50. Suunniteltu pohjakuva, 3. kerros, Hissi B. (Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 3. kerros F-siipi.)

Uusien hissien A ja B kohdalla on mahdollisesti vahvistettava ullakon yläpohjarakenteita esimerkiksi teräs- tai puupalkein. Lisäksi päärakennuksen katetta joudutaan uusimaan, sillä hissikuilut ylettyvät vesikattorakenteen yläpuolelle. Hissien asentamisesta aiheutavat muutokset vesikattoon pyritään sopeuttamaan vanhaan kattoon mahdollisimman hyvin sopiviksi. (Hankesuunnitelma 2008, 31, 39; Roine 2010.)

6 RESTAUROINNIN MERKITYS

Historialliset rakennukset, kuten Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus kertovat ihmisistä ja kulttuurista joiden ansiosta ne ovat rakennettu. Päärakennus on Lapinlahden kulttuuriperintöä. Sairaala-alue ja siihen kuuluvat rakennukset ovat säilyneet sodasta ja muutoksista huolimatta käytössä lähes 170 vuotta. Tämä on hyvä peruste sille, että aluetta ja rakennuksia voidaan kutsua historiallisesti arvokkaiksi. Päärakennuksella on arkkitehtuurista, esteettistä, historiallista, dokumentaarista, taloudellista, sosiaalista ja jopa poliittista arvoa. Rakennuksen ensimmäinen vaikutus on kuitenkin lähes aina henkinen, sen ollessa symboli kulttuurimme identiteetistä ja jatkuvuudesta (Feilden 2000, 1).

Hankkeessa, jossa restaurointi on ensisijainen tavoite, pyritään mahdollisimman säilyttäviin toimenpiteisiin. Silloin kyseessä on säilyttävä korjaushanke, jossa uuden rakennustekniikan ja uusien materiaalien käyttö, sekä rakenteiden purkaminen pyritään pitämään minimissä. Käyttötarkoituksen muutoskohteessa restaurointi ei ole ensisijainen tavoite, joten uudelle tekniikalle ja rakenneratkaisuille tehdään tilaa ja

uusien materiaalien käyttö on huomattavasti sallitumpaa. Lapinlahden sairaalan päärakennuksen käyttötarkoitus muuttuu, mutta silti korjaushankkeen tulisi olla säilyttävä. Hankkeiden päämäärät ovat osittain ristiriidassa keskenään, mutta yhteisenä tavoitteena on päärakennuksen käyttökelpoisuuden säilyttäminen. Käyttökelpoisuuden säilyttäminen, suojelumääräysten toteutuminen sekä rakennuksen historiallisten arvojen turvaaminen vaativat restauroinnillista näkemystä ja erilaisia restaurointitoimenpiteitä.

Restauroinnilla on merkitystä rakennuksen arvoon, luonteeseen ja tulevien uusien käyttäjien mielipiteisiin vanhoista rakennuksista. Parhaimmillaan uudet käyttäjät pystyvät itse kokemaan restauroinnin merkityksen. Restauroinnilla pyritään kertomaan rakennuksen käyttö- ja rakennushistoriasta, vanhoista materiaaleista ja työtavoista. Sen avulla pyritään näyttämään, miksi rakennus on säilynyt niille, jotka rakennusta nykyisin käyttävät. Restaurointi edesauttaa uusia käyttäjiä ymmärtämään rakennuksen arvon. Kun tiedostetaan rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo ja sen historian monimuotoisuus, sitä halutaan vaalia. Tämä puolestaan kannustaa ratkaisuihin, jotka auttavat rakennusta säilymään käyttökelpoisena pidempään.

Restaurointi on osa korjausrakentamista. Korjausrakentamisen merkitys on kuitenkin laaja, eivätkä kaikki korjausrakentamisen toimenpiteet ole rakennuksen suojeluarvojen mukaisia. Ihmiset mieltävät korjausrakentamisen tarkoittavan yleisesti esimerkiksi saneerausta, perusparannusta tai korjaamista tai pelkästään jopa kunnossapitoa. Tämän vuoksi historiallisesti arvokkaita rakennuksia saatetaan kohdella kaltoin korjausrakentamisen nimissä. Restauroinnin lähtökohtana on kohteessa tehdyt tutkimukset. Kun kyseessä on suojeltu ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus, korjaustoimenpiteiden tulisi olla laadultaan ja vaatimustasoltaan restaurointitoimenpiteiden tasoisia. (El Harouny 2008, 371–372.)

Rakennusta on kunnioitettava. Rakentajien ja asukkaiden elämästä on kerrottava eteenpäin, ettei heidän työnsä jää unholaan. On otettava huomioon, että Lapinlahden sairaalan asukkaat ovat osallistuneet itse useisiin puiston rakennustöihin, eikä kaikkia työvaiheita ole tehneet eri alojen ammattilaiset. Kaikki haluavat jättää oman jälkensä maailmaan ja säilyttämällä voimme oppia paljon. Materiaalit, jotka ovat säilyneet rakennuksessa näihin päiviin saakka, tulevat hyvin todennäköisesti säilymään myös tulevaisuudessa, jos niitä huolletaan oikein.

Nykyajan ratkaisut eivät välttämättä ole kauaskantoisia. Hissien asennus saattaa olla vain hetken huumaa koko rakennuksen historiaa tarkasteltaessa. On ymmärrettävä, että sitä mitä hissien tieltä joudutaan purkamaan, ei voida enää koskaan saada takaisin. Vanhaa ja aitoa ei synny lisää. Samalla on hyväksyttävä, että rakennuksen käyttö vaatii muutoksia. Rakennus pystyisi toimimaan käyttökelpoisena ilman hissiäkin, mutta jos hissien asentaminen estää talon hylkäämisen, tyhjilleen jäämisen tai purku-tuomion, siitä aiheutuvat muutokset on hyväksyttävä. Hissit muuttavat rakennuksen arkkitehtonisen tilan ilmettä sekä mahdollisesti arkkitehdin alkuperäistä tila-ajatusta.

Restauroinnin kannalta muutostarpeet ovat rajoitettava mahdollisimman vähiin. Lopputuloksen on oltava yhtenäinen kokonaisuus vanhaa ja uutta, mutta silti sen täytyy olla tunnistettavissa selkeästi oman aikakautensa ja alkuperäisen käyttötar-koituksensa mukaiseksi rakennukseksi. (Mattinen 1998, 34.)

6.1 Restauroinnin ongelmat

Usein käsitetään, että rakennuksen käyttökelpoisuus, toimivuus ja nykyajan vaatimukset eivät kohtaa restauroinnin näkemysten kanssa. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä restauroinnin yhtenä tavoitteena on säilyttää rakennus toimivana ja käyttökelpoisena tuleville sukupolville. Rakennuksen toimivuus ja nykyajan vaatimukset eivät kuitenkaan ohjaa restaurointitoimenpiteitä vaan ne otetaan huomioon toimenpiteitä suunniteltaessa. Restaurointitoimenpiteet ja rakennuksen käyttökelpoisten rakenteiden ja materiaalien kunnostus on tapahduttava vanhan rakennuksen ehdoilla. (El Harouny 2008, 383–385.)

Nykyään suunnittelu- ja rakennusprosessia ohjaavat muun muassa normit ja määräykset, sekä rakennuttamiskäytännöt ja rakennustavat. Suurimmat ongelma-kohdat ovat rakennuksen alueet, joissa tulisi käyttää restaurointitoimenpiteitä, mutta jotka korjataan liian usein uudistamismenetelmin. Uudistamisessa on puolestaan vaarana, että luodaan liian innokkaasti uutta unohtaen, että samalla hävitetään tahallisesti tai vahingossa rakenteellisesti toimivia ratkaisuja, jotka olisivat edelleen käyttökelpoisia, turvallisia ja kaikkien vaatimusten mukaisia. Säilyttämällä vanhoja materiaaleja, pintoja ja rakennusosia säilytämme samalla rakentamisen historiaa ja tuemme rakennusperinteisiin liittyvän ammattitaidon säilymistä. (Ikkala & Knapas 2006, 9; Rakennusperinteen ystävät ry 2008, 5.)

Rakenteiden ja materiaalien vaihtaminen, samoin kuin uudet tilaratkaisut, alakatot sekä laite- ja sähköasennukset vaikuttavat voimakkaasti huonetilojen luonteeseen. Tiloissa muun muassa hissien ja LVI-laitteiden rakentamisen vuoksi tapahtuvat muutokset on hyväksyttävä ja niitä vastaan on turha taistella. Tämän vuoksi on tarkasteltava, mitä restauroija pystyy pakollisten muutosten edessä tekemään. Mikä on oleellista huomioida tässä kyseisessä tilanteessa ja mitkä seikat ovat toisarvoisia. Pitää keskittyä siihen, mitä voidaan tehdä, eikä siihen mitä ei pystytä tekemään.

Talotekniikka vaatii myös paljon kompromisseja restaurointitoimenpiteiden toteuttamisessa. Uudet laitteet tulee asentaa niin, että niitä pystyy huoltamaan sekä täydentämään tulevaisuudessa puuttumatta vanhoihin rakenteisiin. Tämä pystytään toteuttamaan käytännössä vain harvoin, mutta tosiasia on, että tekniset laitteet ja järjestelmät vanhenevat nopeammin korjauksia vaativiksi kuin rakennus itse. (Heinonen & Lahti 2001, 121–122; Mattinen 1998, 34.)

Jokaiseen rakennukseen pyritään suunnittelemaan juuri siihen sopivat ratkaisut. Se vaatii hyvää yhteistyötä niin suunnittelijoilta kuin työmaavaiheen työntekijöiltä sekä mahdollisesti Museovirastolta. Hankkeen onnistuminen vaatii myös rakennuttajalta ymmärtävää asennetta, sekä perehtymistä rakennuksen arvoihin. Hankkeen lähtökohdat on oltava kaikille osapuolille selvät, oli lähtökohtana sitten alkuperäisen arkkitehtonisen asun palauttaminen tai sisätilojen vanhenemisen ja käytön jälkien säilyttäminen. Restauroinnin kannalta alkuperäinen on kuitenkin aina arvokkaampi kuin kopio. On kuitenkin huomioitava, että rakennuttamisen edellyttämä hintakilpailuttaminen näkyy usein työnlaadussa. Lopputuloksessa se näkyy sekalaisena kokonaisuutena, jossa on pyritty säilyttämään rakennuksen tunnelma ja alkuperäisyys siinä kuitenkin onnistumatta. (Ikkala & Knapas 2006, 9; Suomen kotiseutuliitto 2007, 45–46.)

6.1.1 Restaurointi-käsite

Restaurointi on käsitteenä melko tuntematon, mikä vaikuttaa konkreettisesti muun muassa restaurointitoimenpiteisiin. Restaurointi ymmärretään suppeana alana, eikä restaurointi-sanaa monesti käytetä, vaikka korjauksen kohde olisi suojeltu, kulttuurihistoriallisesti arvokas ja korjaustoimenpiteet olisivat säilyttäviä. Korjaustoimenpiteistä historiallisissa rakennuksissa puhutaan palauttavina toimenpiteinä, konservointina, korjausrakentamisena tai kunnostamisena. Restaurointi-sanaa esiintyy harvoin,

monesti lähinnä maalaustöiden yhteydessä. Tämä on kuitenkin epäloogista, sillä restauroijat eivät ole ammattimaalareita. (El Harouny 2008, 383–385.)

Restaurointi-käsitettä vierastetaan myös rakennusalan ammattilaisten keskuudessa. Eri alojen asiantuntijat käyttävät käsitteitä epätasaisesti, samaa esiintyy myös alan kirjallisuudessa. Korjausrakentamisen nimissä toimivat henkilöt ja yritykset käyttävät myös käsitteitä jokainen omalla tavallaan. Tällöin restaurointi- tai konservointi-sanojen käyttö voi olla harhaanjohtavaa ja johtaa pahimmassa tapauksessa jopa konkreettisiin menetyksiin, kuten vanhojen alkuperäisten koristemaalauksen tai harvinaisten ja kelvollisten pintamateriaalien poistamiseen. Siinä tapauksessa korjaustyön taso ja menettelytavat eivät ole täyttäneet näihin käsitteisiin perustuneita odotuksia. Tämä puolestaan johtaa ihmisten käsitysten muuttumiseen restauroinnin tarkoituksesta. (El Harouny 2008, 386–388.)

Restauroinnin pitäisi merkitä kaikille samaa asiaa. Näin ei kuitenkaan ole, minkä takia restaurointi- ja konservointi-käsitteitä pitäisi ehdottomasti selkeyttää ja yhdenmukaistaa. Lisäksi restaurointitoimenpiteitä pitäisi selkeyttää ja yksilöidä, sillä toimenpiteet jakavat myös mielipiteitä. Toimenpiteet saattavat ulottua konservoinnista jopa uudisrakentamista vastaaviin toteutuksiin riippuen työntekijästä. Korjaushankkeessa, jossa pyritään vaalimaan rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja, pitäisi olla kyse restauroinnista. Kuitenkin raja konservoinnin ja restauroinnin välillä on monissa tapauksissa häilyvä.

6.1.2 Restaurointinäkemykset

Restaurointi muutoskohteessa on ongelmallista hankeessa mukana olevien osapuolten erilaisten näkemysten vuoksi. Eri alojen ammattilaisten näkemykset säilyttämisestä ja rakennuksen arvosta eroavat suuresti. Myös restaurointitoimenpiteiden sisällöstä on useita näkemyksiä. Toimenpiteet voivat vaihdella suuresti aina konservoivista pintojen puhdistamisesta vanhan rekonstruoimiseen tai kokonaan uuden osan tekemiseen. Restaurointi vaatii luovuutta ja kriittisyyttä, jossa on harkittava kaikkia vaihtoehtoja. Rakennusten restaurointiin ei ole valmiita ohjeita, eikä kukaan saisi tehdä restaurointitoimenpiteisiin liittyviä päätöksiä yksin, varsinkin kun kyseessä on historiallisesti arvokas rakennus. (Perkkiö 2007, 33.)

Hankkeeseen osallistuvilla päättäjillä tulisi olla yhtenäinen näkemys rakennuksen arvosta ja sen säilyttämisestä. Jo suunnitteluvaiheessa on pystyttävä kehittämään ratkaisuja, jotka säilyttävät alkuperäisiä rakenteita ja materiaaleja. Lisäksi rakennustyön tekijöillä, urakoitsijoilla ja aliurakoitsijoilla tulisi olla sama näkemys säilyttämisestä kuin suunnittelijoilla. Työmaalla työskentelevät eri alojen ammattilaiset ymmärtävät harvoin rakennuksen arvon ilman asianmukaista koulutusta. Yhteisen näkemyksen puuttuessa, kaikki rakennukseen liittyvät korjaustoimenpiteet suoritetaan eri näkemysten mukaan, joka voi johtaa sekalaiseen lopputulokseen.

6.1.3 Materiaalien ongelmallisuus

Vanhat materiaalit saattavat vaikuttaa monen silmään arvottomilta, oudoilta ja vanhanaikaisilta, koska niitä ei enää nykyään käytetä. Vanhat kuluneet rakenteet ja maalipinnat saattaavat kätkeä arvoja, joita ei ensisilmäyksellä ymmärrä. Suuri osa rakennuksen tunnelmasta on syntynyt juuri lattia-, seinä- ja kattopintojen erikoisista väreistä, sävyjen monimuotoisuudesta, taitavasta käsityöstä ja työvälineiden jäljistä, sekä erikoisista rakenneratkaisuista. Ongelmaksi muodostuu ymmärtämättömyys vanhojen materiaalien käyttökelpoisuudesta. Usein jo puhdistavilla toimenpiteillä materiaaleista saadaan uudemman näköisiä. Silloin materiaalit mielletään myös käyttökelpoisiksi vanhan ja kuluneen sijaan.

Oman osan tunnelmasta luo pintojen ja värisävyjen vanhetessaan saama kuluneisuus eli patina. Materiaalien luonnollinen vanheneminen kuuluu olennaisena osana historialliseen rakennukseen. Korjaustoimenpiteissä tulisi käyttää alkuperäisen kaltaisia materiaaleja, sillä sama materiaali vanhenee samalla tavoin kuin alkuperäinen. Tehty paikkaus tai korjaus asettuu patinoitumisprosessin aikana vähitellen osaksi vanhaa rakennetta. Ongelmaksi muodostuvatkin modernit materiaalit ja menetelmät, jotka pyritään sovittamaan heti vanhaan rakenteeseen sopiviksi. Niiden vanhenemiseen ja patinoitumiseen ei kiinnitetä huomiota, jolloin korjaukset saattavat vuosien kulluttua erottua ikävällä tavalla eri pinnoista. (Rakennusperinteen ystävät ry 2008, 5; Mattinen 1998, 58.)

On myös tapauksia, joissa nimenomaan halutaan käyttää alkuperäisestä poikkeavaa materiaalia, jotta tulevaisuudessa on helpompi tunnistaa materiaalien perusteella, eri aikakausien muutokset ja korjaukset. Eri materiaaleilla tehtyjen korjausten on oltava yhtenäinen kokonaisuus vanhan kanssa, eivätkä korjaukset saa olla liian erottuvia

alkuperäisestä pinnasta. On muistettava, että vanhoihin suojeltuihin pintoihin ei saa tehdä kokeiluja uusilla materiaaleilla, vaan on käytettävä entuudestaan tuttuja ja poistettavissa olevia korjausmateriaaleja.

Nykyvaatimukset, uudet rakennuksen iälle sopimattomat teknilliset ratkaisut ja vanhojen korjausmateriaalien puute hankaloittavat restaurointia muutoskohteissa. Rakennusmateriaalien valmistajien ja eri urakoitsijoiden vaikutusvalta muun muassa materiaalivalintoihin on suuri. On ymmärrettävä, että alkuperäisten mukaan tehdyt kopiot eivät ole arvoltaan alkuperäisen veroisia. Pienet epätasaisuudet kertovat iän mukanaan tuomasta patinasta, eikä rakennusta pidä ehdoin tahdoin modernisoida samalla hävittäen rakennus- ja kulttuurihistoriaa. Rakennuksen korjaaminen ja kunnostaminen virheellisin materiaalein ja menetelmin saattaa myös aiheuttaa tulevaisuudessa ongelmia.

Ongelmaksi Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa muodostuu se, että päärakennuksen rakennusaikakaudella on noudatettu täysin erilaisia rakennusmääräyksiä kuin tänä päivänä. Lisäksi rakennustöiden yhteydessä on käytetty erilaisia, nykyään jopa lailla kiellettyjä materiaaleja. Tämä aiheuttaa suuren ongelman, kun alkuperäisiä materiaaleja ja osia ei enää valmisteta, ja jos valmistetaan, ei niitä saa enää välttämättä käyttää. Tästä huolimatta muutokset tulisi tehdä vanhan rakennuksen ehdoilla. On tyydyttävä kompromissiratkaisuihin, joiden avulla pyritään säilyttämään vain vanhan rakennuksen tunnelma, eikä itse vanhoja materiaaleja ja rakenteita.

6.2 Restauroinnin tarkoitus

Restauroinnin tarkoituksena on tehdä korjattavasta rakennuksesta harmoninen kokonaisuus uutta ja vanhaa. Tehtävien toimenpiteiden on oltava sopuissa vanhan rakennuksen rakennustavan, rakennusmateriaalien ja arkkitehtuurin kanssa. Muutosten ja uusien huonejakojen tulisi olla tulevaisuutta ajatellen helposti poistettavissa niin, että mikäli rakennukseen halutaan palauttaa esimerkiksi aikaisempi huonejako, se voidaan toteuttaa ilman suuria hankaluuksia. Restauroinnilla pyritään säilyttämään rakennuksen ominaisluonne, sen tunnistettavuus oman aikakautensa rakennukseksi.

Rakennusrestaurointi on rakennuksen tai rakennusosan korjaamista kiinnittäen erityistä huomiota kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin sekä vanhaan rakennustapaan. Restauroinnissa voidaan käyttää konservoivia, rekonstruoivia ja/tai entistäviä toimenpiteitä, joihin kuuluvat olennaisena osana erilaiset tutkimustyöt. Tarkoituksena

on korjata ja paikata rakenteita ja pintoja samoilla materiaaleilla ja menetelmillä kuin mitä alkuperäiset vastaavat ovat olleet. Mikäli alkuperäisiä materiaaleja ei enää ole tarjolla, on toimenpiteet suoritettava mahdollisimman samankaltaisilla materiaaleilla ja menetelmillä kuin alkuperäinen. Korjaustoimenpiteet pyritään pitämään niin vähäisinä kuin mahdollista. Säästämällä mahdollisimman paljon vanhaa ja korjaamalla vain välttämättömimmät alueet pyritään säästämään tietoa rakennus- ja asumiskulttuurista tuleville sukupolville. (Rakennusperinteen ystävät ry 2008, 10; Mattinen 1998, 13.)

Restaurointiperiaatteista on puhuttu vuosikymmenien ajan kansainvälisesti ja niille on pyritty löytämään yhdenmukaisia linjauksia. Perustavana linjauksena restaurointiperiaatteille pidetään nykyään vuonna 1964 laadittua Venetsian julistusta, jossa mainitaan restauroinnin päättyvän siihen, mistä oletamus alkaa. Restauroinnin käsitys painottuu nykyään säilyttämiseen, jolloin puututaan mahdollisimman vähän alkuperäisiin materiaaleihin. Samalla pyritään säilyttämään myös rakennuksen historialliset aikakausten kerrostumat. (El Harouny 2008, 373–376.)

Restaurointi kuuluu korjausrakentamisen alaisuuteen, mutta se eroaa käytännössä useissa kohtaa muusta korjausrakentamisesta. Korjausrakentamisen lähtökohtana ovat usein taloudelliset ja rakennuksen käyttöön liittyvät asiat. Restauroinnin lähtökohtana on puolestaan kulttuurihistorialliset syyt. Restaurointitoimenpiteet perustuvat perusteelliseen perehtymiseen, rakennuksen historiallisten arvojen tunnistamiseen ja niiden säilyttämiseen. (Perkkiö 2007, 35.)

Restaurointi tarkoittaa vain harvoin ainoastaan jonkin historiallisen tilan säilyttämistä tai palauttamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Siihen liittyy useita erilaisia tavoitteita sekä paljon erilaisten toimenpiteiden ja korjausvaihtoehtojen miettimistä. Jo pelkkä puhdistus on yksi osa restaurointitoimenpiteitä. Lisäksi kaikkien aikakausten panos rakennuksen historiaan on huomioitava. Myöhemmät lisäykset, joita voidaan pitää historiallisina kerrostumina, eikä pelkästään aikaisempina restaurointitoimenpiteinä, on myös säilytettävä. Restaurointikohteessa tai rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä eivät pelkästään rakennusosien tai pintakäsittelyjen säilyttävät toimenpiteet ole realistisia. Rakennuksen käyttökelpoisuuden sekä rakenteiden säilyminen vaatii lähes aina korjaustoimenpiteitä. (El Harouny 2008, 377–378; Feilden 2000, 9; Suomen kotiseutuliitto 2007, 43.)

Restaurointikohteessa on säilytettävä ja elvytettävä rakennuksen alkuperäinen ajatus. Rakennuksen yksityiskohtien ja vanhojen piirteiden uudelleen rakentaminen eli rekonstruointitoimenpiteet perustuvat alkuperäisten materiaalien, suunnitelmien ja dokumenttien kunnioitukselle. Kadonneiden, lahonneiden tai poistettujen osien korvaavien osien valmistus pohjautuu säilyneisiin osiin, fragmentteihin tai asiakirjoihin. Lisäksi rekonstruktiot sopeutetaan harmoonisesti kokonaisuuteen sopiviksi. Osien on kuitenkin oltava erotettavissa alkuperäisistä osista tarkemmassa tarkastelussa, jotta restauroitu osa ei väärennä historiallisia todisteita. (Feilden 2000, 9; Suomen kotiseutuliitto 2007, 43.)

Vanhassa rakennuksessa pitää olla aistittavissa korjaus ja restaurointitoimenpiteiden jälkeen sen menneisyys. Restauroinnin avulla on kyettävä turvaamaan talon tarinan, historiallisen kerroksisuuden ja ajallisen jatkuvuuden säilyminen restaurointitoimenpiteiden avulla. Restauroinnin tehtävä on kaksijakoinen. Sen tehtävä on korjata rakennuksen käyttökelvottomat osat käyttökelpoisiksi, käyttäen saatavilla olevia materiaaleja ja menetelmiä. Toisaalta sen tehtävä on säilyttää mahdollisimman laajasti talon alkuperäisyyttä ja sen käyttöhistorian jättämiä aiempia kerrostumia suojelutavoitteiden mukaisesti. Restaurointi ei tarkoita ajan pysäyttämistä vaan askelta rakennuksen historiassa eteenpäin, rakennuksen käyttökelpoisuuden varmistamista. (Museovirasto 1998, 27.)

Ennen restaurointitoimenpiteitä on tunnettava rakennuksen arkkitehtuuri, sen rakennus- ja käyttöhistoria sekä itse rakennuksen rakenteet. Käyttöhistorian aikana syntynyt kerroksellisuus on hyväksyttävä ja sen säilyminen on taattava erilaisten restaurointitoimenpiteiden avulla. Toimenpiteitä suunniteltaessa on kuitenkin varottava liiallista korjaamista. Liian laajat ja raskaat korjaustoimenpiteet saattavat lopulta vaikuttaa uudelleenrakentamiselta korjausrakentamisen sijaan. Restauroinnissa vaaditaan tulkin- taa ja taiteellista näkemystä. Siinä tarvitaan kokonaisvaltaista otetta hankkeeseen, harkintakykyä ja pitkää pinnaa. (Museovirasto 1998, 29; Suomen kotiseutuliitto 2007, 45–46.)

Restauroinnin yhtenä tarkoituksena on antaa rakennukselle edellytykset säilyä elinvoimaisena tuleville sukupolville. Tämän vuoksi rakennuksen käyttötarkoituksen muutos on yksi osa-alue restaurointia. Restaurointitoimenpiteiden on tarkoitus säilyttää rakennuksen kulttuurihistorialliset arvot, eikä pelkästään tähdätä käyttökelpoisuutta paranta-

viin korjaustoimenpiteisiin. Huolimattomasti tehty korjaustyö voi johtaa rakennuksen arvojen muuttumiseen osin niiltä merkityksiltä, joiden ansiosta se on aikanaan kukois-
tanut. (El Harouny 2008, 383.)

6.3 Restaurointi ja rakennuksen arvo

Historiallisuudelle ei ole määritelty aikajaraa, jo tämä päivä on huomisen historiaa. Rakennuksen arvo määritellään usein sen historian kautta, vasta vuosikymmenien jälkeen sen rakentamisesta. Rakennuksen arvon muodostuminen alkaa kuitenkin jo sen suunnitteluvaiheessa. Historiallinen arvo on lukuisten asioiden yhteensattuma ja sisältää rakennuksen elämän muutosten kautta nykypäivään.

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen arvo muodostuu useista asioista. Käyttöarvon lisäksi rakennuksella on arvoa, koska tiedämme sen liittyvän useiden historian merkikhenkilöiden elämään. Päärakennukseen liittyvät tapahtumat ja henkilöt vaikuttavat suuresti tavallisten ihmisten silmissä rakennuksen arvoon. Tämä antaa Lapinlahden päärakennuksella on niin sanottua tarina-arvoa, sillä jokaisella rakennukseen liittyväällä henkilöllä on kokemuksia ja omia tarinoitaan kerrottavana ajasta rakennuksessa. Tarina-arvo voi sisältää merkityksellisiä arvoja, jopa koko rakennuksen olemassaolon kannalta (Carlozzo & Räsänen 2006).

Lapinlahden sairaalan päärakennuksella on tunnearvoa ihmisille, jotka siellä ovat työskennelleet, olleet hoidossa tai käymässä, tai joiden sukulainen tai lähiomainen on viettänyt siellä elämänsä. Rakennuksella on myös esteettistä arvoa, mikä on subjektiivista sillä ”kauneus on katsojan silmissä”. Esteettiseen arvoon vaikuttavat eri aikojen kauneuskäsitteet, tämän vuoksi tulevissa korjaustoimenpiteissä on otettava huomioon niin menneiden kuin tulevien sukupolvien omat erilaiset esteettiset arvot sekä käsitykset siitä mikä on kaunista (Carlozzo & Räsänen 2006).

Sairaala-alueen päärakennuksella on kaupallista arvoa. Rakennus on myös ympäristölleen arvokas, sillä ilman päärakennusta, sen ympärillä oleva piha ja puistomiljöö jäisivät osittain vaille tarkoitusta, mahdollisesti myös vaille hoitoa ja huolenpitoa. Päärakennuksella saattaa olla myös opetuksellista eli pedagogista arvoa. Kuluneilla rakenteilla, pinnoilla ja materiaaleilla voi olla suurikin opetuksellinen arvo. Ne kertovat rakenteista, pintakäsittelyistä, virheistä, tekniikoista, materiaaleista sekä myös vääristä materiaalivalinnoista. (Carlozzo & Räsänen 2006.)

Kaikilla rakennuksilla on oma tärkeä merkityksensä ja arvonsa myös elinympäristöme viihtyisyyden kannalta. Rakennus on arvokas, kun se on käytössä ja hyvässä kunnossa. Yksi suurimmista rakennuksen arvoista onkin juuri sen käyttökelpoisuus eli käyttöarvo. Historiallisten ja vanhojen rakennusten käyttökelpoisuus vaikuttaa erittäin paljon myös niiden tulevaisuuteen. Vanhoissa rakennuksissa on nähtävissä arkkitehtonisia arvoja, jotka liittyvät niin tiloihin kuin niitä muodostaviin rakenteisiin. (Ikkala & Knapas 2006, 121; Wallin, 2007.)

Nykyään ymmärretään rakennuksen historiallinen arvo niin julkisivujen kuin sisätilojen osalta. Rakennuksen käyttötarkoituksen muuttuessa arvon säilyminen voi olla uhattuna. Peruskorjauksissa kaikkein arvokkaimat tilat pyritään säilyttämään, mutta toisarvoiset tilat muutetaan uuden käyttötarkoituksen tarpeiden ja uuden teknologian mukaisiksi. Korjausten yhteydessä väliseiniä pystytetään ja puretaan, alkuperäisiä pintoja poistetaan ja peitetään. Nykyajan mieltymykset ja standardit muuttavat rakennuksen sisätilojen sävyjä harvoin alkuperäisiä sävyjä vastaaviksi. Modernit maalit eivät myöskään ole rakennukselle luonteenomaisia. Uusien ja vanhojen materiaalien ja rakenteiden sovittaminen alkuperäisiin tiloihin ei aina johda onnistuneeseen lopputulokseen, mikä laskee rakennuksen arvoa. Tämän takia suunnittelu on ensiarvoisen tärkeää. (Suomen kotiseutuliitto 2007, 35.)

Rakennuksessa saattaa myös näkyä selvästi arvostuksen puute, joka tulee esille esimerkiksi madalletuissa alakatoissa. Ehjät, tilavat ja korkeat sekä koristelistoin ja koristemaalauksin kaunistetut huoneet ovat peittyneet myöhemmin lisättyjen alakattojen taakse. Alakatot poistavat huoneesta paljon niin sanottua kuutiotilaa, jolloin huone ei ole enää tilavan tuntuinen. Myöskään vanhoja kattolistoja ja koristemaalauksia ei enää näe. Huoneesta on tullut vain varjo entisestään. Ihmiset eivät myöskään koe huonetta enää yhtä arvokkaaksi, kuin mitä se olisi kaikkien yksityiskohtien näkyessä. (Suomen kotiseutuliitto 2007, 44.)

Historiallinen rakennus on korvaamaton ja arvokas useista syistä. Tämän takia rakennuksen tuleva kohtalo ei ole kenenkään yksittäisen ihmisen päätettävissä. Kohtaloa ei voida päättää pelkästään rakennuksen iän, harvinaislaatuisuuden tai taloudellisen hyödyntämisen takia. Ennen kuin rakennuksen, uuden tai vanhan, kohtalosta voidaan tehdä päätöksiä, on välttämätöntä selvittää ensin sen arvot. (Perkkiö 2007, 37–38.)

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen arvokkaat tilat saattavat kärsiä tulevista muutoksista, sillä monista korjaushankkeista tulee suurimmalta osin LVI- ja sähkötyö painotteinen, jonka yhteydessä rakennuksen lattia-, seinä- ja kattopintoja hieman kohennetaan. Muutostyöt ovat suuri osa jokaisen talon elinkaarta. Niillä on kuitenkin erilaisia tavoitteita, kuten käyttökelpoisuuden ja rahallisen arvon turvaaminen tai arvokkaiden ominaispiirteiden säilyttäminen.

Rakennuksen arvo ei pysy samana tai nouse ilman jatkuvaa ylläpitoa ja aika-ajoin tehtäviä huoltokorjauksia. Muutokset ja korjaukset luovat rakennukseen juuri sitä kerroksellisuutta ja monimuotoisuutta, mitä nykyään halutaan myös vaalia. Jokainen historiallinen rakennus on ainutlaatuinen yksilö ja näin ollen arvokas, sillä rakennuksia ei korjata samoin menetelmin ja tuottein tai samaan tekniseen laatutasoon jokaisella korjauskerralla. (Ikkala & Knapas 2006, 29; Neuvonen 2006, 246.)

6.4 Restaurointi ja käyttötarkoituksen muutos

Rakennukset, jotka koetaan arvokkaiksi ja käyttökelpoisiksi vuosikymmenien, jopa vuosisatojen ajan, pyritään säilyttämään sukupolvelta toiselle käyttötarkoitusta muuttamalla, mikäli muuta vaihtoehtoa rakennuksen säilymiselle ei ole. Rakennukset toimivat parhaiten siinä tehtävässään, mihin ne on alun perin rakennettu, mutta saman käytön jatkuminen rakennuksessa vuosikymmenien tai vuosisatojen ajan on erittäin harvinaista. Ilman käyttöä rakennuksen kunto huononee nopeasti ja siitä saattaa tulla käyttökelvoton. Kun rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus loppuu on rakennuksen edun mukaista että sille keksitään uusi käyttötarkoitus. Varsinkin kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet pyritään pitämään jatkuvassa käytössä, sillä se luo osaltaan rakennuksen ylläpidolle ja korjaukselle kestävän taloudellisen pohjan (Wallin 2007).

Aikoinaan rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja ja rakennuksen säilymistä ei pidetty tärkeinä, vaan rakennuksia käytettiin ja hyödynnettiin tarpeiden mukaan. Nykyään rakennuksen käyttötarkoituksen muuttuessa on huomioitava myös rakennuksen arvot, niiden säilyminen sekä restaurointi.

Rakennuksen käyttötarkoituksen muuttuessa restaurointitoimenpiteiden tehtävänä on vanhan rakennuksen säilyttäminen, sekä menneen ajan ja alkuperäisen käytön tunnelma. Restauroija huolehtii tunnelman säilymisestä monin eri tavoin riippuen rakennuksen kunnosta ja säilymisasteesta. Puhdistamalla lattia-, seinä- ja kattopintoja, korjaa-

malla ja kunnostamalla rakenteita samoilla materiaaleilla ja menetelmillä kuin ne on alun perin tehty, rakennuksen arvo säilyy käyttötarkoituksen muuttumisesta huolimatta. Restaurointi luo tunnelman, kuin mitään ei olisi tehty vaan kaikki olisi säilynyt alkuperäisessä kunnossa aikojen läpi.

Vuosikymmenien aikana tehdyt erilaiset modernisoivat korjaustoimenpiteet eivät välttämättä ole olleet materiaalivalintojen, rakenneratkaisujen tai teknisten järjestelmien kannalta pitkäikäisiä. Osa aikaisemmista korjausmateriaaleista on todettu nykyään jopa ihmisten terveydelle haitallisiksi. Tämän vuoksi korjausmateriaalit on valittava tarkkaan.

Käyttötarkoituksen muutos on luonnollinen osa käytössä olevan historiallisen rakennuksen ja kehittyvän kaupungin elämää. Nykyään elämä kaupungeissa muuttuu nopeampaan tahtiin kuin ennen ja varsinkin historiallisten rakennusten käyttömahdollisuudet tulee tunnistaa ja hyödyntää rakennuksen vanhoja arvoja kunnioittaen ja säilyttäen. Vanhan rakennuksen ollessa epäkäytännöllinen ja vanhanaikainen se pyritään säilyttämään modernisoimalla, säilyttäen samalla vanhan rakennuksen arvo ja tunnelma restauroinnin avulla. Tyhjilleen jääminen tai purkaminen ovat rakennuksen kannalta huonoimmat vaihtoehdot. (Feilden 2000, 259; HS 2010a.)

Ihannetapauksessa rakennukselle löytyy uusi käyttötarkoitus, johon tilat pystytään sijoittamaan suhteellisen pienin muutoksin. Käyttötarkoituksen muuttuessa on mietittävä tarkasti tilankäyttöä ja miten eri käyttötarkoitus soveltuu valmiisiin tilakokonaisuuksiin. Muutosten tulisi olla mahdollisimman pieniä ja kunnostuksessa pitäisi suosia restauroivia ja konservoivia toimenpiteitä niin paljon kuin mahdollista. Uuden käyttötarkoituksen ja uusien käyttäjien tulee olla yhteensopivia rakennuksen luonteeseen, samalla on mietittävä onko uusien käyttäjien ja viranomaisten vaatimukset toteutettavissa suojeltuun rakennukseen niin, että rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo säilyy eikä rakennusta jouduta kohtuuttomasti muuttamaan. (Feilden 2000, 259; Mattinen 1998, 30, 31.)

Käyttötarkoitusta muutettaessa on ymmärrettävä, että ihminen on paljon mukautuvampi ja sopeutuvampi kuin vanha rakennus. Tämän takia restaurointi pyrkii ensisijaisesti säästämään rakennusta. Rakennuksen käyttötarkoituksen muutos lähes aina on yhteydessä ympäristön muutoksiin sekä rakennukseen liittyviin sosiaalisiin tarpeisiin. Rakennuksen muutokset ovat lähes välttämättömiä sen säilymisen kannalta ja raken-

nusten hyödyntäminen sukupolvilta toisille takaa rakennusperinnön säilymisen. Historiallinen rakennus muuttuu ajan mukana, mutta pysyy silti samana rakennuksena kuin aikaisemmin. (Perkkiö 2007, 32, 46.)

Rakennus pystyy parhaillaan pitkän historiansa avulla osoittamaan, että se kykenee säilyttämään arvonsa ja merkityksensä ympäristössä huolimatta muutoksista, joita se on kokenut. Muutokset eivät vaikuta rakennuksen merkitykseen, jos ne on tehty rakennuksen arvoja kunnioittaen. Silloin kuin kunnioitus rakennusta kohtaan on poissa, muutokset tarkoittavat lähes poikkeuksetta uhrauksia. Rakennuksen käyttötarkoitusten ja -vaatimusten muuttuessa muutetaan myös rakennusta. Korjaus- ja muutos-hankkeissa mukana olevilla asiantuntijoilla on velvollisuus huolehtia rakennuksen säilymisestä autenttisena, vaikka muutoksia joudutaan tekemään. Tosiasia on, että rakennuksen säilyminen muuttumattomana on lähes mahdotonta. (Perkkiö 2007, 298–299.)

Rakennuksen elämän aikana muodostuneet kerrostumat luovat oman ainutlaatuisen merkityksensä rakennuksen historiaan. Nämä merkitykset tulisi säilyttää käyttötarkoituksen muuttuessa, mutta ne eivät saisi olla ristiriidassa tulevan uuden käyttötarkoituksen kanssa. Onnistunut käyttötarkoituksen muutos ei piilota tai poista kerrostumien luomia merkityksiä, vaan tuo ne kaikkien nähtäville. Lisäksi uusi käyttötarkoitus antaa uutta tietoa ja uusia merkityksiä rakennuksen vanhojen merkitysten rinnalle, luoden näin rakennuksen historialle yhden kerrostuman lisää. (Perkkiö 2007, 302–303.)

Historiallisen rakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä tehdyt restaurointitoimenpiteet ovat vain tämän hetken tulkinta rakennuksen totuudesta - arvoista, merkityksestä ja tärkeydestä. Toimenpiteet eivät ole vapaasti määriteltävissä vaan ne perustuvat tutkimustyöhön ja dokumentteihin. Emme kuitenkaan voi tietää, ovatko tämän hetkiset restaurointiperiaatteet ja -toimenpiteet oikeita ratkaisuja rakennuksen tulevaisuuden kannalta. (Perkkiö 2007, 303–304.)

Esimerkkejä käyttötarkoituksen muutoksista

Rooman nykyinen kansallismuseo: The Baths of Diocletian, joka toimi alun perin frigidariumina eli roomalaisen kylpylän eräänlaisena kylmäallasosastona. Tämän jälkeen rakennus muutettiin Michelangelon toimesta kirkoksi 1500-luvulla. Nykyisin

rakennuksessa on Rooman kansallismuseo, elokuvateatteri, planetaario sekä asuntoja. (Feilden 2000, 259, 265.)

Käyttötarkoituksen muutoksen on kokenut myös Italian Roomassa sijaitseva Castel Sant' Angelo, ”Pyhän enkelin linna”, joka rakennettiin alun perin keisari Hadrianin mahtavaksi haudaksi - Hadrianin Mausoleumiksi. Mausoleumi muutettiin ensin linnoitukseksi, sitten Paavin virka-asunnoksi, tämän jälkeen vankilaksi ja nykyään se toimii museona sekä turistinähtävyytenä (kuva 51). (Feilden 2000, 259, 264.)

Kuva 51. Castel Sant' Angelo. (Romamyhome 2010.)

Englannin Yorkkiin rakennettu King's manor rakennettiin 1200-luvulla apotin majaanpaikaksi. Tämän jälkeen sitä käytettiin kuningas Henrik VIII:n palatsina ja hallinnollisena pääkeskuksena. Sitten siitä tehtiin kerrostalo, jota käytettiin sokeiden kouluna ja lopulta se kunnostettiin ja peruskorjattiin yliopistoksi. (Feilden 2000, 259, 266.)

Helsingin Ullanlinnassa, Ankerias korttelissa, Vuorimiehenkatu 1:ssä sijaitsee Elia Heikelin ja Selim A. Lindqvistin suunnittelema, vuonna 1897 rakennettu kerrostalo. Alun perin yksityiseksi asuinrakennukseksi valmistunut kerrostalo myytiin vuonna 1901 Suomen suurruhtinaskunnalle eli valtiolle, jolloin rakennukseen sijoittui Venäläisten santarmien esikunnan ja kenraalikuvernöörin kanslia. Tämän jälkeen rakennus toimi virastotalona ja vuonna 1917 rakennukseen muutti Merenkulkuhal-

litus eli nykyinen Merenkulkulaitos. Merenkulkuhallituksen virastotalo (Kuva 52) on nykyään palautettu takaisin asuinkäyttöön. (HS, 2010a; Arkistohaku 2010.)

Kuva 52. Entinen Merenkulkuhallituksen virastotalo. (HS 2010a.)

Suomessa on viime vuosina tapahtunut useita käyttötarkoituksen muutoksia. Ueita vanhoja toimistotaloja on muutettu asunnoiksi, hoivakodeiksi ja hotelleiksi. Helsingin Albertinkatu 36:n sekä Lönnrotinkatu 27:n kulmatalot muutetaan hotelleiksi. Helsingin Pitäjänmäellä, Kornetintiellä sijaitseva entinen toimistotalo muutetaan kehitysvammaisten lasten kuntoutuskodiksi ja asunnoiksi. Espoon Kilonkalliossa sijaitseva nykyinen toimistotalo muutetaan vanhusten palvelutaloksi. (HS, 2010a.)

Lisäksi uutta käyttötarkoitusta etsitään parasta aikaa muun muassa Helsingin Suvilahden voimalaitoksen vieressä sijaitseville kahdelle vuosina 1910 ja 1929 valmistuneille kaasukelloille. Myös Helsingin Hanasaressa sijaitsevalle vuonna 1974 valmistuneelle B-kivihiilivoimalalle etsitään uutta käyttötarkoitusta. (HS 2010b; HS 2010c.)

6.5 Restauroijan rooli muutoskohteessa

Restauroinnin merkityksen ja käytännön toimenpiteiden ollessa epäselviä, ei osata turvautua restauroijan apuun ja ammattitaitoon. Hankkeissa tukeudutaan Museoviraston lausuntoihin, mutta käytännössä Museovirastolla ei ole resursseja toimia työmaalla

valvomassa rakennuksen arvojen säilymistä. Resurssit eivät myöskään riitä työmaataikaiseen dokumentointiin, joka on myös rakennushistorian kannalta erittäin tärkeää.

Restauroijan ammatin sisältö on tarkentamatta, joten kuka tahansa korjausrakentamisen parissa työskentelevä voi kutsua itseään tai työntekijöitään tällä ammattinimikkeellä, huolimatta hänen koulutustaustastaan. Tämä osoittaa suurta välinpitämättömyyttä sekä kunnioituksen ja arvostuksen puutetta restauroijia ja restauroinnin ammattia kohtaan. Ammattia on pyritty määrittelemään useita kertoja, siinä kuitenkin täysin onnistumatta. On kuitenkin erittäin tärkeää ja tarpeellista erottaa kyseinen ammatti muista samankaltaisista, jotta pystytään määrittelemään restauroijalle oma roolinsa erilaisissa korjaushankkeissa.

Restauroijan rooliin ja rakennuksen arvoon vaikuttaa suuresti jo yksittäisten työmies-ten asenteet ja työtavat. Ymmärryksen puute johtaa vääjäämättä ristiriitoihin. Restauroija tai konservaattori ei pysty korjaushankkeissa yksin säilyttämään rakennuksen historiaa ja sen arvoja, sekä toteuttamaan suojelumääräyksiä. Tämän toteutumiseen tarvitaan kaikkien hankkeeseen osallistuvien panos aina suunnittelusta käytännöntyön toteuttajiin asti. Siksi jo hankesuunnitteluvaiheessa pitäisi pystyä määrittelemään restaurointia vaativat alueet ja jakamaan restaurointi- ja konservointityöt alan toimijoille, joilla on todistettavasti ammattinimikettä vastaava koulutustausta.

Restauroitaviin alueisiin saattaa sisältyä rakenteellisia korjauksia, jotka voidaan teettää korjausrakentamiseen erikoistuneella yrityksellä. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että korjaustyötä valvoo restaurointi- tai konservointikoulutuksen saanut henkilö, jos yrityksessä ei ole jo valmiiksi kyseisen koulutuksen omaavaa henkilöä. Näin voidaan varmistua siitä, että korjaustyö tapahtuu restaurointiperiaatteiden ja suojelumääräysten mukaisesti. Restauroijan tehtävä on sekä valvoa, että dokumentoida restauroinnin alaisuuteen kuuluvat korjaustyöt.

Restauroijan rooli yksinkertaisuudessaan pitäisi olla arkkitehdin sekä muiden suunnittelijoiden työn tukemista korjaushankkeen alusta loppuun asti. Suojeltujen rakennusten suunnittelu- ja toteutustyöhön vaaditaan restauroinnin näkemystä. Restauroijan on ymmärrettävä Museoviraston näkemykset kulttuuri- ja rakennushistoriallisista arvoista ja rakennusten suojelusta, mutta myös uusien vaatimusten mukanaan tuomista pakollisista muutoksista. Restauroija pystyy toimimaan ikäänkuin välikätenä Museo-

viraston sekä suunnittelijoiden ja urakoitsijoiden välillä, jotta kaikille muodostuisi yhteinen säilyttävän korjaushankkeen ajatusmaailma.

Restauroijan roolin muutoskohteessa ei suinkaan tulisi olla pelkän tutkimus- ja suunnittelutyön tekemistä. Restauroija voi olla mukana korjaushankkeen suunnittelu- ja työmaa-aikana vaalimassa käytännössä Museoviraston vaatimia suojeluarvoja, tekemällä samalla mahdollisuuksien mukaan restauroivia toimenpiteitä. Restauroija pystyy myös valvomaan restauroitavien toimenpiteiden toteutumista oikeaoppisten materiaalien ja työtapojen osalta. Samalla hän voi dokumentoida rakennuksessa tapahtuvia muutoksia.

Restauroija dokumentoi ja merkitsee tarkasti ylös restaurointityössä käytettävät materiaalit mahdollisten tulevaisuuden restaurointi- tai korjaustöiden helpottamiseksi. Materiaalit ja toimenpiteet on yleensä suunniteltu jo hankesuunnitteluvaiheessa, mutta ne eivät aina toteudu käytännössä suunnitelmien mukaan. Vakituisesti työmaalla olisi hyvä olla myös ammattilaisia, joilla on näkemystä restaurointitoimenpiteistä ja suojeluarvoista. On tiedettävä miksi rakennus on merkittävä, jotta sitä voi käsitellä ja kunnostaa, sen arvolle kuuluvalla tavalla.

Suunniteltaessa korjaustoimenpiteitä ja korjausratkaisuja painotetaan liian usein pelkästään rakennuksen näkyviin pintoihin. Yksi restauroinnin tavoitteista on säilyttää rakennuksen historiallinen todistusvoima. Tämä ei tarkoita toimenpiteitä pelkästään näkyvien pintojen osalta, vaan tärkeää on myös säilyttää rakenteissa ja pintojen takana sijaitsevat vanhat materiaalit, jotka kertovat perinteisistä työtavoista. Restauroijan lisäksi hankkeessa mukana olevien työmiesten on pystyttävä sovittamaan suojelutavoitteet, uusi käyttötarkotus ja viranomaismääräykset omaan työhönsä. Kaikki on dokumentoitava tarkasti, varsinkin purettavien rakenteiden osalta, jotta todisteet säilyvät tuleville sukupolville. Tämä ajattelutapa pitäisi saada korjaustyömiehiin, jotka tulevat osallistumaan suojeltujen arvokkaiden vanhojen rakennusten korjaustöihin. (Mattinen 1998, 32, 34.)

Muutoskohteissa tulee ottaa huomioon rakennuksen vanha henki. Varsinkin vanhan rakennuksen eri tiloissa ja huoneissa tulisi huomata jälkiä rakennuksen käytöstä ja ihmisten elämästä siellä. Kaikki ei saisi loistaa uutuuttaan, sillä se ei sovi vanhan rakennuksen henkeen. Rakennukseen on palautettava uusi elämä vanhan elämän ehdoilla. On säilytettävä ja herätettävä henkiin entisten asukkaiden ja työmiesten

tuoma jälki rakennukseen. Elämän jäljet eivät säily purkamalla. Arkkitehtien ja muiden suunnittelijoiden pätevyys, kokemus ja näkemys ovat keskeisiä edellytyksiä restauroinnin onnistumiseen. Hankkeen kannalta olisi myös hyvä, jos restaurointitoimenpiteisiin liittyvät tahot voisivat olla mukana prosessissa aina hankesuunnittelu- vaiheesta korjauksen valmistumiseen asti. (Mattinen 1998, 36.)

6.6 Restaurointitoimenpiteet

Restaurointitoimenpiteiden avulla pystytään paremmin ymmärtämään, millaisiin töihin restauroinnin ammattilainen soveltuu. Restaurointitoimenpiteitä on paljon ja ne voivat olla joko erittäin kattavia tai suppeita. Kaikkia restaurointitoimenpiteitä pystytään soveltamaan erikseen jokaiseen kohteeseen sopiviksi. Restauroijat omaavat usein saman näkemyksen kohteen arvosta ja sen säilyttämiseen liittyvistä ongelmista. Heille restauroinnin periaatteet, alkuperäisten materiaalien sekä rakennuksen kerrostuneisuuden säilyttäminen ja korjaaminen vanhoilla tavoilla ja menetelmillä ovat itsestäänselvyksiä. Jokainen restauroija on kuitenkin oma yksilönsä ja usein parhaaseen lopputulokseen päästään, kun useampi restauroija tuo toimenpiteillään oman erityispanoksensa restaurointihankkeeseen.

Restauroijat saattavat olla erikoistuneita johonkin yhteen tiettyyn aihealueeseen tai korjaustekniikkaan. Osa restauroijista voi olla moniosaajia useilla eri aihealueilla. Tämän vuoksi ei voida määrittellä, mitä restauroijat pystyvät yleensä tekemään. Osa restauroijan koulutuksen saaneista voi olla erikoistuneita esimerkiksi hirsitöihin, kipsitöihin, puutöihin tai maalaustöihin. Osa tekee restaurointitoimenpiteitä enemmän käytännössä ja osa on mukana lähinnä suunnittelu ja tutkimustyössä, jolloin käytännön osuus saattaa jäädä vähäiseksi.

Restaurointitoimenpiteet perustuvat tutkittuun tietoon. Tutkimus- ja dokumentointityö jatkuu koko korjausprosessin ajan. Tällä tavoin saadaan jatkuvaa arvokasta uutta tietoa korjausmenetelmien ja -materiaalien ohella myös itse restaurointikohteista. Hyvä dokumentointi parantaa kohteen esittelyä ja tiedon jakamista myös laajempaan käyttöön. Restauroinnin suunnittelee usein rakennuskonservaattori tai -restauroijan tuella restaurointiin erikoistunut arkkitehti tai rakennesuunnittelija. Konkreettiset restaurointitoimenpiteet tulisi suorittaa restauroinnin ammattilaisella. Museoiden ja Museoviraston resurssit riittävät lähinnä vain kaikkein arvokkaimmiksi luokiteltuihin kohteisiin. (Heinonen & Lahti 2001, 121–122; Museovirasto restauroi 2004, 9.)

Restaurointitoimenpiteet voivat kattaa niin rakennuksen julkisivut, kantavat rakenteet, huonetilat kuin rakennuskokonaisuuden osat, kuten listat ja helat. Restaurointitoimenpiteillä pyritään säilyttämään nämä kokonaisuudet säästämällä mahdollisimman paljon vanhaa ja olemassa olevaa. Rakennusta pyritään vahvistamaan korjaamalla ja paikkaamalla siihen syntyneitä vauriota. Samalla lisävaurioita aiheuttaneet aikaisemmat korjaukset pyritään poistamaan. (Mattinen 1998, 34.)

Jokaisesta suojellusta ja historiallisesta rakennuksesta tulee ennen korjaustoimenpiteitä tehdä rakennushistoriallinen selvitys inventoiveen ja dokumentointiveen. Nämä, samoin kuin kuntotutkimukset, ovat välttämättömiä pohjatietoja suuremmille korjauksille. Tarvittavat väritutkimukset, restaurointialueiden vauriokartoitukset sekä muut selvitykset tulisi tehdä viimeistään hankesuunnitteluvaiheessa, hyvissä ajoissa ennen korjaustöiden alkua. Nämä tarvittavat selvitykset ja raportit on annettava kaikkien restaurointihankkeen osapuolten käyttöön. (Museovirasto 1998, 28.)

Työmaa-aikaiset restaurointitoimenpiteet kattavat muun muassa vanhojen pintojen ja materiaalien kunnostusta sekä dokumentointia. Varsinkin purkutöiden dokumentointi ja valvonta on erittäin tärkeää, sillä löydettyä mahdollisesti uutta historiallista aineistoa rakennuksesta voidaan välittömästi kokoontua keskustelemaan ja neuvottelemaan mahdollista muutoksista korjaustöihin. Valvonta myös muiden rakenteiden korjaustöiden osalta, sekä materiaalien ja rakennusmenetelmien valvonta restauroitavien alueiden osalta, on erittäin tärkeää tulevaisuuden korjaustöitä ajatellen. On pidettävä mielessä, että tämän hetkiset korjaustyöt eivät ole rakennuksen viimeisiä.

Restaurointitoimenpiteisiin kuuluu myös olennaisesti huolto-ohjeiden laatiminen tehtyjen restaurointitoimenpiteiden osalta. Olisi myös hyödyllistä koota yhtenäinen restaurointiraportti tehdyistä tutkimuksista, toimenpiteistä, käytetyistä uusista ja poistetuista vanhoista materiaaleista sekä työn suorittajista. Huolto-ohjeilla ja restaurointiraportilla pyritään edistämään rakennuksen säilymistä ja käyttökelpoisuutta mahdollisimman pitkälle tulevaisuuteen

6.6.1 Rakennushistoriallinen selvitys

Rakennushistoriallinen selvitys on tehtävä jokaisesta suojellusta rakennuksesta ennen korjaus- tai muutostoimenpiteiden aloittamista. Selvitys antaa välttämättömiä pohjatietoja ryhdyttäessä suurempiin korjauksiin ja sen on oltava kaikkien hankkeen

osapuolten käytössä. Rakennushistoriallisen selvityksen tekee yleensä arkkitehti tai kokenut tutkija. Restauroidista on hyödyllinen apu selvityksen teossa, sillä selvitys tehdään yleensä restaurointi- tai korjaussuunnittelun tueksi. Lisäksi Museovirasto pystyy hyödyntämään tehtyjä selvityksiä määriteltessään restauroinnin linjaa korjaushankkeessa. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 67.)

Rakennushistoriallinen selvitys kattaa rakennuksen entiset ja nykyiset ominaispiirteet sekä rakennuksen historian. Selvityksessä kerrotaan, minkälaiset rakennuksen alkuperäinen julkisivu, pohjaratkaisut, rakenteet ja yksityiskohdat ovat olleet. Selvitykseen merkitään myös milloin, millä tavoin ja miksi rakennuksen eri rakenteita, julkisivua ja pohjaratkaisuja on muutettu. Lisäksi selvityksessä ilmenee mitkä vanhat rakenteet on mahdollisesti kokonaan purettu tai mikä osat ovat uusia lisäyksiä vanhaan rakenteseen. Rakennushistorialliseen selvitykseen voi sisältyä rakennuksen historian lisäksi myös selvitys rakennuksen nykytilasta. Nykytila kartoitetaan inventoimalla, joka voidaan suorittaa myös erillisenä kokonaisuutena. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 67.)

Rakennushistoriallisen selvityksen tutkimusosassa käytetään apuna arkistoista löytyviä asiakirjoja, piirustuksia ja valokuvia. Selvitys perustuu myös erilaisiin kirjallisiin ja painettuihin lähteisiin, kuten historiikkeihin, vuosikertomuksiin, sanomalehtiartikkeleihin ja aihetta koskeviin opinnäytetöihin. Rakennuksen kohdetiedot perustuvat itse rakennuksesta saataviin tietoihin. Arkistotutkimuksista ja kenttätöistä saadut tulokset siirretään rakennuksen pohjapiirustuksiin, jossa muutokset voidaan esittää värein tai graafisesti. Tällä tavoin rakennuksen vaiheet ovat selvästi luettavissa. Selvitys tehdään kirjallisen raportin muotoon, johon liitetään tarvittavat valokuva- ja piirrosaineistot. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 83.)

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen rakennushistoriallisen selvityksen on tehnyt Arkkitehtitoimisto Koskinen & Shalin. Selvityksessä auki jääneisiin kysymyksiin esimerkiksi rakennuksen rakenteista pyritään saamaan lisää vastauksia korjaustöiden aikana. (Koskinen 2010.)

6.6.2 Inventointi

Rakennuksen nykytila kartoitetaan inventoimalla. Inventointi voi olla osa rakennushistoriallista selvitystä tai se voidaan tehdä erillisenä itsenäisenä kokonaisuutena.

Rakennus inventoidaan sekä sisä- että ulkopuolelta. Inventointiin sisältyy rakennuksen tarkastelua, havaintojen kirjausta sekä johtopäätösten tekoa.

Sisätilojen inventointiin suositellaan käytettävän huonekohtaisia inventointikortteja johdonmukaisuuden ja inventoinnin selkeyden vuoksi. Inventointi tehdään huone- tai tilakohtaisesti kirjallisesti inventointikorttiin ja siinä tulee esittää rakennuksen pohjapiirros, johon käsittelyssä oleva huone merkitään. Inventointikortissa tulee olla selkeästi esillä myös käsiteltävän huoneen huonenumero. Hyvä inventointikorttipohja helpottaa työskentelyä ja säästää aikaa. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 81, 83.)

Inventointiin sisällytetään rakennusosat, kuten ikkunat, ovet ja listat, sekä kiinteä sisustus ja kalustus, mielellään tyypiteltyinä ja mahdollisesti ajoitettuna. Huoneen pinnat ja niiden materiaalit sekä ajoitus ja mahdollisesti kunto, esitetään myös kortissa kirjallisesti. Lisäksi huoneen valaisimet, lämmitys- ja ilmanvaihtolaitteet sekä sähköasennukset merkitään tyypeittäin. Inventointikortissa kerrotaan myös tilan alkuperäinen käyttötarkoitus, mahdolliset entiset käyttötarkoitukset sekä tilan nykyinen käyttötarkoitus. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 83.)

Katto- ja jalkalistat sekä ikkunat, ovet ja yksityiskohdat mitataan ja piirretään. Piirustukset liitetään inventoinnin loppuun. Inventointikortissa voidaan käyttää lisäksi pohjapiirrosta, johon merkitään muutokset, esimerkiksi oviaukkojen puhkaisut. Hyvin tehdyistä inventointikorteista voidaan tarvittaessa siirtää tietoja erillisiin pohjapiirroksiin, joissa esiintyy esimerkiksi erilaiset lattiamateriaalit. Huonekohtainen inventointikortti voi toimia apuna työmaavaiheessa yhdessä esimerkiksi huoneselityksen kanssa, johon on määritelty tilan korjauskäsittelyt. (Mattinen 1998, 81.) Lapinlahden sairaalan pääraKENNUKSEN rakennushistoriallisen inventoinnin on tehnyt arkkitehti-toimisto Koskinen & Shalin Oy (Koskinen 2010).

6.6.3 Dokumentointi

Rakennuksen ollessa historiallisesti arvokas ja suojelluksi määritetty sen kunnostustöiden dokumentointi, tallentaminen ja raportointi on tehtävä restauroinnista annettujen kansainvälisten ohjeiden velvoittamana. Rakennuksen museaalinen arvo on rajallinen, jos rakennusta ei ole asianmukaisesti dokumentoitu. Dokumentoinnin pitää sisältää tietoja, joita käyttäjät sekä tutkijat etsivät ja jotka kuvaavat selvästi ja täsmällisesti rakennusta. Dokumentoinnissa on ilmentävä selkeästi, mistä alueesta tai rakennuksesta

se on tehty, milloin se on tehty ja kuka sen on tehnyt. Dokumentoinnin osuus korostuu entisestään, jos rakennusta ei ole aikaisemmin tutkittu ja dokumentoitu. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 55.)

Rakennus voidaan dokumentoida kokonaan tai dokumentointi voidaan suorittaa vain rakennuksen tärkeimmiksi luokitelluista huonetiloista. Tätä varten tehdään usein erillinen kuvaussuunnitelma. Dokumentointia varten otettuihin valokuviiin on aina liitettävä tarkat kuvaustiedot; paikka, päivämäärä, kuvan ottaja sekä kuvan sisältö, jos se ei ole kuvasta selvästi havaittavissa. Valokuvaamiseen voidaan nykyään käyttää digitaalista kameraa tai tavallista kameraa, jolloin kuvien ottamiseen käytetään arkistokelpoista mustavalkoista filmiä. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 69–70, 83.)

Dokumentointi tukee rakennushistoriallista selvitystä sekä inventointia, sillä pelkäs- tään dokumentoinnilla, kuvilla ja havainnoilla, saadaan vain rajallinen määrä tietoa. Rakennuksen dokumentointia tehdään ennen korjaus- ja muutostöitä, korjaus- ja muutostöiden aikana sekä töiden valmistuttua. Rakennuksen dokumentoinnin kaikissa vaiheissa, ennen korjaus- ja muutostöitä, niiden aikana sekä töiden valmistuttua, on pyrittävä valokuvaamaan aina samat näkymät. Arkistoista löytyneiden vanhojen valokuvien näkymät on myös kuvattava uudelleen mahdollisuuksien mukaan. Tällä tavoin saadaan aikaan erittäin arvokkaita, vertailukelpoisia ja hyödyllisiä kuvasarjoja rakennuksen eri vaiheista.

Rakennus kuvataan mahdollisuuksien mukaan sekä kalusteineen ja käyttäjiineen että tyhjiillään. Tiloista, niiden sisustuksesta ja irtaimistosta otetaan yleiskuvia sekä yksi- tyiskohtakuvia. Huonetilan kiinteä sisustus, kuten valaisimet ja patterit valokuvaan tyypeittäin, jos niitä ei ole piirretty inventointipiirroksin. Lisäksi rakennuksen käyttö- historiasta kertovista toiminnoista tai rakenteista on hyvä ottaa valokuvia. (Mattinen 1998, 69.)

Korjaus- ja muutostöiden aikana tehty dokumentointi on erityisen tärkeää, jotta varma tieto rakennuksen korjausmenetelmistä ja materiaaleista saadaan talteen, varsinkin rakennuksen kannalta arvokkaimpien, restauroitavien ja konservoitavien alueiden osalta. Valmis korjaustyö on valokuvattava loppuraporttia tai mahdollista julkaisua varten. Lopullisen selvityksen on oltava niin selkeä, että olematta paikanpäällä ym- märtää mistä kerrotaan. (Rajala 2007; Mattinen 1998, 70.)

Dokumentoinnilla kartoitetaan rakennuksen nykytilanne ja arvioidaan muun muassa kohteen arvoa ja säilyvyyttä. Dokumentointiin voidaan liittää myös rakennusta esittäviä vanhoja valokuvia, rakennuspiirustuksia sekä museoilla olevia kortistotietoja. Dokumentoinnille yhdessä rakennushistoriallisen selvityksen ja inventoinnin kanssa on laajaa käyttöä muun muassa Museovirastolle, rakennusvalvontaviranomaisille, kaavoittajille ja taloyhtiöille. Hyvin tehty dokumentointi on erittäin hyödyllinen myös tuleville korjaus- ja restaurointihankkeille. (Heinonen & Lahti 2001, 115; Mattinen 1998, 32.)

Rakennuksen huolellinen dokumentointi on ainoa todiste rakenteiden ja materiaalien alkuperäisyydestä. Kohteen arvo on riippuvainen siitä, mitä tietoa on olemassa, miten luotettavaa se on ja miten sitä voidaan käyttää. Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa myös restauroinnin näkökulmasta olisi hyödyllistä dokumentoida erittäin hyvin kaikki alueet, mihin hissien asentaminen tulee vaikuttamaan ja mistä rakenteita joudutaan purkamaan. Lapinlahden sairaala-alueen korjaushankkeen työmaavaiheen aikana tapahtuvasta dokumentoinnista ja sen tekijästä ei ole vielä tehty päätöksiä.

6.6.4 Väritutkimukset

Väritutkimusten teko on tärkeää, jos rakennukseen halutaan restaurointityön yhteydessä palauttaa vanhoja pintakäsittelyjä tai käyttää niiden värisävyjä ja maalityyppejä uudelleenmaalaustyössä. Hyvänä vaihtoehtona sisätiloissa on myös alkuperäisten tai hyvin säilyneiden pintakerrosten esiinotto ja konservointi. Ulkoseinien pintakäsittely pystytään usein selvittämään arkistolähteiden perusteella, mutta niistä saatuja tietoja pyritään vahvistamaan lisäksi väritutkimuksin. Väritutkimusten teossa on noudatettava selkeyttä ja järjestelmällisyyttä. Tutkimusraportissa voi hyödyntää piirroksia, pohjakuvia sekä valokuvia tarpeen mukaan. Raportista on selkeästi käytävä ilmi mistä huoneesta ja miltä alueelta huonetta tutkimukset on tehty. (Mattinen 1998, 69.)

Väritutkimusten avulla selvitetään pintakäsittelykerrosten lukumäärä ja värisävyt, sekä mahdolliset erilliset värialueet, kuten koristemaalaukset. Ennen tutkimustyön aloittamista on mietittävä tarkoin, miltä alueilta kerrokset tutkitaan, ettei jotain jää huomaamatta. Värikerrosten lukumäärän voi alustavasti havainnoida kraaterin avulla, joka tehdään seinään joko kirurginveitsellä tai hiomapaperilla. Luupin avulla näkee, monta kerrosta tulisi saada esille väriportaisiin. Värien esiinottotekniikat, käytetyt välineet,

aineet ja materiaalit sekä tehdyt testit ja analyysit sekä niiden avulla havaitut muutokset on tultava myös selkeästi esiin lopullisessa tutkimusraportissa.

Väritutkimuksiin voi kuulua myös sideaineiden sekä käytettyjen pigmenttien määrittäminen. Maalien sideaineista pystyy tekemään havaintoja kenttäkokeiden avulla, mutta luotettavien tulosten saamiseksi pigmenttien ja sideaineiden määrittämiseksi on syytä käyttää laboratoriossa tapahtuvia tutkimusmenetelmiä. Laboratoriotutkimuksilla voidaan saada myös tarkennus ja varmennus pinnoista löytyneiden värikerrosten lukumäärän tekemällä poikkileikkausnäytteet (Kuva 53).

Kuva 53. Poikkileikkausnäytteestä voidaan usein laskea värikerrosten lukumäärä. (Lukkala 2009, 41.)

Väriportaatt tehdään aina pinnasta alkaen, kerros kerrallaan aina maalaus pohjaan saakka. On huomioitava, että väriportaiden teossa käytettävät esiinnotteknikat vaikuttavat värisävyjen luotettavuuteen. Mekaanisesti kirurginveitsellä esiin otetut värikerrokset ovat kaikkein luotettavimpia sävyjen suhteen. Esiin otettujen väriportaiden eri pinnoissa on voinut tapahtua myös useita muutoksia, jotka vaikuttavat värien luotettavuuteen. Pinta saattaa olla likaantunut tai väripigmentit haalistuneita. On myös huomioitava, että öljysideaineiset maalit kellastuvat tai ruskistuvat oltuaan pimeässä tai useiden maalikerrosten alla. Tämä reaktio on kuitenkin palautuva ja maalipinnan kellastuminen häviää valossa muutaman kuukauden jälkeen esille otosta. Tämän vuoksi värisävyjä määriteltäessä täytyy olla erittäin tarkka, huolellinen ja kärsivällinen.

Tutkimuksissa löydetty värisävyt määritetään käyttäen apuna värisävykarttaa. Nykyään on yleisesti käytössä NCS-värikarttajärjestelmä, aikaisemmin käytettiin yleisesti Monicolor-värikarttajärjestelmää, joka ei ollut niin kattava värisävyiltään. Raporttiin merkitään värisävyjen määrittämisen apuna käytetty värikarttajärjestelmä sekä väri-

kartan valmistusvuosi. Värisävyt voidaan tallentaa myös maalaamalla mallisävy laput ja vertaamalla niitä esiin otettuun värialueeseen. Mallisävy laput voidaan kiinnittää lopulliseen raporttiin, jolloin mainitaan mallien teossa käytetty sideaine ja pigmentit.

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen väritutkimuksia ja pintakäsittelyiden esiinottoa ovat tehneet Koristemaalamo Ocrä Oy:n konservaattori Mari Hanni sekä restauroija-artenomi Johanna Mäkeläinen. Värien esiinottoalueet ja huoneet määritettiin hanke-suunnitelmaa valmistelevien arkkitehtien toimesta. Ensisijaisesti tutkimukset keskittyivät sairaalan vanhimpiin osiin, porrashuoneisiin sekä lääkärin asuntoon päärakennuksen C-alueen toisessa kerroksessa (Kuva 54). Maalikerroksia löytyi päärakennuksen seinistä vaihtelevasti 4–13, riippuen esiinotto paikasta. (Hanni & Mäkeläinen 2007, 2, 16.)

Kuva 54. Päärakennuksen C-alueen toisen kerroksen väritutkimuksia seinäpinnasta ja alakaton takaa löytyneistä kattopinnoista. (Lukkala 2010.)

Värien esiinottoa jatketaan ja tutkimuksia on tarkoitus laajentaa päärakennuksen C-alueelta myös päärakennuksen muille alueilla. Alueille, joihin hissit A ja B on suunniteltu asennettaviksi, ei ole tehty väritutkimuksia. Nämä alueet eivät kuulu rakennuksen tärkeimpiin osiin, minkä vuoksi ne on jätetty ainakin toistaiseksi tutkimatta. Pää-

rakennuksessa on keskitytty lähinnä suojeluluokkiin 1 ja 2 kuuluvien alueiden väritutkimuksiin.

Päärakennuksen sisätilojen huoneisiin tullaan tekemään seinien tasoitus-, maalaus- ja restaurointimaalaustöitä, sekä ulkopuolisia maalaustöitä. Rakennuksen tärkeimmillä alueilla suoritetaan restauroitavien pintojen esiinottoa ja konservointia. Maalaustyöt suoritetaan perinteisin menetelmin sivellintyönä, perinnemaaleja käyttäen. (Maalausselostus 2009, 3.)

6.6.5 Vauriokartoitus

Vauriokartoitus on graafista dokumentointia, joka tehdään restauroitavaan kohteeseen esimerkiksi huonekaluun, koristemaalaukseen tai koko seinäpintaan. Vauriokartoitus tapahtuu lähinnä silmämääräisesti havainnoiden. On syytä olla tutustunut myös rakennuksesta tehtyyn rakennushistorialliseen selvitykseen, inventointiin sekä muihin raportteihin, joista voi saada tietoa mahdollisten vaurioiden syistä.

Kohteessa olevat vauriot, kuten halkeamat, irronneet maalikerrokset, retusoinnit, vesivauriot, paikkaukset ja ihmisten aiheuttamat vauriot jaotellaan teemoittain, riippuen siitä, minkälaisia vaurioita kohteessa on. Vauriokartoitukseen voi sisällyttää myös liukoisuustestit tai muiden tutkimusten yhteydessä tehdyt näyte- ja koealueet. Kokeiden tulokset voi liittää myös lyhyesti kaavio- tai taulukkomuodossa kirjalliseen raporttiin. Vauriokartoitus ja vaurioille tehdyt toimenpiteet, kuten kittaukset, kiinnitetty maalialueet tai puhdistetut alueet, voidaan myös liittää yhteen raporttiin. (Rajala 2007.)

Vauriokartoitus tehdään kirjalliseen raportin muotoon, johon liitetään yleiskuva restauroitavasta alueesta sekä selventäviä ja yksityiskohtaisia valokuvia kohteen vaurioista. Vauriokartoitus voidaan tehdä joko valokuvaan tai mittapiirroksen. Vauriokartoituskuvien on oltava selkeitä, joten yhdessä kuvassa on mielellään vain muutamia vauriotyyppejä. Useat vauriotyypit samassa kuvassa tekevät siitä erittäin sekavan ja vaikeaselkoisen. Silloin vauriot kannattaa jakaa useampiin vauriokartoituskuviin raportin selventämiseksi.

6.6.6 Purkutyöt

Vanhan, historiallisesti arvokkaan ja suojellun rakennuksen rakenteiden purkaminen vaatii purkusuunnitelman. Purkusuunnitelman laatii joko arkkitehti tai rakennesuunnittelija ja jos kyseessä on suojeltu rakennus, suunnitelma laaditaan yhteistyössä Museo-
viraston kanssa. Purkusuunnitelmassa määritetään purkutöiden laajuus sekä työmenetelmät. Suunnitelmassa tulee ilmetä, mitkä rakennusosat käytetään uudelleen ja miten nämä osat irroitetaan sekä miten esimerkiksi uusien oviaukkojen ja hissikuilun avaaminen välipohjiin tulee tehdä. Purkusuunnitelmassa pitää olla selkeästi määritetty ne rakenteet, joita ei saa vahingoittaa purkutöiden yhteydessä. Lisäksi suunnitelmassa otetaan huomioon työaikainen tuenta ja kuormitukset, jotta vältetään viivästyksiltä ja lisäongelmilta rakennushankkeen myöhemmissä vaiheissa. (Hankesuunnitelma 2008, 13; Laukkanen 2008, 27, 39; Mattinen 1998, 36.)

Purkutöihin ei saa ryhtyä tuntematta purettavan rakenteen tai rakennusosan merkitystä itse rakennukselle. Purettavat rakenteet ja materiaalit vaativat aina tarkan dokumentoinnin ja tutkimisen ennen purkutöiden aloittamista. Kaikki avaukset on dokumentoitava mittapiirroksin ja valokuvaamalla. Purkututkimukset on myös pyrittävä kohdistamaan alueilla, joissa alustavien luonnosten mukaan tullaan tekemään muutoksia. Purettua ei saa takaisin. Tämän vuoksi dokumentointi erilaisin menetelmin on ehdottoman tärkeää. (Mattinen 1998, 32.)

Lapinlahden sairaalan päärakennuksessa purkutöitä aiheuttaa hissien lisäksi esteettömän kulkuympäristön rakentaminen rakennuksen sisätiloihin. Tämä edellyttää muun muassa pintarakenteiden sekä korotettujen lattiarakenteiden purkamista. Rakennuksesta löytyneiden haitta-aineiden poistaminen, tilamuutokset, palo- sekä rakennustekniset kunnostustyöt, kuten ilmastoinnin ja sähköistyksen uusiminen, vaativat myös useiden erilaisten rakenteiden purkamista. Lisäksi päärakennuksen lähes kaikki vanhat pintarakenteet puretaan ja uusitaan monilta osin kaikissa tiloissa.

Purkutyöprosessi Lapinlahden sairaalan päärakennuksen pintarakenteiden osalta, tuntuu jopa kohtuuttoman suurelta. Restauroinnin näkökulmasta näin laajoja purkutöitä tulisi välttää. Purkutyöt on suoritettava noudattaen suurta huolellisuutta, niin että purettavan alueen viereisiin pintoihin syntyy mahdollisimman vähän lisävaurioita. On myös otettava huomioon, että purkutöiden aikana tulee usein esiin odottamattomia yllätyksiä. Lattia-, seinä- tai kattopinnoista saattaa löytyä piilossa olleita koristemaalaa-

uksia, rakenteista saattaa löytyä muun muassa esineitä, kirjeitä tai muita tärkeitä dokumentteja koskien rakennuksen historiaa. Tämän takia on oltava erittäin varovainen, ettei vahingossa tai tahallaan hävitetä jotain korvaamatonta. Purkutöiden aikaisista löydöistä on ilmoitettava Museovirastolle.

6.6.7 Pintojen ja materiaalien kunnostus sekä hyödyntäminen

Purettaessa vanhoja rakenteita, voidaan purkutyöt suorittaa niin, että vanhoja materiaaleja pystyy tarvittaessa hyödyntämään rakennuksen restaurointitöissä. Arvokkaiden kohteiden restaurointitoimenpiteissä käytetään pienen vaurion kunnostamiseen paikkaamista, sen sijaan, että uusittaisiin koko rakennusosa. Yleisenä periaatteena restaurointitoimenpiteissä on, että materiaali korjataan samalla materiaalilla kuin se on ollut; puuosat paikataan samalla puulajilla, kipsi kipsillä, tiili tiilellä, öljymaali öljymaalilla, liimamaali liimamaalilla ja niin edelleen. Suojeltuja ja historiallisia rakennuksia ei saa käyttää aikaisemmin testaamattomien materiaalien kokeilualueena (Mattinen 1998, 58).

Kaikki pinnat ja materiaalit vanhenevat ja saavat vuosien käytön aikana pinnalleen patinaa. Patina kertoo pintojen ja materiaalien luonnollisesta vanhenemisestä josta voitaistia materiaalin iän ja käytön. Patina on oleellinen osa rakennuksen historiaa, eikä sitä saisi pyyhkiä pois korjaustoimenpiteiden varjolla. Tämän vuoksi korjauksissa ja paikkauksissa tulisi käyttää mahdollisimman alkuperäisen kaltaisia materiaaleja, jotta sama patinoitumisprosessi pääsee käynnistymään korjatuissa osissa. Samoilla materiaaleilla tehdyt paikkaukset tai korjaukset tulevat vähitellen vuosien aikana asettumaan saumattomaksi osaksi vanhaa, olemassa olevaa rakennetta. (Mattinen 1998, 58.)

Vanhan rakennuksen pintoja ja materiaaleja pystyy hyödyntämään ja kunnostamaan melko helpoin toimenpitein. Vanha toimiva ja käyttökelpoinen materiaali on restaurointitoimenpiteiden kannalta hyödyllistä. Vanhan materiaalin hyödyntäminen tarkoittaa, että uusi korjaus ei pistä rakenteesta liikaa silmään. Se ikäänkuin suluttautuu ympäristöönsä. Vanhan alkuperäisen materiaalin käyttö tulee toimimaan vanhan rakenteen kanssa, näin ei voida varmuudella sanoa uusista moderneista materiaaleista, joita jouduttaisiin muuten käyttämään. Purettavissa alueissa saattaa myös olla materiaaleja, joiden käyttö on lopetettu tai materiaalia on erittäin vaikea hankkia. Siinä tapauksessa vanhan materiaalin kunnostus ja hyödyntäminen on ehdottomasti paras korjausvaihtoehto vanhalle suojellulle rakennukselle. Olemassa olevia pintoja pysty-

tään myös puhdistamaan tai suojaamaan, ja maalipintoja voidaan kiinnittää takaisin alustaansa. Vanhoja pintoja ja materiaaleja pystyy siis hyödyntämään kunnostamalla ne käyttökelpoisiksi.

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen uudet pintarakenteet ja pintojenkäsittely-yhdistelmät, sekä detaljit suunnitellaan yhteistyössä Museoviraston kanssa. Pintarakenteiden ja pintakäsittely-yhdistelmien kunnostussuunnitelmassa otetaan lisäksi huomioon arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n määrittelemät suojeluluokat ja -alueet sekä KK-Palo-konsultti Oy:n laatima palotekninen suunnitelma. (Hankesuunnitelma 2008, 39.)

6.6.8 Restaurointimenetelmien ja materiaalien valvonta

Rakennushanketta koskevia restaurointitoimenpiteitä ei läheskään aina suoriteta restaurointiin tai konservointiin erikoistuneella yrityksellä tai alan ammattilaisilla. Siinä tapauksessa restaurointitoimenpiteet tulee suorittamaan yritys, joka on erikoistunut yleisesti korjausrakentamiseen ja joka on usein antanut edullisimman tarjouksen. Yrityksen työntekijöistä ei pahimmassa tapauksessa yksikään ole perehtynyt säilyttäviin restaurointi- tai konservointitoimenpiteisiin.

Vaikka suunnittelutyö ja Museoviraston ohjeistukset, samoin kuin rakennushistoriallinen selvitys ja säilyttävän hankkeen korjaussuunnitelma sekä selostus rakennuksen arvoista ja säilymisestä ennen korjaustyön aloittamista annettaisiin restaurointitoimenpiteitä tekeväälle yritykselle, ei voida taata, että työt tullaan suorittamaan restauroinnin määritelmän ja odotusten mukaisesti. Käytettäessä yrityksiä, joiden työntekijöillä ei ole korjausrakentamiseen liittyvää alan koulutusta tai joilla on vain pelkkä käsitys arvorakennusten korjaustoimenpiteistä ja rakennuksen säilyttämisestä, ei voida olettaa, että he osaisivat tehdä restaurointityön ilman oikeaoppista valvontaa. Vaikka vuosien suunnittelutyö toteutettaisiin erinomaisesti, sen huono tai vääränlainen käytännön toteutus voi tehdä kaiken suunnittelun turhaksi.

Työmaa-aikana dokumentointia suorittaa jo työn suunnitteluvaiheessa sovittu henkilö tai tekijä; joko Museovirasto, rakennustutkija tai muu vastuhenkilö. Hänen tehtävänä on dokumentoida valokuvaamalla sekä piirtämällä esiin tulevat rakenteet ja yksityiskohdat, sekä ottaa tarpeen mukaan talteen näytteitä rakennusosista ja -materiaaleista. Dokumentoitua tekevä henkilö ilmoittaa havainnoistaan Museovirastolle.

Korjaushankkeen ja työmaan laajuudesta riippuen työmaa-aikaista dokumentointia suorittaa joko yksi tai useampi henkilö. (Mattinen 1998, 53–54.)

Restaurointitoimien valvonta edesauttaa suunnitelmissa määritettyjen suojelutoimenpiteiden, säilyttävien toimenpiteiden, käytettävien materiaalien sekä oikeaoppisten restaurointimenetelmien toteutumista. Työmaalla tulisi suorittaa restaurointitoimien valvontaa ja dokumentointia päivittäin. Pelkkä satunnainen dokumentointi ja käynnit työmaalla eivät kerro koko totuutta restaurointi- ja korjaustöistä. Korjaustoimenpiteissä käytettävät materiaalit ja menetelmät pitäisi pystyä dokumentoimaan niitä käytettäessä, jotta voidaan taata restaurointimateriaalien ja -toimenpiteiden oikeaoppisuus. Liiallinen purkaminen sekä uusien materiaalien käyttö tulevat aiheuttamaan ongelmia restauroinnin kannalta. Tämän vuoksi valvonta ja dokumentointi ovat ehdottoman tärkeää tulevien mahdollisten ongelmien välttämiseksi. Valvonnan voi suorittaa henkilö, jolla on restaurointi- tai konservointialan koulutus, riippuen restaurointitoimenpiteistä ja niiden laajuudesta.

6.6.9 Restaurointitoimenpiteiden koonti

Korjaushankkeen ollessa valmis, rakennuttaja kokoaa kirjallisen raportin tai julkaisun rakennushankkeen aikana tehdystä työstä. Raporttiin tai julkaisuun kootaan rakennuksen rakennushistoria sekä suojelutavoitteet, samoin kuin restaurointisuunnitelman päälinjat ja yleinen selostus korjaustöiden kulusta. Erillistä koontia restaurointitoimenpiteistä ei kuitenkaan useasti tehdä, ellei korjaushanke ole kokonaisuudessaan restaurointihanke. (Mattinen 1998, 55.)

Olisi kuitenkin tarpeellista koota yhteen erilliseksi raportiksi rakennuksessa tehdyt restaurointitoimenpiteet, johon pystytään mahdollisesti tulevaisuuden restaurointitoimissa tukeutumaan ja josta voidaan saada varmaa dokumentoitua tietoa tehdyistä restaurointitoimenpiteistä. Tähän tulisi liittää muun muassa restaurointiin liittyneet tutkimukset, toimenpiteet, raportit sekä valvonnan yhteydessä tapahtunut dokumentointi. Erillisen restaurointiraportin teko myös edesauttaisi sitä, että hankkeessa pitäisi selkeästi määritellä, mitkä toimenpiteet kuuluvat restauroinnin ja konservoinnin alaisuuteen ja mitkä toimenpiteet puolestaan pelkästään korjaus- tai uudisrakentamiseen.

Restaurointi- ja/tai korjaushankkeen kirjallisen raportin yhtenä tarkoituksena on varmistaa rakennuksen säilyminen, hyvä hoito ja kunnossapito sekä luoda mahdolli-

simman perusteelliset lähtötiedot rakennuksen seuraavan korjaus- ja restaurointihankkeen suunnittelulle ja toteutukselle. Kirjallisen aineiston tulisi toimia lisäksi apuna rakennuksen huolto-ohjeiden ja huoltosuunnitelman laadinnassa. (Mattinen 1998, 55.)

6.6.10 Huolto-ohjeet

Rakennuksen korjaustoimenpiteet eivät lakkaa hankkeen valmistuttua. Rakennuksen elämän, käytön ja kestävyys jatkuminen mahdollisimman pitkään vaatii hyvän hoito- ja huoltosuunnitelman, jossa rakennussuojelu on otettu huomioon. Tehtyjen restaurointitoimenpiteiden huolto-ohjeita ja suunnitelmaa laadittaessa on tiedettävä korjaustöissä käytetyt materiaalit ja niiden ominaisuudet. Nämä tiedot olisi syytä löytyä suoraan restaurointitoimenpiteistä kootusta raportista.

Rakennuksen huolto on prosessi, jossa rakennus pidetään toimintakykyisenä sen käyttäjille. Historiallisten rakennusten oikein toteutetut huoltotoimenpiteet ovat julkinen etu. Rakennuksen omistajan ja käyttäjien on ymmärrettävä huoltotoimenpiteiden tärkeys, jotta päästään parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Omistajan ja käyttäjien ymmärrys on yksinkertaisin tapa taata rakennussuojelun toteutuminen sekä rakennuksen säilyminen tuleville sukupolville. Jatkuvan valvonnan alaisena viat ja puutteet huomataan varmemmin ja ne voidaan korjata heti kun ne ovat ilmestyneet. (Feilden 2000, 217.)

Restaurointitoimenpiteiden kestävyys on huolto-ohjeiden lähtökohta, joka vaatii rakennuksen jatkuvaa ylläpitoa. Jatkuva ja huolellisesti hoidettu ylläpito, sekä tarpeelliset pienemmät korjaustyöt takaavat, että laajoihin korjaus- tai restaurointitoimenpiteisiin ei ole tarvetta vuosikymmeniin. Suurin osa pieninä alkavista, mutta aikojen saatossa rakennukselle tuhoisiksi kasvavista vaurioista on helpoin kukistaa jo niiden alkuvaiheessa. Silloin ongelma ei pääse kasvamaan suureksi ja korjaustoimenpiteet sen mukaisiksi. Säännöllisten huoltotoimenpiteiden laiminlyönti voi pahimmillaan johtaa jopa uudelleenrakentamista vastaavaan korjaamiseen. Rakennuksen osittainen uudelleenrakentaminen muutaman vuosikymmenen välein ei myöskään voi olla suojellun rakennuksen oikeaoppinen huoltotapa. (Kaila 2007, 13; Mattinen 1998, 60; Suomen kotiseutuliitto 2007, 44.)

Restauroitujen alueiden ehkäisevät huoltotoimenpiteet ja säilyttävä työ on halvempaa kuin rakennuksen huollon laiminlyönti ja rakennuksen väärinkäyttö, josta seuraa

lopulta äärimmäiset korjauskeinot. Huoltotoimenpiteiden tärkeyttä ei aina ymmärretä tai arvosteta, mikä johtaa rakennusten liiallisiin korjaustoimenpiteisiin. Jos rakennusta huolletaan vain useiden vuosien väliajoin, ei vikoja tai vaurioita huomata heti kun ne syntyvät. Vuosien jälkeen on usein hankala myös selvittää, mikä vaurion on aiheuttanut, ja jos vaurion aiheuttajaa ei tiedetä, toistetaan usein samat virheet mitä on tehty aikaisemmin ja mistä vaurio on alun perinkin johtunut. Virheistä voi oppia paljon vain jos ne analysoidaan ja ymmärretään. Vaurioita ei saisi vain peittää vaan niiden aiheuttaja pitäisi etsiä, löytää ja korjata toimivaksi. (Feilden 2000, 217.)

Rakennusten huoltotoimenpiteet laiminlyödään myös usein, jos kenellekkään ei ole osoitettu tiettyä vastuuta restaurointitoimenpiteiden huollosta. Silloin korjaustoimiin ryhdytään vasta, kun joku rakennuksen osa on jo rikkoutunut. Rakennuksessa työskentelevät ihmiset ovat suorassa kontaktissa rakennuksen lähes jokaiseen osaan päivittäin, mutta he eivät tiedä, kuinka tunnistaa alkavat ongelmat, eivätkä tiedä sitä, kenelle siitä tulisi ilmoittaa. Silloin huolto-ohjeissa tulisi määrittää tietty strategia, joka koskee rakennuksen omistajaa sekä käyttäjiä, yhtä lailla kuin huoltohenkilökuntaa ja siivoojia, heitä kaikkia, jotka voivat ilmoittaa alkavista vaurioista niitä korjaukselle tai niistä vastaavalle taholle. Hyvin tehdyt huolto-ohjeet ja oikein toteutetut huoltotoimenpiteet takaavat rakennukseen paljon vähemmän korjauksia ja uusimisia. (Feilden 2000, 218.)

Huolto-ohjeissa tulisi muun muassa kertoa pinnoille käytettävät puhdistusaineet sekä työvälineet niin, että niissä otetaan huomioon pintakäsittelyiden säilyminen mahdollisimman hyvänä. Huoltotoimenpiteiden tekijän tulisi kohdella suojellun historiallisen rakennuksen materiaaleja ja pintoja ymmärtäen niiden arvon, jotta säilyminen on taattu. (Feilden 2000, 217; Mattinen 1998, 57.)

Rakennuksen huoltokustannukset ja -toimenpiteet voivat vaikuttaa taakalta, mutta ne ovat velvollisuus josta omistaja ja käyttäjät joutuvat huolehtimaan. Rakennus on annettava seuraavalle sukupolvelle hyvässä ja käyttökelpoisessa kunnossa. Mitä vanhempi ja mitä paremmassa kunnossa historiallinen arvorakennus on, sitä arvokkaampi se on. Rakennuksen arvo myös nousee kun sitä huolletaan tulevaisuutta silmällä pitäen mahdollisimman hyvin. (Feilden 2000, 220–221.)

7 POHDINTA

Lapinlahden sairaala-alueella on merkittävä ja pitkä historia. Lapinlahden niemi on syrjässä hautausmaan takana, eivätkä useat Helsingissä asuvat ystävänkään tienneet missä alue tarkalleen sijaitsee. Uskon, että juuri alueen syrjäinen sijainti hautausmaan läheisyydessä on osasyy siihen, että alue on jäänyt rauhaan suurilta muutoksilta. Sairaala-alue on kuulunut osaksi useiden ihmisten elämää. On hienoa, että Helsingissä on säilynyt Lapinlahden sairaala-alueen kaltainen kokonaisuus.

Lapinlahden sairaala-alueelle suunniteltu säilyttävä korjaushanke on samalla käyttötarkoituksen muutoskohde. On ollut vaikea hahmottaa, miten hanke voi olla kumpaa-kin. Käyttötarkoitus ei muutu paljon, minkä tulisi tukea säilyttävän korjaushankkeen tavoitteita eli päärakennuksen kulttuurihistoriallisten ja rakennustaiteellisten arvojen säilyttämistä. Säilyttävän hankkeen tavoitteet eivät toteudu parhaalla mahdollisella tavalla, sillä muutoksia tehdään melko paljon muun muassa uuden tekniikan osalta. Hankkeen yhteydessä on tehty paljon kompromissiratkaisuja.

Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus on suojeltu rakennussuojelulain. Suojelumenetelmien, kuten rakennussuojelulain tavoitteena on rakennusten säilyttäminen ja korjaaminen mahdollisimman alkuperäisiä materiaaleja ja menetelmiä käyttäen. Rakennussuojelulain lisäksi päärakennuksen erillisissä suojelumääräyksissä todetaan, että luonteeltaan alkuperäisessä asussaan säilyneissä sisätiloissa saa tehdä vain ennallistavia muutoksia, jotka ovat väliaikaisia tai poistettavissa. Suojelumääräysten mukaan tehdyissä suojeluluokissa 1–3 on tarkoitus tehdä säilyttäviä korjauksia ja suojeluluokissa 4–6 on tarkoitus toteuttaa niin sanottu peruskorjaus. Tästä huolimatta jo suojeluluokkaan 2 kuuluvilla alueilla saa korjaustoimenpiteissä käyttää uusia rakenteita ja pintakäsittelyjä. Säilyttäviä toimenpiteitä pyritään käyttämään vain mahdollisuuksien mukaan, eli käytännössä ei vielä tiedetä, minkälaiset mahdollisuudet säilyttäviin toimenpiteisiin on.

Rakennussuojelulain, suojelumääräysten ja suojeluluokkien mukainen säilyttävä korjaushanke, jossa kajotaan mahdollisimman vähän alkuperäisiin materiaaleihin, näyttää olevan erittäin hankala toteuttaa. Purkutöitä tapahtuu erittäin paljon. Hankesuunnitelmissa käy ilmi muun muassa että kaikki järjestelmät ja talotekniikka pyritään uusimaan. Samalla pyritään parantamaan ylä- ja alapohjarakenteiden lämmöneristystä. Esteettömän kulkuympäristön rakentaminen aiheuttaa hissien

asentamisen lisäksi paljon pintarakenteiden ja korotettujen lattiarakenteiden purkutöitä. Lisäksi päärakennuksessa tapahtuu muun muassa tilamuutoksia, haitta-aineiden poistoa sekä ilmastoinnin ja sähköistyksen uusimisia, jotka vaativat useiden erilaisten rakenteiden purkamista. Hankesuunnitelmassa mainitaan myös, että kaikki vanhat pintarakenteet puretaan ja uusitaan. Ihmettelin tätä suuresti, sillä vanhat pintarakenteet, ovat erittäin epämääräinen käsite. Jokaisella on oma mielipiteensä siitä mikä on vanhaa. Vanha ei myöskään tarkoita, että kyseiset pintarakenteet olisivat käyttökelvottomia, tai että niitä ei pystyttäisi kunnostamaan.

Jokainen voi itse päättää kuinka hyvin rakennussuojelu ja suojelumääräykset tulevat toteutumaan Lapinlahden sairaala-alueen päärakennuksen säilyttävän korjaushankkeen yhteydessä. Suunnitelmien perusteella tuntuu kuitenkin siltä, että toteutustyö tulee olemaan suojeluluokista ja -määräyksistä huolimatta monilta osin niin sanottu remonti, jonka yhteydessä säästetään vain muutamia rakennuksen pintoja, ikäänkuin lohdotukseksi. Suojelu otetaan huomioon tiukasti vain kaikkein arvokkaimmiksi luokitelluilla alueilla. On muistettava, että ihminen on paljon sopeutuvampi kuin vanha ja historiallinen rakennus.

Päärakennukseen asennetaan kaksi potilashissiä ja tiedetään, mitä hissikuilujen tieltä puretaan ja minkälaisia uusia tilaratkaisuja hissien vuoksi tehdään. Kuitenkaan alueille, joihin hissit sijoittuvat, ei ole tehty rakenneavauksia eikä väritystutkimuksia. Hissit sijoittuvat pääasiassa suojeluluokkaan 3 kuuluville alueille, jotka eivät kuulu päärakennuksen kaikkein tärkeimmiksi luokiteltuihin alueisiin. Kuitenkin B-hissi sijoittuu päärakennuksen kolmannessa kerroksessa suojeluluokkan 1 kuuluvalla alueella. Myöskään tälle alueelle ei ole tehty rakenneavauksia, eikä väritystutkimuksia, vaikka suojeluluokassa 1 on tavoitteena säilyttää vanhat rakenteet, rakennusosat ja yksityiskohdat, sekä palauttaa tilojen alkuperäinen luonne. Tavoite ei toteudu, joten alueen dokumentointi on tärkeää, sillä kyseinen tila tullaan pääosin purkamaan uuden hissitieltä. Jos rakennusta tarkasteltaisiin kokonaisuutena, tulisi jokaisen alueen olla yhtä arvokas.

Lapinlahden sairaala-alueen päärakennuksen C-alueen sisätiloihin rakennettavien hissien on oltava tyylikkäitä ja sopusointuisia osia rakennuksen historiaan. Poistettavuus on kuitenkin ongelma, kun hissit asennetaan päärakennuksen sisätiloihin. Tosin hissejä on tuskin suunniteltu poistettaviksi, mutta poistamisen mahdollisuus on aina

olemassa kun kyseessä on suojeltu rakennus. On otettava huomioon, että yhteiskunta, arkkitehtuuri, teknologia ja korjaustavat sekä korjausmenetelmät kehittyvät vuorovai-
kutuksessa toistensa kanssa, emmekä voi tietää mitä tulevaisuus tuo mukanaan.

Lapinlahden päärakennuksen korjausprosessin tarkoituksena ei ole tehdä kaikesta uudenveroista vaan rakennuksen käyttö ja iän tuoma patina saa jäädä näkyviin.

Rakennuksen interiöörit ovat julkisivua useammin muutosten kohteena ja sisätilojen lattia-, katto- ja seinäpintojen oletetaan olevan omistajan vapaasti muokattavissa. Pin-
nat uudistetaan suunnittelijoita ja käyttäjiä parhaiten miellyttävillä tyyli- ja materiaali-
valinnoilla, jolloin tehdyt väritystutkimukset ja rakennuksen alkuperäinen värimaail-
ma jäävät toisarvoisiksi. Tämä tekee vanhoista säilyneistä ja historiallisesti arvokkais-
ta sisätiloista entistä harvinaisempia. Monesti materiaaleja poistetaan turhaan, koska
niiden turvallisuutta ja kestävyyttä epäillään. Tämän vuoksi restauroijan on tärkeä olla
korjaushankkeessa mukana alusta lähtien, jotta voidaan ainakin yrittää turvata vanho-
jen käyttökelpoisten materiaalien säilyminen. Rakennuksen interiööreihin ei saa luoda
historiaa keinotekoisesti. Ihmisille pitää antaa mahdollisuus tuntea ja nähdä rakennuk-
sen alkuperäinen tunnelma eikä peittää sitä uusilla moderneilla materiaaleilla.

Restaurointi ei tarkoita vain vuosisatoja vanhojen rakennusten korjaamista, vaan
rakennuksen kunnossapitoa ja säilyttämistä mahdollisimman autenttisena ja käyttökelpo-
isena tulevaisuuteen. Jokaisen vanhan rakennuksen historia on erilainen, yksilöllinen
ja säilyttämisen arvoinen. Siksi restaurointitoimenpiteitä ja säilyttävää ideologiaa
voidaan noudattaa myös modernin arkkitehtuurin rakennuksissa, sekä hankkeissa,
jossa rakennuksen käyttötarkoitusta muutetaan.

Vaikka vuosien suunnittelutyö toteutettaisiin erinomaisesti rakennuksen säilyttämisen
kannalta, sen huono tai vääränlainen käytännön toteutus voi tehdä kaiken suunnittelun
turhaksi. Kaikille korjaustyöhön osallistuville osapuolille tulisi olla selvä, mitä tarkoi-
tetaan, kun kyseessä on säilyttävä hanke. Säilyttävässä hankkeessa korjaustoimenpi-
teiden tulisi olla mahdollisimman säilyttäviä, joka puolestaan tarkoittaa restaurointi- ja
konservointitoimenpiteitä. Sillon pitäisi olla itsestäänselvää, että korjaushankkeessa
on mukana sekä restaurointi- että konservointialan ammattilaisia, aina hankkeen
suunnitteluvaiheesta, työn valmistumiseen asti.

Rakennustyömaalle tulevat urakoitsijat ja aliurakoitsijat saatika heidän alaisensa
pystyvät harvoin ymmärtämään rakennuksen arvon, ilman asianmukaista koulutusta.

Useat nykyrakentajat ovat koulutettu vain uudisrakentamiseen, eivätkä he tämän vuoksi pysty aina ymmärtämään rakennuksen arvoja. Jos työmaalla samaan aikaan työskentelevät eri alojen ammattilaiset eivät jaa yhteistä näkemystä korjaustoimenpiteistä, rakennusta kohdellaan helposti kaltoin. Kukaan ei tee viheitä tahallaan, vaan niitä tapahtuu varovaisuudesta ja ammattitaidoista huolimatta. Virheiden tapahtumista voidaan kuitenkin ennalta ehkäistä käyttämällä korjaustyöhön eri alojen ammattilaisia; restaurointitoimenpiteisiin restauroijia, konservointitoimenpiteisiin konservoijia, maalaustöihin maalareita, muuraustöihin muurareita ja niin edelleen. Tämä ajattelu-tapa tulisi päteä kaikkien työntekijöiden osalta. On annettava eri alojen ammattilaisille, myös restauroinnin ammattilaisille, mahdollisuus tehdä oman alansa töitä. Muuten viedään periaatteessa pohja koko restaurointialasta ja restauroinnin opinnoista.

On mielenkiintoista nähdä, kuinka paljon päärakennusta loppujen lopuksi korjataan mahdollisimman alkuperäisiä materiaaleja ja menetelmiä käyttäen ja millä tavoin korjausratkaisuissa otetaan huomioon niiden väliaikaisuus tai poistettavuus. Toivottavasti korjaushankkeen päätyttyä on pystytty säilyttämään päärakennuksen kulttuuri-historiallinen arvo, autenttisuus, alkuperäinen tunnelma sekä mahdollisimman paljon entisiä materiaaleja ja rakenteita. Olisi hienoa jatkaa Lapinlahden sairaalan päärakennuksen korjaushankkeen parissa, sillä rakennukseen on ehtinyt tutustua, perehtyä ja kiintyä kevään aikana.

Tällä hetkellä on vaikea, tai jopa melkein mahdotonta tietää, ovatko nykyiset korjaustoimenpiteet rakennuksen kannalta oikeita. Vuosikymmenien päästä huomaamme tehtyjen korjaustoimenpiteiden toimivuuden tai toimimattomuuden ja voimme todeta teimmekö oikeat vai väärät ratkaisut korjaustoimenpiteiden suhteen. Jürgen Tietz toteaa kirjassaan osuvasti: *Kukaan ei tiedä, minne tiemme johtaa – ja tämä pätee myös arkkitehtuurin tiestä puhuttaessa.* (Tietz 2000, 100.)

8 YHTEENVETO

Lapinlahden sairaala valmistui vuonna 1841, jonka jälkeen se toimi useiden vuosikymmenien ajan Suomen edistyneimpänä psykiatrisena hoitolaitoksena. Alueella sijaitsee päärakennuksen lisäksi useita oheisrakennuksia, kuten Terapiatalo, Omenapuutalo, Venetsia-talo ja huoltorakennus. Rakennukset ovat rakennustekniikaltaan huonokuntoisia ja kaipaavat korjaustoimenpiteitä.

Sairaala-alueen päärakennuksen rakennushistoria on ollut monivaiheinen. Sitä on kunnostettu tai laajennettu noin vuosikymmenen välein. Rakennustöihin ovat osallistuneet eri alojen ammattilaiset, sekä sairaalan mies- ja naispotilaat yhdessä sairaalan henkilökunnan kanssa. Hietaniemen hautausmaan kivimuuri on muun muassa rakennettu potilaiden toimesta. Päärakennuksen historiaan voidaan yhdistää suomalaisia merkkihenkilöitäkin. Sairaala-alueen rakennukset selvisivät jatkosodan pommituksista ja alue pystyi jatkamaan toimintaansa psykiatrisena hoitolaitoksena aina 2000-luvulle saakka.

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen pitkä käyttöhistoria, psykiatristen hoitomenetelmien kehittyminen, kuntien säästötoimenpiteet sekä vanhentunut rakennustekniikka johtivat siihen, että rakennuksen käyttö psykiatrisena sairaalana päättyi. Päärakennuksesta on vuokrattu tiloja perhetukikeskukselle sekä päiväkodille, jotka siirtyvät rakennuksesta pois korjaustöiden alkaessa. Korjaushankkeen valmistuttua rakennuksen uusien käyttäjien; Helsingin sosiaaliviraston nuorten päihdepoliklinikan sekä Pihkupuiston arviointi- ja vastaanottoyksikön ja kehitysvammaisten ryhmäkotien (Ensiaskleen koti, Kuusela, DD-asuntola, Alppila ja Kriisiyksikkö) henkilökunta ja asiakkaat voivat muuttaa päärakennuksen kunnostettuihin tiloihin.

Sairaala-alueella tehdään säilyttävä korjaus eli muutostyöt tehdään alueen kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia ja kaupunkikuvallisia ominaispiirteitä kunnioittaen. Sairaala-alueen rakennukset on suojeltu rakennussuojelulailla vuonna 1994 ja niille on annettu omat suojelumääräyksensä. Suojelumääräysten tueksi, päärakennus on jaoteltu suojeluluokkiin, joiden avulla pyritään mahdollisimman hyvin totetuttamaan säilyttävän korjaushankkeen luonne suojelun tavoitteet päärakennuksen jokaisessa kerroksessa.

Päärakennukseen tehtiin vuosien 2002–2008 aikana useita tutkimuksia, joiden avulla selvitettiin päärakennuksen kuntoa ja korjaustarvetta. Korjaus- ja kunnostustöitä tullaan tekemään muun muassa LVI-, sähkö- ja palotekniikkaan sekä lattia-, seinä- ja kattopintoihin. Korjaustöiden aikana päärakennuksen esteettömyyttä parannetaan uusien käyttäjien tarpeiden mukaisiksi, asentamalla päärakennukseen kaksi hissiä ja poistamalla tasoeroja. Sairaalan päärakennuksen korjaustyöt aloitetaan nykyisten suunnitelmien mukaan vuoden 2011 tammikuun aikana. Työn on tarkoitus valmistua vuoden 2013 loppuun mennessä.

Uusien käyttäjien liikkuminen rakennuksessa taataan muun muassa rakentamalla päärakennukseen kaksi potilashissiä esteettömyysmääräysten mukaisesti. Hissien suunnittelutyöhön ja sijaintiin päärakennuksessa vaikuttivat suojelumääräykset ja suojelualueet, sekä uusien käyttäjien liikuntarajoitteisuus. Hissikuilun rakentaminen vaikuttaa päärakennuksen rakenteisiin kellarista kattorakenteisiin asti ja purkutöitä tehdään jokaisessa kerroksessa.

Lapinlahden säilyttävä korjaushanke on samalla käyttötarkoituksen muutoskohde. Muutoskohteessa restaurointi ei ole ensisijainen tavoite, vaan muutos- ja korjaustöillä pyritään rakennuksen modernisointiin käyttämällä uutta rakennustekniikkaa ja uusia pintamateriaaleja. Säilyttävä korjaushanke pyrkii mahdollisimman säilyttäviin toimenpiteisiin. Silloin uuden rakennustekniikan ja uusien materiaalien käyttö, sekä rakenteiden purkaminen pyritään pitämään minimissä. Säilyttävät korjaustoimenpiteet ovat säilyttäviä restaurointi- ja konservointitoimenpiteitä.

Restauroinnin ammattilaisten käyttö on vähäistä alan määrittelemättömyyden takia. Restauroijia ei käytetä, jos ei tiedetä mitä restaurointi tarkoittaa, mitkä toimenpiteet ovat restaurointitoimenpiteitä ja mihin niillä pyritään. Restaurointi kuuluu korjausrakentamisen kategoriaan, jonka toimenpiteet ovat säilyttäviä ja alkuperäistä säästäviä. Korjaukset pyritään tekemään samoilla materiaaleilla ja menetelmillä kuin aikaisemmin. Restaurointitoimenpiteillä pyritään pitämään rakennus käyttökelpoisena mahdollisimman pitkään. Tämän takia restauroijia pystytään käyttämään kaikissa hankkeissa, joissa rakennus pyritään pitämään käyttökelpoisena. Tämä kattaa niin säilyttävät hankkeet kuin hankkeet, joissa rakennuksen käyttötarkoitusta muutetaan.

Restauroija tekee yhteistyötä arkkitehtien ja muiden suunnittelijoiden, viranomaisten ja Museoviraston kanssa, korjattavan rakennuksen historiallisen arvon säilyttämiseksi. Tapa, jolla rakennuksen muutos- ja korjaustyöt toteutetaan, vaihtelee suuresti aina korjausrakentamisesta uudisrakentamista vastaaviin menetelmiin, riippuen korjaustyön suorittavan yrityksen työntekijöiden ammattitaidosta ja koulutustaustasta. Restaurointitoimenpiteet vaihtelevat myös suuresti korjaushankkeen aikana aina suunnittelusta korjaustyön käytännön toteuttamiseen.

Restauroinnin ammattilaisia voidaan käyttää laajasti hankkeen jokaisessa vaiheessa. Restaurointitoimenpiteiksi luokitellaan jo korjaushankkeen suunnitteluvaiheessa tehtävät rakennushistoriallinen selvitys ja inventointi sekä muut tutkimukset. Työmaa-

aikana restaurointitoimenpiteiksi voidaan luokitella muun muassa dokumentointi ja valvonta. Lisäksi voidaan suorittaa erilaisia käytännön restaurointitoimia aina puhdistuksesta, muiden säilyttävien toimenpiteiden kautta, rekonstruktioihin. Restaurointitoimenpiteiksi voidaan luokitella myös hankkeen lopussa tehtävä kirjallinen raportti tehdyistä restaurointitoimenpiteistä sekä huoltoohjeiden suunnittelu restauroitavien alueiden osalta.

Restauroijat voivat olla erikoistuneita yhteen aihealueeseen tai korjaustekniikkaan tai he voivat olla moniosaajia useilla eri aihealueilla. Tämän vuoksi ei voida tarkasti määrittellä, mitä kaikki restauroijat pystyvät tekemään. Osa tekee restaurointitoimenpiteitä enemmän käytännössä ja osa on mukana suunnittelu ja tutkimustyössä, jolloin käytännön osuus jää pieneksi. Jokainen restauroija on oma yksilönsä ja korjaustöiden kannalta parhaaseen lopputulokseen päästään restauroijien yhteistyöllä.

Lapinlahden sairaala-alueen päärakennus on osa meidän rakennusperintöämme. Sillä on ollut vaikutusta ihmisten tapoihin, sosiaaliseen elämään, sivistys- ja kulttuurielämän kehitykseen. Se vaikuttaa edelleen ihmisten arkeen ja viihtyvyyteen. Lapinlahden sairaala-alue luo tunteen jatkuvuudesta, sillä alueen rakennukset ovat olleet samalla paikalla jo toistasataa vuotta. Tämän vuoksi on tärkeää vaalia ja säilyttää kulttuuriperintömme tuleville sukupolville muistuttaaksemme heitä yhteiskuntamme kehityksestä, menneiden aikojen tavoista ja tottumuksista. Usein vasta tiedot rakennuksen rakennustavoista, käyttöhistoriasta, henkilöyhteyksistä ja rakennusmateriaaleista tekevät kohteesta mielenkiintoisen myös rakennuksesta entuudestaan tietämättömille.

Päärakennuksella on historiallista ja käytännöllistä merkitystä ja arvoa. Se on arvokas myös sen historiallisen kerroksellisuuden ansiosta. Siellä on näkyvissä ja koettavissa eri aikakausien rakenteita, materiaaleja ja tyylipiirteitä. Lisäksi alueen puisto on historiallisesti arvokas. Puisto oli perusta sairaalan omavaraisuudelle ja se kertoo omalta osaltaan jatkuvuudesta, turvallisuudesta ja yhteisöllisestä välittämisestä psykiatrista hoitoa tarvitsevien ihmisten parantamiseksi.

”Lapinlahden sairaala oli kaikkinaisilla mukavuuksilla varustettu hoitola, turvapaikka onnettomille ihmisraiskoille” (Achté 1991, 62, [Helsingfors Dagbladet 23.1.1868]).

LÄHTEET

Painetut

Achté, Kalle 1974. Satakolmekymmentä vuotta psykiatria; Lapinlahden sairaalan historia 1841–1971. Otava, Helsinki.

Achté, Kalle 1991. 150 vuotta psykiatria; Lapinlahden sairaalan historia 1841–1991. Recallmed, Klaukkala.

Feilden, Bernard M. 2000. Conservation of historic buildings. Architectural press, Oxford.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 2001. Museologian perusteet. Suomen museoliiton julkaisuja 49. Suomen museoliitto, Helsinki.

Helsingin Sanomat 2010a. Vanhat toimistotalot muuttuvat asunnoiksi ja hoivakodeiksi. Helsingin Sanomat, osa A, Helsinki. [Luettu 18.1.2010].

Helsingin Sanomat 2010b. Myrkyt lykkäävät kaasukellojen korjausta. Helsingin Sanomat, osa A, Helsinki. [Luettu 27.1.2010].

Helsingin Sanomat 2010c. Hanasaaren B-voimalalle on vaikea löytää uutta käyttöä. Helsingin Sanomat, osa A, Helsinki. [Luettu 29.1.2010].

Ikkala, Marja & Knapas, Marja Terttu 2006. Museoviraston rakennushistorian osaston aikakauskirja 1. Museovirasto, Helsinki.

Kaila, Panu 2007. Talotohtori: rakentajan pikkujättiläinen. WSOY, Helsinki.

Mattinen, Maire 1998. Valtion rakennusperinnön vaaliminen. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 19. Museovirasto, Helsinki.

Muhonen, Antti 2007. Esteetön asuinrakentaminen; selvitys rakennuslainsäädännöstä ja ohjeistuksesta sekä esteettömän asumisen toteutumisesta. Kajaanin ammattikorkeakoulu, Kajaani.

Neuvonen, Petri 2006. Kerrostalot 1880–2000: arkkitehtuuri, rakennustekniikka, korjaaminen. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Rakennusperinteen ystävät ry 2008. Koskettavat pinnat; opas sisäpintojen vaalimiseen. Rakennusperinteen ystävät, Turku.

Rakennustieto 2007. Esteetön rakennus ja ympäristö; turvallinen toimia ja liikkua. Suunnitteluopas. Rakennustieto Oy, Helsinki.

RT 88–10559, 1994. Hissin rakentaminen vanhaan asuinrakennukseen. Rakennustieto Oy, Helsinki.

Suomen kotiseutuliitto 2007. Käy sisään; julkiset sisätilat. Suomen kotiseutuliitto, Helsinki.

Tietz, Jürgen 2000. 1900-luvun arkkitehtuuri. Könemann, Köln.

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008a. Lapinlahden sairaala. Rakennusvaiheita. Helsinki.

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin 2008b. Rakennushistoriallinen inventointi. Helsinki.

Carlozzo, Diego & Räsänen, Anne 2006. Restauroinnin perusteet (P620015). Kurssimateriaali. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Kouvola.

El Harouny, Elisa 2008. Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä, esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe, Osa 2. Väitöskirja, Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto, Oulu.

Hanni, Mari & Mäkeläinen, Johanna 2007. Värikerrostutkimus, osa 1. Koristemaalaamo Ocra Oy, Helsinki.

Hankesuunnitelma 2008. Lapinlahden sairaala. Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen ky, Helsinki.

Hankesuunnitelma 2009. Lapinlahden sairaala. Helsingin kaupunki, Tilakeskus, Sosiaalivirasto. Helsinki.

Lautiainen, Mervi 2008. Hissin rakentaminen vanhaan kerrostaloon. Insinööriyö. Helsingin ammattikorkeakoulu, Helsinki.

LVIA-Rakennustapaselostus 2008. Hepacon Oy. Lapinlahden sairaala säilyttävä korjaus. Helsinki.

Maalausselostus 2009. Lapinlahden sairaala, liite 914, pintakäsittelyt. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy, Tampere.

Mentu, Sakari & Rosén, Helena 2008. Liiteasiakirja Lapinlahden sairaalan hankesuunnitelmaan. Museovirasto, Helsinki.

Perkkiö, Miia 2007. Utilitas restauroinnissa: historiallisen rakennuksen käyttötarkoituksen muutos ja funktionaalinen integriteetti. Väitöskirja, Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto, Oulu.

Rajala, Heidi 2007. Dokumentointi ja vauriokartoitus (P620044). Kurssimateriaali. Kymelaankson ammattikorkeakoulu, Kouvola.

Rosén, Helena 1988. Lapinlahden sairaalan suunnittelu ja rakennustyön toteutus. Pro gradu-työ. Taidehistorian laitos, Helsinki.

Wallin, Stefan 2007. Puhe: Hyvät rakennusperinteen ystävät. Säätöalo, Helsinki.

Elektroniset lähteet

Arkistohaku. Kirjastot. Saatavissa: <http://www.kirjastot.fi/fi-FI/tietopalvelu/kysymys.aspx?ID=43429e1a-d3b1-4661-aca9-f2c65858b6e4> [viitattu 7.4.2010].

Energiatodistus ja suojellut talot. Rakennusperinto. Saatavissa: http://www.rakennusperinto.fi/muuta_sisaltoa/Artikkelit/fi_FI/Energiatodistus/ [viitattu 3.2.2010].

F1 Esteetön rakennus. Suomen rakentamismääräyskokoelma, määräykset ja ohjeet 2005. Saatavissa pdf: <http://www.finlex.fi/data/normit/28203-F1su2005.pdf> [viitattu 3.5.2010].

F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus. Suomen rakentamismääräyskokoelma, määräykset ja ohjeet 2001. Saatavissa pdf: <http://www.finlex.fi/pdf/normit/6376-F2.pdf> [viitattu 3.5.2010].

Helsingin kaupungin hallitus 2007. Kohta 17, lausunto uudenmaan ympäristökeskukseen rakennussuojelupäätöksestä tehdystä valituksesta (Lapinlahden sairaalan puisto). Saatavissa:
http://www.hel2.fi/helakanslia/Kaupunginhallitus/Esityslistat/070390289.htm#P2403_146687 [viitattu 27.1.2010].

Hissi ei ole rakennustaiteen vihollinen. Rakennusperinto. Saatavissa:
http://www.rakennusperinto.fi/news/Uutiset_2009/fi_FI/esteettomyys/ [viitattu 27.1.2010].

Kaavoitus ja suojele. Rakennusperintö. Saatavissa:
http://www.rakennusperinto.fi/Sailyttaminen/fi_FI/kaavoitusjasuojelu/ [viitattu 8.3.2010].

Kreosootti. Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kreosootti> [viitattu 4.5.2010].

Lainsäädäntö. Museovirasto. Saatavissa: www.nba.fi/fi/rak_lainsaadanto [viitattu 3.2.2010].

Lapinlahti. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Saatavissa:
http://www.hel.fi/wps/portal/Kaupunkisuunnitteluvirasto/Artikkeli?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/ksv/fi/Ajankohtaiset+suunnitelmat/Projektialueet/L_nsisatama/Suunnitelualueet/Lapinlahti [viitattu 8.3.2010].

Maankäyttö- ja rakennusasetus. Finlex. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990895> [viitattu 3.5.2010].

Maankäyttö- ja rakennuslaki. Finlex. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [viitattu 3.5.2010].

Mosaiikkibetoni. Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Mosaiikkibetoni> [viitattu 4.5.2010].

Rakennussuojelua ja maisemansuojelua koskeva lainsäädäntö. Rakennussuojelu. Saatavissa: <http://www.environment.fi/default.asp?contentid=34674&lan=fi#a1> [viitattu 3.2.2010].

Suomen perustuslaki. Finlex. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [viitattu 3.5.2010].

Ysaatio. Esittely. Saatavissa: <http://www.ysaatio.fi/index.php/esittely/> [viitattu 4.5.2010].

Suulliset lähteet

Koskinen, Keijo 2010. Arkkitehti, Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy, 29.1.2010.

Roine, Arto 2010. Rakennesuunnittelija, Vahanen Oy, 2.2.2010.

Tenkanen, Marjaana 2010. Arkkitehti, Vahanen Oy, 25.1.2010.

PIIRUSTUKSET

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:

- Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008. 1. Kerros.
- Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008. 2. Kerros.
- Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008. 3. Kerros.

- Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 1. Kerros.
- Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 2. Kerros.
- Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 3. Kerros.
- Pohjapiirustus, Kellari.

Arkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy:

- Työpiirustus 2010. Kellari C-siipi.
- Työpiirustus 2010. Kellari F-siipi.
- Työpiirustus 2010. 1. kerros C-siipi.
- Työpiirustus 2010. 1. kerros F-siipi.
- Työpiirustus 2010. 2. kerros C-siipi.
- Työpiirustus 2010. 2. kerros F-siipi.
- Työpiirustus 2010. 3. kerros ja ullakko C-siipi.
- Työpiirustus 2010. 3. kerros ja ullakko F-siipi.

KUVALUETTELO

- Kuva 1. Sairaala-alueen rakennukset. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 2. Venetsia-talo. Lukkala 2010.
- Kuva 3. Terapiatalo. Lukkala 2010.
- Kuva 4. Omenapuutalo. Lukkala 2010.
- Kuva 5. Huoltorakennus. Lukkala 2010.
- Kuva 6. Päärakennuksen sisäänkäynti. Lukkala 2010.
- Kuva 7. Päärakennuksen jaottelu A-G-alueisiin. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 1. kerros.
- Kuva 8. Lapinlahden sairaala-alue, mahdollisesti 1930- tai 1950-luku. Muokattu. Rosén 1988, kuva 19.
- Kuva 9. Lapinlahden sairaalan päärakennus. Lukkala 2010.
- Kuva 10. Päärakennuksen rakenteita on avattu. Lukkala 2010.
- Kuva 11. Vettä vuotaa kolmanteen kerrokseen. Lukkala 2010.
- Kuva 12. Lavaste 3. kerroksen pylvässalissa. Lukkala 2010.
- Kuva 13. Lavastemaalaus 3. kerros, C-alueen pohjoispääty. Lukkala 2010.
- Kuva 14. Päärakennuksen jaottelu A-G-alueisiin. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 1. kerros.
- Kuva 15. Uusille käyttäjille varatut tilat päärakennuksesta. Muokattu. Hankesuunnitelma 2009, 15.
- Kuva 16. Päärakennuksen 3. kerroksen tikkurapattu katto. Lukkala 2010.
- Kuva 17. Suojeluluokituksen kuusi eri suojele- ja korjaustasoa. Lukkala 2010.
- Kuva 18. Ensimmäisen kerroksen suojelualueet. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.
- Kuva 19. Toisen kerroksen suojelualueet. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.
- Kuva 20. Kolmannen kerroksen suojelualueet. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.
- Kuva 21. Hissien A ja B paikat päärakennuksen pohjakuvassa. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Muokattu. Inventointi 2007. Pohjapiirustus, 1. kerros.
- Kuva 22. Hissin sijainti on osittain seinärakenteiden sisällä. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Pohjapiirustus, kellari.
- Kuva 23. Suuntaa antava hissikuilun A pohjan sijainti. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 24. Suojelualueet 1. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.
- Kuva 25. Hissin A sijainti. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 26. Suojelualueet 2. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.
- Kuva 27. Hissin A sijainti nykyisessä pukutilassa. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 28. Suojelualueet 3. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.
- Kuva 29. Hissin sijainti entisen arkistohuoneen nurkassa. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 30. Suojelualueet 1. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueet 2008, 1. kerros.

- Kuva 31. Itäisen aulatilan seinä joudutaan sulkemaan hissien B tieltä. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 32. Suojelualueet 2. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 2. kerros.
- Kuva 33. Hissien B sijainti nykyisessä neuvotteluhuoneessa. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 34. Suojelualueet 3. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 3. kerros.
- Kuva 35. Hissien sijainti vanhan portaikon ylätasanteella. Muokattu. Lukkala 2010.
- Kuva 36. Oma suunnitelma hissien A ja B sijainnista päärakennuksen 1–3 kerroksessa. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Rakenteiden säilyneisyys-, suojelu- ja toimenpidealueet 2008, 1–3. kerroksen pohjakuvat.
- Kuva 37. Kellarin nykytila. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Pohjapiirustus, kellari.
- Kuva 38. Kellarin suunnitelmat. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, Kellari C-siipi ja F-siipi.
- Kuva 39. Nykyinen pohjakuva, 1. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 1. kerros.
- Kuva 40. Suunniteltu pohjakuva, 1. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 1. kerros, C-siipi.
- Kuva 41. Nykyinen pohjakuva, 1. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 1. kerros.
- Kuva 42. Suunniteltu pohjakuva, 1. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 1. kerros F-siipi.
- Kuva 43. Nykyinen pohjakuva, 2. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 2. kerros.
- Kuva 44. Suunniteltu pohjakuva, 2. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 2. kerros C-siipi.
- Kuva 45. Nykyinen pohjakuva, 2. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 2. kerros.
- Kuva 46. Suunniteltu pohjakuva, 2. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 2. kerros F-siipi.
- Kuva 47. Nykyinen pohjakuva, 3. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 3. kerros.
- Kuva 48. Suunniteltu pohjakuva, 3. kerros, Hissi A. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 3. kerros C-siipi.
- Kuva 49. Nykyinen pohjakuva, 3. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Inventointi 2007, Pohjapiirustus, 3. kerros.
- Kuva 50. Suunniteltu pohjakuva, 3. kerros, Hissi B. Muokattu. Arkkitehtitoimisto Lasse Kosunen Oy. Työpiirustus 2010, 3. kerros F-siipi.
- Kuva 51. Castel Sant' Angelo. Saatavissa: <http://www.romamyhome.com>, [viitattu 25.2.2010].
- Kuva 52. Entinen merenkulkuhallituksen virastotalo. Helsingin Sanomat 2010a.
- Kuva 53. Poikkileikkausnäytteestä voidaan usein laskea maalikerrosten lukumäärä. Lukkala, Minttu 2009. Epäorgaanisten julkisivurappausten tutkimusmenetelmät ja tulosten hyödyntäminen. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Seminaarityö, Kouvola.
- Kuva 54. Päärakennuksen C-alueen toisen kerroksen väritutkimuksia seinäpinnasta ja alakaton takaa löytyneistä kattopinnoista. Lukkala 2010.

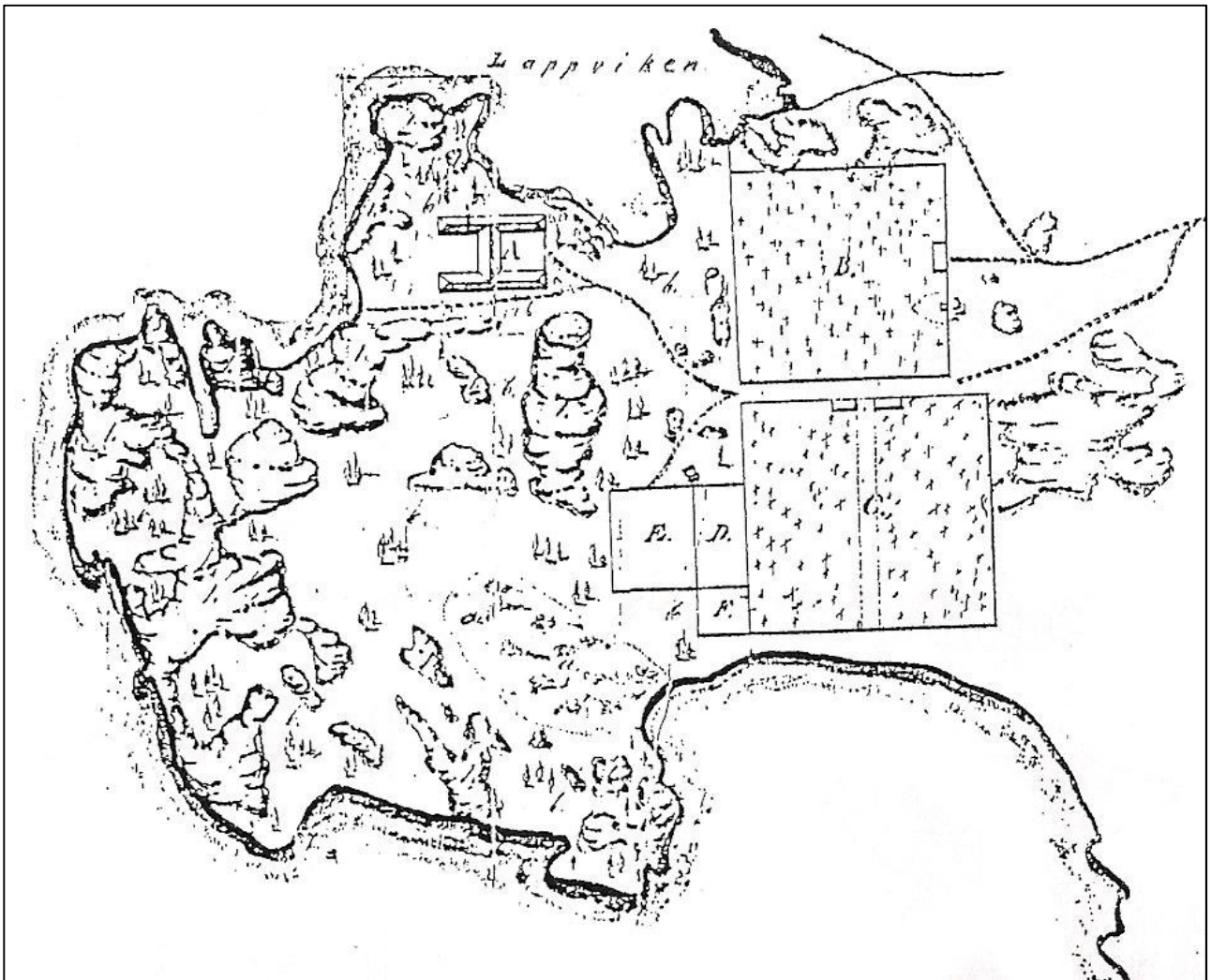
KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Restauroinnin koulutusohjelma/Rakennusrestaurointi

Minttu Lukkala

LIITTEET 1–10

Opinnäytetyö 2010

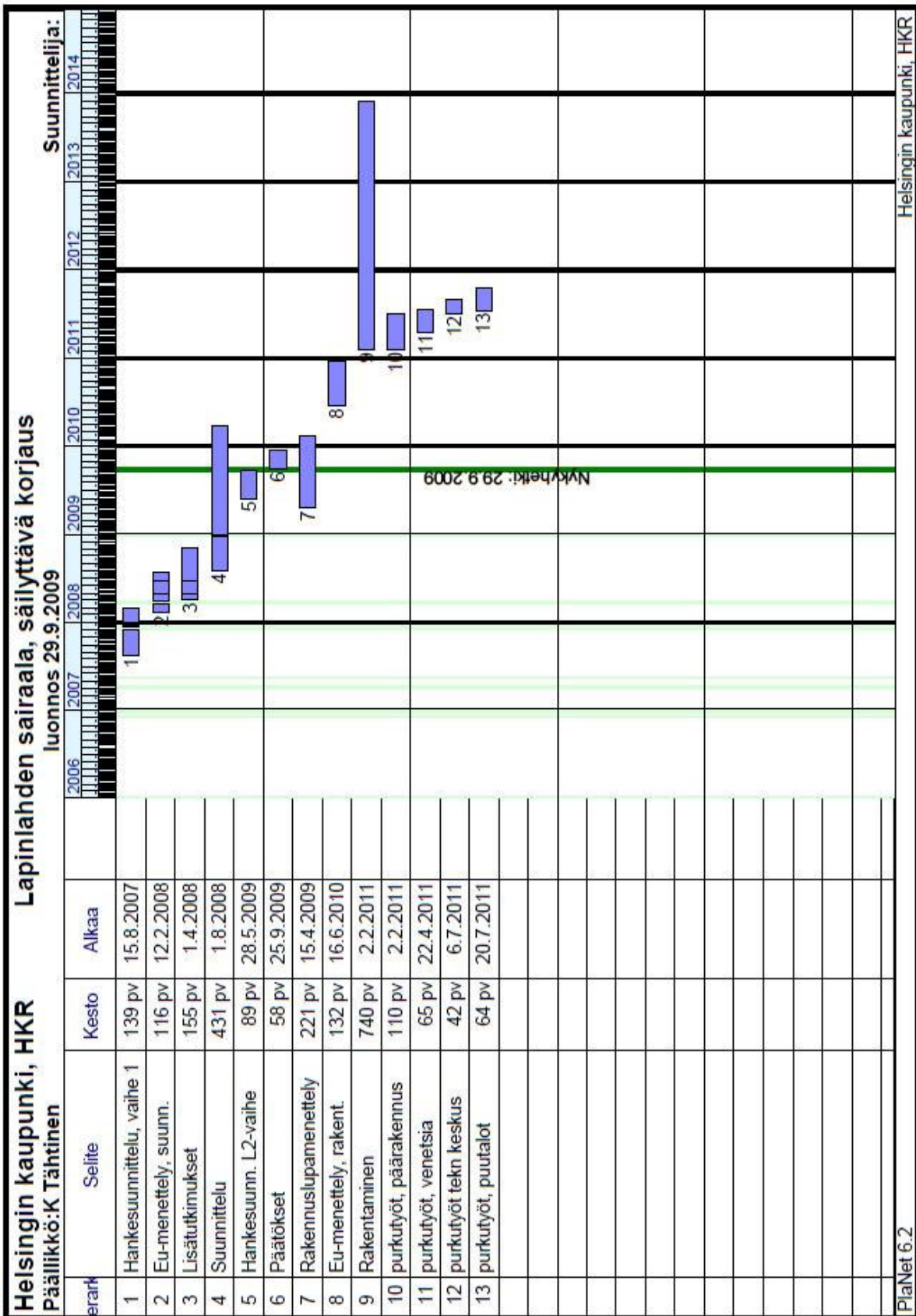
VUODEN 1837 KARTTA LAPINLAHDEN ALUEESTA

LÄHDE: (Muokattu) Rosén 1988, kuva 5.

LAPINLAHDEN SAIRAALAN KORJAUSHANKKEEN AIKATAULU

LÄHDE: Hankesuunnitelma 2009, Tekninen liite.

VALTION RAKENNUSTEN SUOJELULUOKITUS

Rakennushallitus ja museovirasto sopivat rakennusten ja muiden suojeltavien kohteiden suojeluluokittelusta vuonna 1987. Suojelu tapahtuu astuksen (480/85) nojalla, valtioneuvoston päätöksellä. Yksittäiset rakennukset, rakennusryhmät ja rakennettu alue suojellaan tai varjellaan luokittelun mukaan seuraavasti.

Asetuksen nojalla suojeltavat kohteet:

- S1**   **Rakennus suojellaan kokonaan:** Tiukin suojelumääräys koskien koko rakennusta. Tarkoitettu kulttuurihistoriallisesti arvokkaimmille ja parhaiten säilyneille kohteilla. Suojelu voi kohdistua myös rakennuksen sisätiloihin.
- S2**   **Rakennus suojellaan osittain:** Väljempi suojelumääräys, jossa voidaan suojella vain osa rakennuksesta tai rakennusryhmästä. Päätöksessä mainitaan erikseen rakennuksen suojeltu osa, esimerkiksi huonetila tai ulkoasu.
- S3**   **Rakennusryhmä suojellaan:** Tiukin suojelumääräys koskien rakennusryhmää. Ryhmään kuuluu ainoastaan suojeltavia rakennuksia sekä niihin liittyvä rakentamalla tai istuttamalla muodostettu alue, joka rajataan suojelupäätöksessä.
- S4**   **Rakennettu alue suojellaan:** Väljempi suojelumääräys, jossa osoitetaan rakennusalueelta tai rakennusryhmästä tietyt alueet suojeltavaksi. Alueella on tällöin suojeltavien rakennusten lisäksi suojelemattomia rakennuksia ja alueelle voidaan rakentaa uudisrakennuksia museoviraston hyväksymällä tavalla. Suojelualueeseen kuuluu lisäksi lähes aina puisto tai pihamiljö.

Varjeltavat rakennukset:

- V1**   **Rakennus varjellaan kokonaan:** Koskee yksittäistä rakennusta. Tarkoitettu arvokkaiksi luokitelluille rakennuksille, joiden säilyttämistä ja kunnossapitoa pidetään tärkeänä siitä huolimatta, että ne eivät yllä merkittävien suojelukohteiden joukkoon.

- V2**   **Rakennus varjellaan osittain:** Koskee yksittäistä rakennusta. Tarkoitettu arvokkaiksi luokiteltujen rakennuksen osittaiseen varjeluun. Varjelupäätöksessä mainitaan rakennuksen varjeltu osa, esimerkiksi portaikko.
- V3**   **Rakennusryhmä varjellaan:** Koskee rakennettua ympäristöä tai rakennusryhmää, sekä niihin liittyvää rakentamalla muodostettua aluetta. Varjeltavaksi voidaan luokitella myös puisto tai pihamiljöö.

LÄHDE: Mattinen 1998, 23–24.

RAKENNUSSUOJELULAKI

Rakennussuojelulaki 18.1.1985/60

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 LUKU

Lain soveltamisala

1 §

Kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi suojellaan kulttuurikehitykseen tai historiaan liittyviä rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

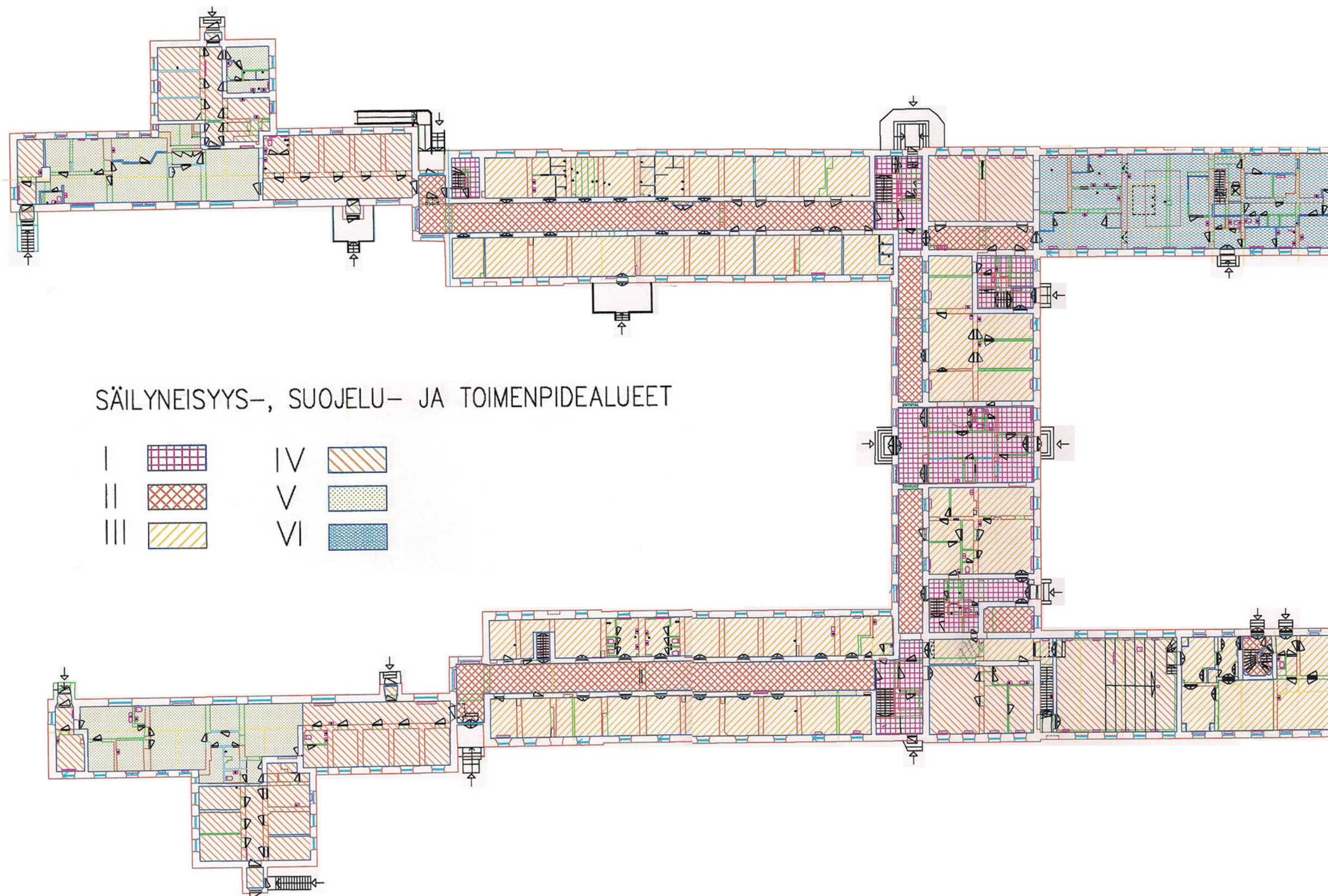
Tässä laissa tarkoitetun suojelun kohteita ovat sellaiset rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien taikka rakennuksen ainutlaatuisuuden tyypillisyyden kannalta. Rakennukseen luetaan kuuluvaksi sen kiinteä sisustus.

Tämän lain mukainen suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa ja rakennuksen kiinteää sisustusta sekä siltaa, kaivoa tai muuta sellaista rakennelmaa samoin kuin rakennukseen liittyvää puistoa taikka muuta vastaavaa rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta.

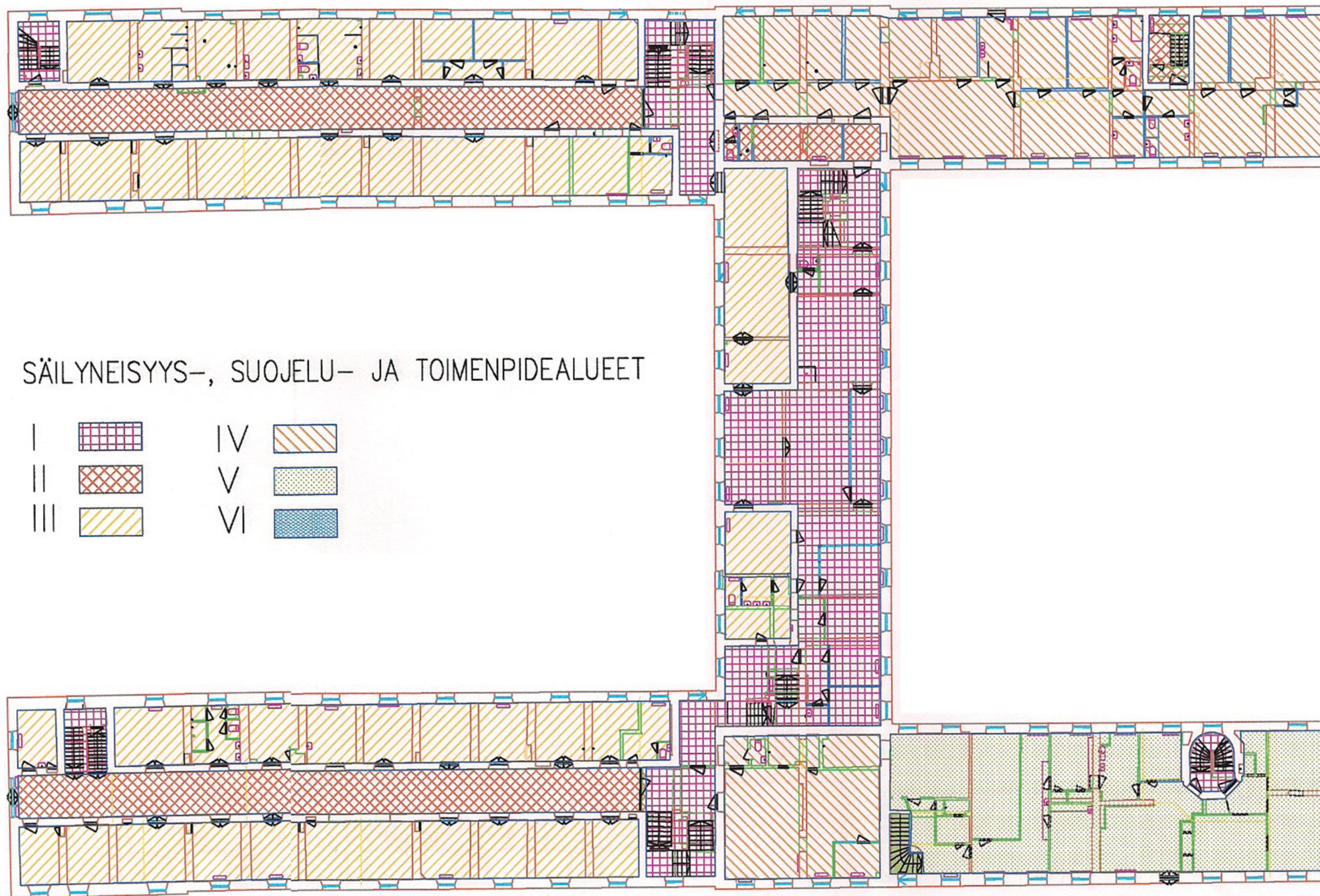
Mitä jäljempänä tässä laissa on säädetty rakennuksesta, koskee vastaavasti muita 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja suojelun kohteita.

LÄHDE: Rakennussuojelulaki. Finlex. Saatavissa:

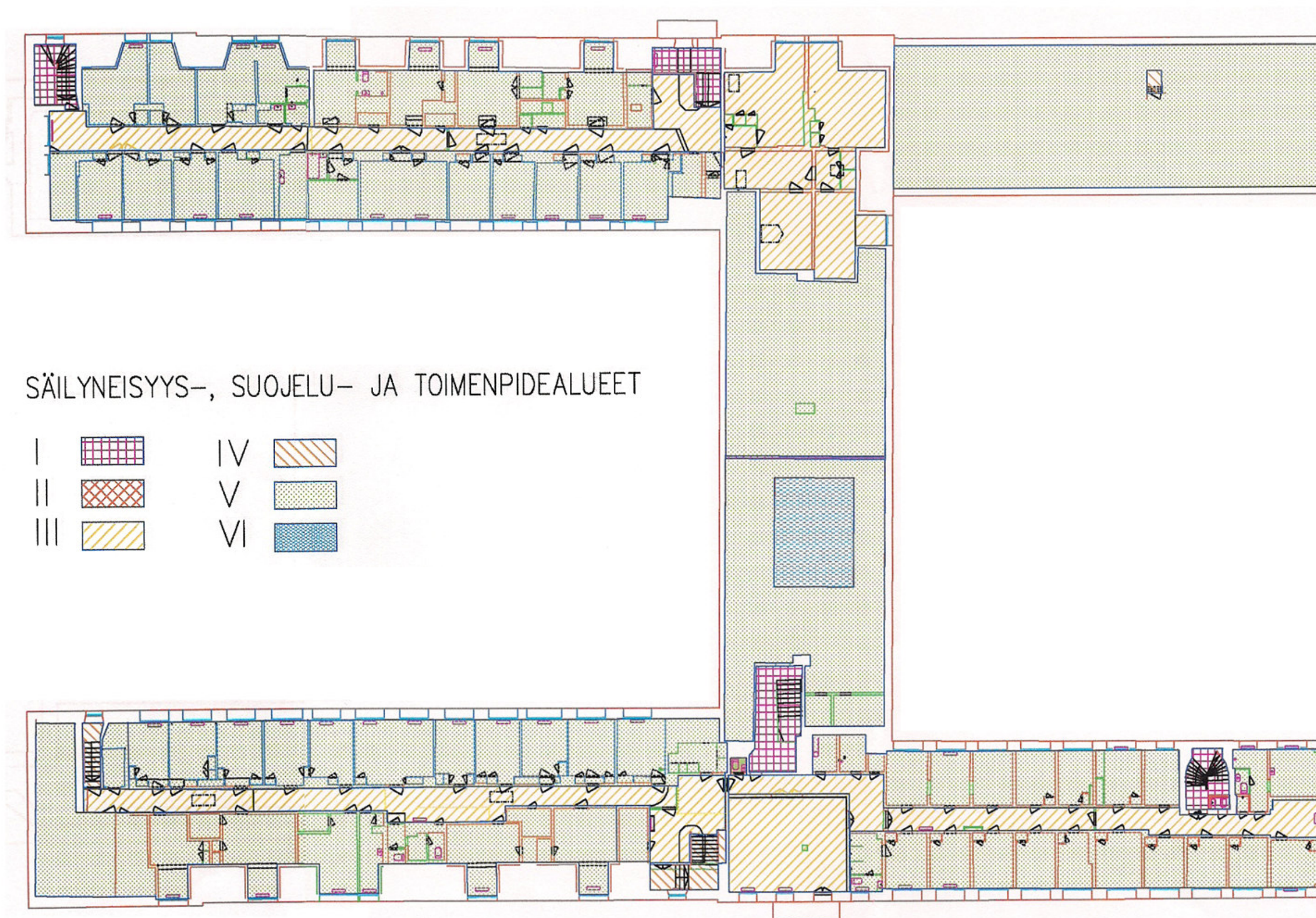
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850060#a60-1985> [viitattu 3.2.2010].

PÄÄRAKENNUKSEN ULLAKON HIRSINEN ANSASRAKENNE

Lapinlahden sairaalan päärakennuksen keskiosan (C-osan) ullakon keskiosassa, LVI-huoneen vieressä on vanha hirsinen ansasrakenne. Tämä ansasrakenne kuuluu ensimmäiseen suojeluluokkaan ja tullaan säilyttämään korjauksen yhteydessä.

Kuvat otettu 2.2.2010. Kuvaaja Minttu Lukkala.

SUOMEN PERUSTUSLAKI (731/1999)

2 luku

Perusoikeudet

6 §

Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

LÄHDE: Suomen perustuslaki. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
[viitattu 3.5.2010].

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAKI (132/1999)

1 luku

Yleiset säännökset

12 §

Rakentamisen ohjauksen tavoitteet

Rakentamisen ohjauksen tavoitteena on edistää:

- 1) hyvän ja käyttäjien tarpeita palvelevan, terveellisen, turvallisen ja viihtyisän sekä sosiaalisesti toimivan ja esteettisesti tasapainoisen elinympäristön aikaansaamista;
- 2) rakentamista, joka perustuu elinkaariominaisuuksiltaan kestäviin ja taloudellisiin, sosiaalisesti ja ekologisesti toimiviin sekä kulttuuriarvoja luoviin ja säilyttäviin ratkaisuihin; sekä
- 3) rakennetun ympäristön ja rakennuskannan suunnitelmallista ja jatkuvaa hoitoa ja kunnossapitoa.

17 luku

Rakentamisen yleiset edellytykset

117 §

Rakentamiselle asetettavat vaatimukset

1. momentti: Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset.

2. momentti: Rakennuksen tulee sen käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla täyttää rakenteiden lujuuden ja vakauden, paloturvallisuuden, hygienian, terveyden ja ympäristön, käyttöturvallisuuden, meluntorjunnan sekä energiatalouden ja lämmöneristyksen perusvaatimukset (*olennaiset tekniset vaatimukset*).

3. momentti: Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

4. momentti: Korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä.

Rakentamisessa tulee lisäksi muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa

LÄHDE: Maankäyttö- ja rakennuslaki. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> [viitattu 3.5.2010].

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSASETUS (895/1999)

10 luku

Rakennuksen suunnittelu ja rakentaminen

51 §

Asuinrakennus

Asuinrakennuksen sijoittelussa ja rakennuksen tilojen järjestelyssä sekä muussa asuntosuunnittelussa on erityisesti otettava huomioon ympäristötekijät ja luonnonolosuhteet. Asuinhuoneen tulee saada riittävästi luonnonvaloa.

Asumiseen tarkoitettujen tilojen tulee olla tarkoituksenmukaisia ja viihtyisiä. Asuntosuunnittelulla tulee edistää asumiseen tarkoitettujen tilojen toimivuutta sekä soveltuvuutta erilaisiin ja muuttuviin asumistarpeisiin.

Asuntosuunnittelusta annetaan tarkempia säännöksiä Suomen rakentamismääräyskokoelmassa.

53 §

Liikkumisesteetön rakentaminen

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liikeja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjämäärä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteetömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, että myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työntekoon.

Liikkumisesteettömästä rakentamisesta annetaan tarkempia säännöksiä Suomen rakentamismääräyskokoelmassa.

LÄHDE: Maankäyttö- ja rakennusasetus. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990895> [viitattu 3.5.2010].

F1 ESTEETÖN RAKENNUS

2.2 Tasoerot

2.2.1 Määräys

Toiminnallisesti toisiinsa yhteydessä olevien kerrostasojen välillä tulee olla pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva hissi tai muu kiinteästi asennettu pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle soveltuva henkilöiden nostoon tarkoitettu laite, ellei yhteyttä ole mahdollista järjestää toisiinsa liittyvillä luiskilla ja tarvittavilla luiskien välitasanteilla. Milloin kerroskorkeuden mittainen tai tätä suurempi tasoero järjestetään porrasyhteydellä, liikkumisesteetön yhteys on järjestettävä hissillä.

Selostus

Henkilöiden kuljetuksiin tarkoitettujen henkilö- ja tavarahenkilöhissien suunnittelussa ja rakentamisessa noudatetaan EU:n hissidirektiiviä (95/16/EY). Direktiivissä on säädetty myös hissien suunnittelusta ottaen huomioon vammaiset käyttäjät. Kerrostalon hissivaatimuksesta säädetään asuntosuunnittelua koskevassa asetuksessa (RakMk G1). Silloin kun olemassa olevassa rakennuksessa ei ole hissiä tai siihen ei voida sitä jälkikäteen rakentaa, saattaa rakennettavaksi soveltua henkilöiden kuljetukseen tarkoitettu kaita- tai minihissi tai EU:n konedirektiivin (98/37/EY) mukainen tapauskohtaisesti soveltuva pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjälle tarkoitettu pystysuoraan nostava korillinen laite. Lisäksi on pyörätuolin käyttäjälle tarkoitettuja portaan sivustaa pitkin nostavia laitteita, joiden käyttö pyörällisen kävelytelineen käyttäjän kuljetukseen edellyttää tarkoitukseen soveltuvaa alustaa ja riittävästi suojaavaa kaidarakennetta. Portaaseen asennettava istuimella varustettu henkilönostin soveltuu yleensä käyttäjän tarpeen mukaisena ratkaisuna huoneiston tai muun tilan sisäiseen liikenteeseen. Hissien rakentamista ja asentamista koskee turvallisuuden ja esteettömyyden kannalta standardi EN 81-70:2003. Hissien valinnasta sekä rakennusten hissikuilujen ja konehuoneiden mitoista annetaan ohjeita Rt-ohjekortistossa.

2.2.2 Määräys

Pyörätuolin, pyörällisen kävelytelineen sekä avustavan henkilön tilantarpeelle mitoitettun hissien korin tulee olla vähintään 1100 mm leveä ovisivultaan ja syvyydeltään 1400 mm.

Ohje

Pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen kääntymismahdollisuuden helpottamiseksi mitoitettu hissikori on leveydeltään vähintään 1340 mm ja syvyydeltään vähintään 1400. Jos kulkuaukot ovat vierekkäisillä sivuilla, korin mitat ovat vähintään 1400 mm x 1400 mm. Vastakkaisilla sivuilla olevat hissien kulkuaukot mahdollistavat pysähtymisen mm. kerrosten välisille tasoille (ns. läpikulkuhissi).

Vammaisten ja vanhusten palvelukeskuksissa, palvelutaloissa, hoito- ja huoltolaitoksissa tarvitaan hissikorien koolta pyörällisen kävelytelineen ja pyörätuolien sekä avustajien samanaikaiseen kuljettamiseen soveltuvaa mitoitusta. Osaan hisseistä tarvitaan parikuljetukseen soveltuva mitoitus.

Hissien oviaukon leveydeksi suositellaan vähintään 900 mm pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen kääntymisen helpottamiseksi hissien edustalla. Hissien tai muun nostolaitteen pyörätuolin käyttäjälle soveltuva hallintalaitteisto sijoitetaan 900...1100 mm korkeudelle korin tai alustan lattiasta.

LÄHDE: F1 Esteetön rakennus. Suomen rakentamismääräyskokoelma, määräykset ja ohjeet 2005. Saatavissa pdf: <http://www.finlex.fi/data/normit/28203-F1su2005.pdf> [viitattu 3.5.2010].

F2 RAKENNUKSEN KÄYTTÖTURVALLISUUS

3.6 Hissit, liukuportaat ym. siirtolaitteet

3.6.1

Hissien, porrastimien, liukuportaiden, -käytävien ja vastaavien henkilösiirtolaitteiden tulee toimia turvallisesti. Ne on varustettava asianmukaisin turvalaittein ja helposti tunnistettavin ja käytettävien hätäpysäyttimin. Hätäpysäyttimen luo on voitava päästä helposti.

Selostus

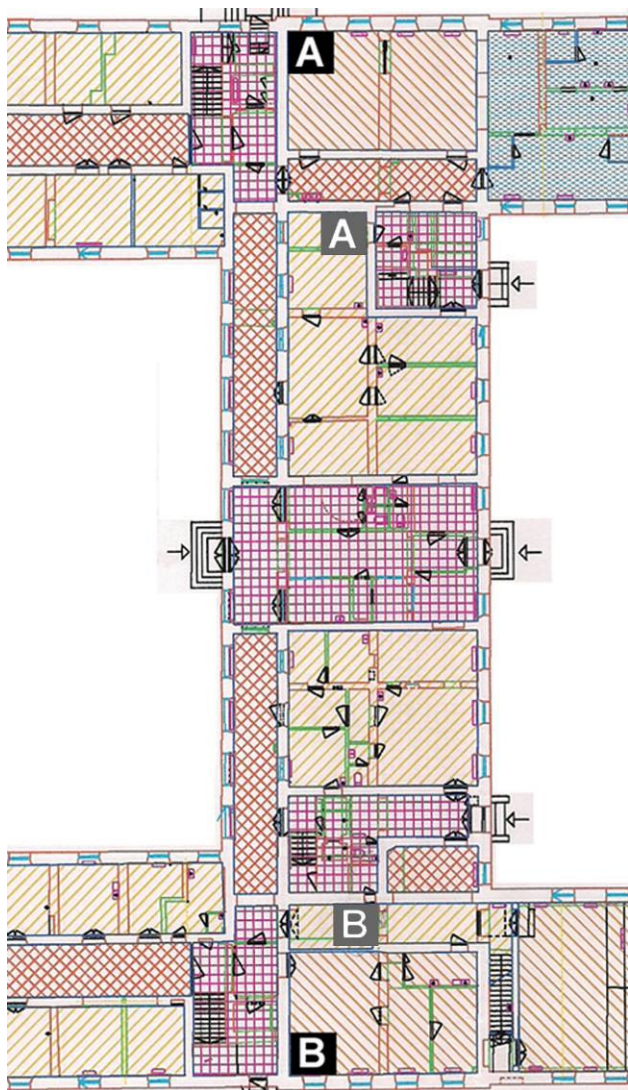
Henkilösiirtolaitteita koskee valtioneuvoston päätös koneiden turvallisuudesta (94/1314). Kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut määräyksiä ja Turvatekniikan keskus ohjeita näiden laitteiden turvallisuudesta ja tarkastamisesta.

LÄHDE: F2 Rakennuksen käyttöturvallisuus. Suomen rakentamismääräyskokoelma, määräykset ja ohjeet 2001. Saatavissa pdf: <http://www.finlex.fi/pdf/normit/6376-F2.pdf> [viitattu 3.5.2010].

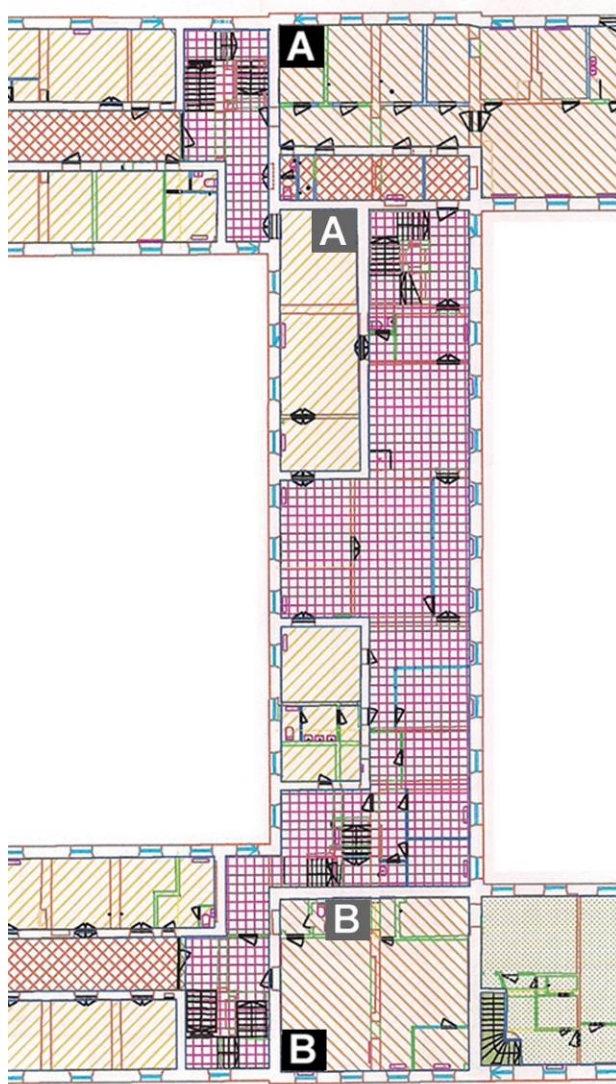
MINTTU LUKKALAN SUUNNITELMA HISSIEN SIJAINNISTA LAPINLAHDEN SAIRAALAN PÄÄRAKENNUKSEN C-ALUEELLA

Nykyisten suunnitelmien mukaiset hissien A ja B paikat näkyvät kuvissa harmaalla pohjalla ja Minttu Lukkalan suunnitelmien mukaiset hissien A ja B paikat näkyvät kuvissa mustalla pohjalla.

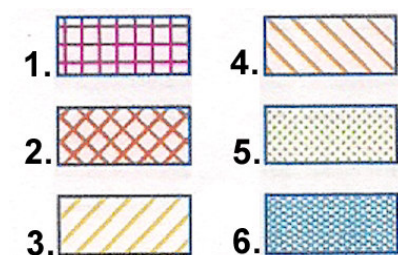
1. Kerros

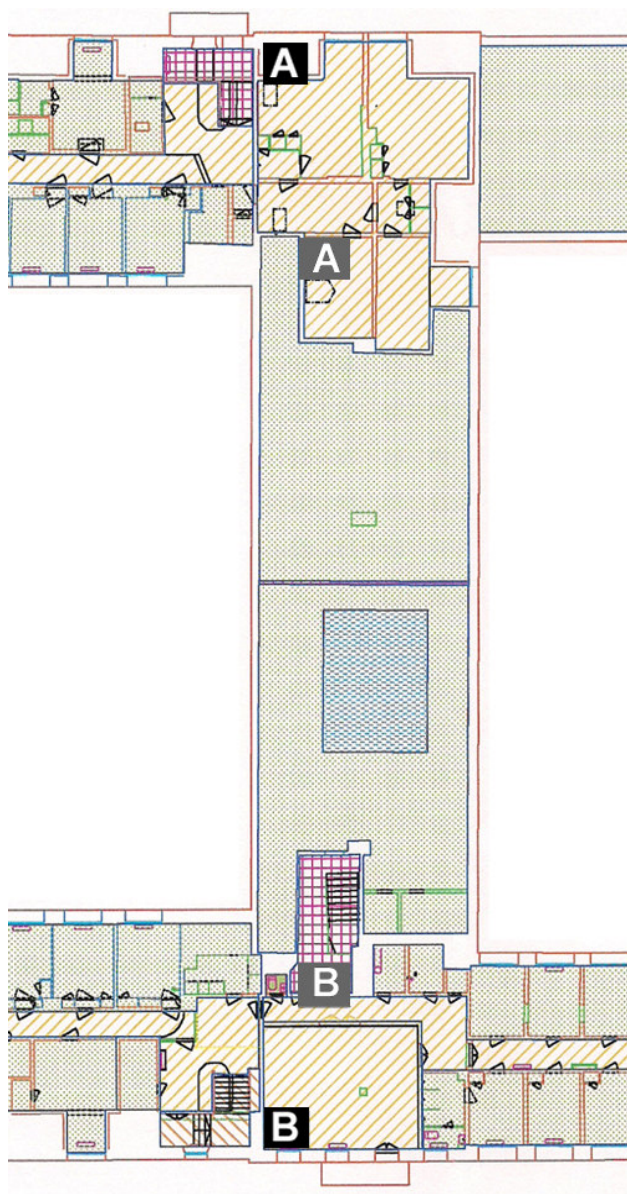
2. Kerros

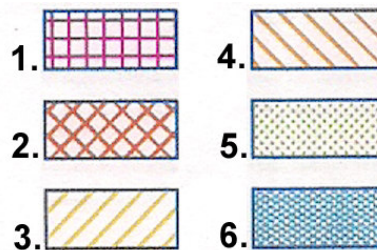
Suojeluluokat:

3. Kerros

Suojeluluokat:

LÄHDE:

Kuvien pohjana on käytetty Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy:n rakenteiden säilyneisyys-, suojele- ja toimenpidealueiden 1–3. kerroksen pohjakuvia. Minttu Lukkala on muokannut kuvia ja lisännyt päärakennuksen pohjakuviin hissien A ja B paikat.